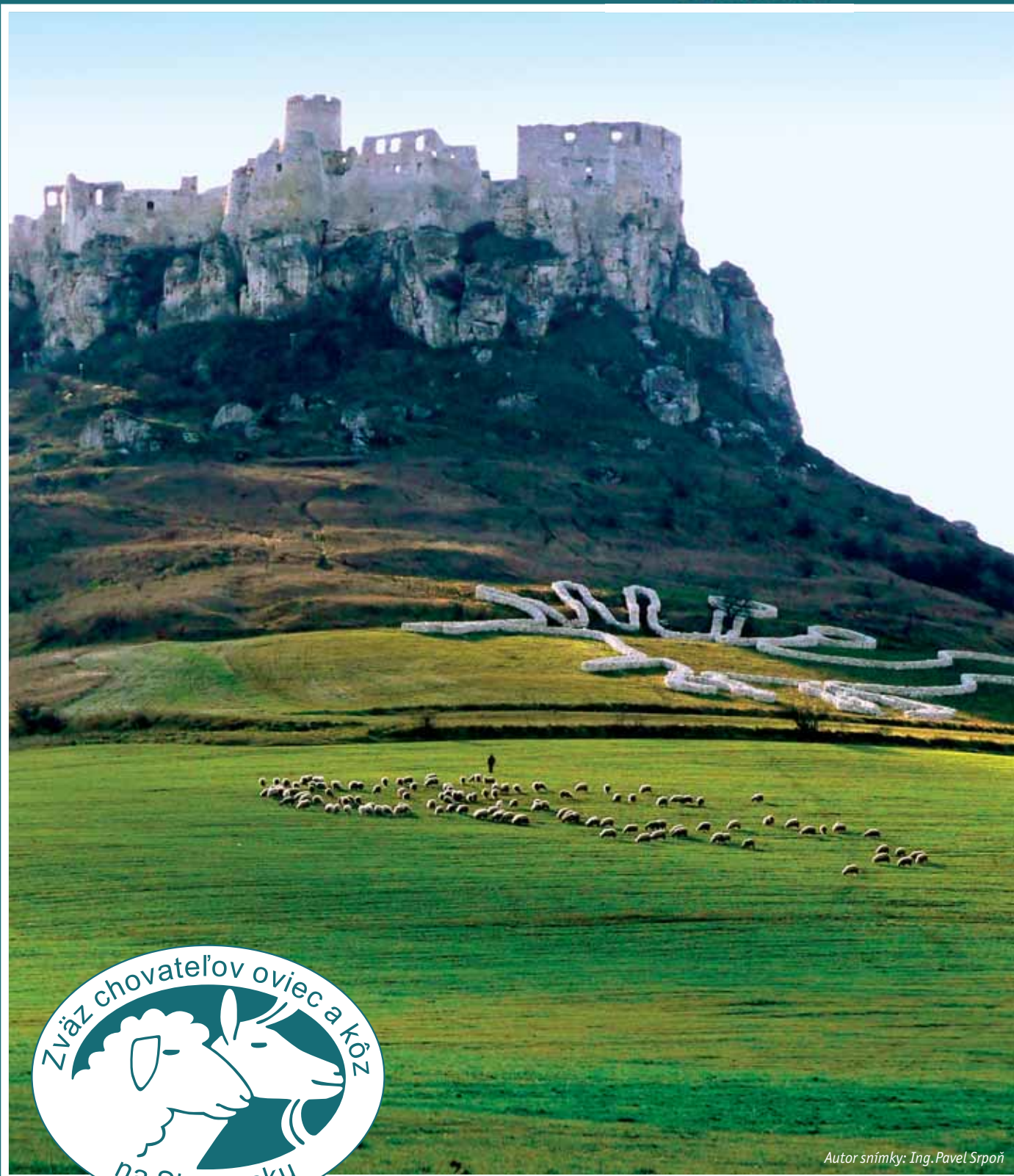

CHOV OVIEC a KÔZ

Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu

číslo 4 / 2008

www.zchok.sk

Autor snímky: Ing. Pavel Srpoň

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

Fotografie do súťaže zaslali:
Ing. František Kurilla, Ivanka Bartíková, Ján Lazorík

Obsah

- 4** Príhovor riaditeľa ZCHOK na Slovensku-družstvo
- 4** Vývoj v sektore oviec v 1. polroku 2008 na Slovensku
- 6** Správa zo zasadnutia Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK
- 7** Vzťahy medzi prepočítanou produkciou mlieka a jej ple-
mennou hodnotou
- 9** Uznávacie konanie na roľníckom družstve Látky
- 12** Ovčiarstvo v premenách času ...pokračovanie z čísla
3/2008
- 14** Veterinárny pohľad do minulosti
- 16** Niekoľko úvah týkajúcich sa konzumácie kozieho mlieka
- 17** Vypadávanie vlny (alopécia) a požieranie vlny
(alotriophágia)
- 20** Nástenný kalendár pre rok 2009
- 22** Demeter 2008
- 24** Majstrovstvá sveta v strihaní oviec
- 26** Pastiersky pes PUMI
- 29** Stručná charakteristika najvýkonnejších mliekových ple-
mien(prvá časť)
- 31** Výsledky rokovania v rámci Preskúmania stavu SPP (Health
Check)
- 34** Koza liečiteľka
- 36** Potláčanie nežiaducich baktérií v hrudkovom syre vyrobe-
nom zo surového ovčieho mlieka
- 38** Spomienka na Jána Juríka

Zamyslenie...

Základom nášho zväzu je členská základňa, pozostávajúca z našich chovateľov a priaznivcov. Podľa našich stanov, členom sa stáva každý, kto vyplní prihlášku a zaplatí registračný poplatok – pri vstupe a potom každý rok výšku určeného členského poplatku so splatnosťou do 31.3. bežného roka. Výška ročného členského poplatku bola určená tak, aby bola splatná pre každého záujemcu, a výška tejto sumy by v bežnom živote vyjadrovala – ako hovoria Slováci, s toľkými peniazmi by som sa bál pozvať na večeru troch priateľov, lebo by som sa obával, že mi nebudú stačiť na zaplatenie.

Ročný príjem z členských poplatkov tvorí necelých 6% z ročného rozpočtu zväzu. V roku 2008 sme uskutočnili niekoľko podujatí, ktoré dostali naši členovia vo forme výhod – bonusov –školenie ku Hygienickej príručke a welfaru oviec s 50% zľavou, kde chovatelia okrem odborných prednášok získavali osvedčenia na výkon spôsobilosti na dané činnosti, časopis Chov oviec a kôz s distribúciou bezodplatne až domov, v rámci AX 2008, uskutočnenie chovateľského dňa s občerstvením a programom, podujatie na záver ovčiarskej sezóny Demeter 2008 v Liptovskom Hrádku, kde okrem slávnostného posedenia s váženými hosťami, sme sa chovateľom prihovárať odbornou príručkou a reklamnými predmetmi, taktiež odborný seminár v novembri vo Veľkej Lomnici.

Vážený členovia, veľmi si vážime Vašu priazeň a početné zastúpenie, snažíme sa každý rok prinášať nové aktivity podľa svojich možností a schopností. Veľmi nás teší, že členská základňa nám vzrástla od roku 2005 (bolo evidovaných 120 členov) na súčasný stav v roku 2008 – 270 členov. Budeme sa snažiť aj v budúcnosti, aby početnosť chovateľov a priaznivcov v našom odbore nepoklesla.

Ing.Pavel Srpoň – riaditeľ ZCHOK na Slovensku- družstvo

Vážení chovatelia – čitatelia časopisu

V minulých číslach časopisu Chov oviec a kôz sa s veľkou odozvou uskutočnila súťaž Vašich fotografií s tematikou súvisiacou s chovom oviec a kôz. Súťaž mala u Vás veľmi pozitívny ohlas, mali ste o ňu veľký záujem. O víťazovi rozhodla redakčná rada a cena bola odovzdaná na chovateľskom dni v rámci Agrokomplexu 2008. Pre ďalšie obdobie Redakčná rada časopisu vyhlasuje novú súťaž. Tá sa ma niesť v znamení

HISTÓRIE OVČIARSTVA NA SLOVENSKU

Vyzývame preto všetkých vás, ktorí máte k dispozícii historické fotografie z prostredia ovčiarstva a chovu kôz, fotografie historického oblečenia, krojov, zariadenia salašov, náradia a náčinia na salašoch, zvierat na pasienkoch alebo pri dojení a ďalšie rôzne obrázky svedčiace o živote na salašoch v minulosti aby ste sa s týmito vzácnymi dokumentačnými obrázkami podelili so širokou chovateľskou verejnosťou a zaslali nám ich na zverejnenie. (tie samozrejme vrátime) Najkrajšie a najoriginálnejšie samozrejme odmeníme na záver súťaže, ktorá sa ukončí v čísle 2/2009. Víťazovi cenu odovzdáme na AX 2009.

Pravidlá pre uverejnenie fotografií zostávajú rovnaké

- rozmery foto minim.10x13cm zaslané poštou

- alebo zaslané emailom vo forme .jpg

Fotografujte, prezrite vaše staré rodinné albumy a svoje zábery

zasielajte na adresu: Ing. Slavomír Reľovský

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo

Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica

alebo na email: zchok.relovsky@orangemail.sk

Chov oviec a kôz – aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXVII, č. 4/2008 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing.Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Ľubomír Miček, PhD., Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Jozef Eštočin, Ing. Pavel Srpoň • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406283, e-mail zchok.relovsky@orangemail.sk, **Pre-press a tlač: KURIÉR plus REKLAMA**, tel./fax: 053/4414 058 Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

Vážení čitatelia!

Ing. Pavel Srpoň,

riadiť ZCHOK na Slovensku- družstvo

Uplynul posledný „kvartál“ roka 2008, ktorý nám priniesol slávnostné, veselé, ale aj smutné chvíle. Tak ako každým rokom, je to odpoveď za uplynulé obdobie. To všetko je obsahom tohto čísla.

V ovčiarkej sezóne – chovný rok z pohľadu dosiahnutia úžitkovosti u oviec hodnotíme ako priemerný, s pretrvávajúcim problémom v odbyte ovčích komodít – hlavne ovčieho a jahňacieho mäsa. V produkcii mlieka a ich výrobkov v salašných podmienkach očakávame odobrenie – notifikáciu z Bruselu a následným súhlasom aj u nás doma.

Veríme, že konečne sa ľady pohli a na jar dostaneme do vienu aj predaj z dvora – očakávame začiatok konkurenčného trhu, čím sa zrejme vytvorí skutočná hodnotová cena pre chovateľa a tiež realitu vo vykazovaní priemernej spotreby ovčích komodít na jedného obyvateľa Slovenska.

Je čas skladania účtov a bilancovania, ale tiež očakávania, ako to bude s poľnohospodármi v nasledujúcom roku.

Ale spoločne veríme, že hlavne aj našim pričinením dosiahneme vytúžené ciele.

Pretože stále platí: Človeče pomôž si, aj pán Boh Ti pomôže.

Prajem Vám všetkým krásne prežitie vianočných sviatkov, pohodu a teším sa na ďalšiu spoluprácu v novom roku. □

ŠTATISTIKA CHOVU

Vývoj v sektore oviec v 1. polroku 2008

Autor: Ing. Svetlana Borecká,

Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva Košice

Chov oviec, rovnako ako chov ostatných hospodárskych zvierat, prešiel v posledných dvoch dekádach ťažkým obdobím. Najmenej bahníc a najväčší medziročný pokles ich počtu bol na Slovensku v roku 1998, keď ich na konci roka bolo len 192,5 tisíc kusov. Odvtedy ich počet pomaly stúpa, v priemere asi o 2 % ročne. Podobný vývoj bol aj pri ovciach spolu, ale tu na rozdiel od bahníc došlo k výraznému poklesu, okrem roku 1998, aj v roku 2002.

Na konci roka 2007 bolo na Slovensku 347,2 tis. ks oviec a z toho 231,1 tis. ks bahníc a 45,2 tis. ks pripustených jahničiek. K 30. júnu 2008 sa počet oviec zvýšil na 386,4 tis. ks oviec, čo je o 10,8 tis. ks (o 2,9 %) viac ako k 30. júnu 2007 a počet bahníc bol 248,3 tis. ks, čiže oproti 30. júnu 2007 vyšší o 12,7 tis. ks (o 5,4 %).

Každého chovateľa najviac zaujíma počet odchovaných jahničiek a možnosti ich čo najvyššieho predaja. V podnikoch, ktoré poskytujú údaje Štatistickému úradu SR, sa v 1. štvrtroku 2008 narodilo 176,4 tis. ks jahničiek a v 2. štvrtroku ďalších 7,2 tis. ks. Po prepočítaní na počet bahníc bola natalita žalostná, len 89,7 jahničiek na 100 bahnič stavu na začiatku roka. Z toho uhynulo 4,5 % jahničiek, takže odchov na 100 bahnič bol 85,7 ks. Skutočne je chovateľská úroveň na takej nízkej úrovni a z roka na rok klesá? Na to si musí odpovedať každý chovateľ sám. Ukazovatele plodnosti a úžitkovosti bahničiek, vypočítané zo štatistických hlásení chovateľov, poukazujú na medziročné zhoršovanie chovateľskej starostlivosti. V porovnaní s 1. polrokom 2007 sa v 1. polroku 2008 zvýšilo brakovanie a úhyn bahničiek, klesol počet narodených jahničiek na 100 bahničiek, zvý-

šil sa úhyn jahničiek a klesol počet odchovaných jahničiek na 100 bahničiek. Stúpol len prevod jahničiek do stavu bahničiek.

V 1. polroku 2008 predali poľnohospodárske podniky 1 600 t živých hmotností jatočných oviec, z toho bolo 112,5 tis. ks jahničiek s celkovou živou hmotnosťou 1 382 ton. V porovnaní s 1. polrokom 2007 klesol predaj živých oviec o 105 t ž. h. (o 6,2 %), ale predaj jahničiek stúpol o 5 %. Priemerná hmotnosť jatočných jahničiek bola rovnaká ako pred rokom, 12,3 kg, čiže to boli jahňatá, ktoré sa označujú ako „ľahké jahňatá“ a sú na zahraničných trhoch drahšie. Časť jatočných oviec sa zabila na slovenských bitúnkoch, zvyšok sa vyviezol v živom. Za prvých 6 mesiacov roku 2008 sa na bitúnkoch zabilo 76 066 ks jatočných oviec spolu, z toho bolo 67 973 ks jahničiek a 8 093 ks ostatných jatočných oviec. Celková jatočná hmotnosť zabitých zvierat bola 505,3 ton. Vyviezlo sa 382,2 ton živých jatočných jahničiek do 1 roka, v celkovej hodnote 34,5 mil. Sk. Súčasne sa vyviezlo 462,3 ton ovčieho mäsa v celkovej hodnote 89,2 mil. Sk. Keďže hranice sú otvorené, na Slovensko sa doviezlo 35,1 tony ovčieho mäsa v celkovej hodnote 3,8 mil. Sk. Z tohto množstva pochádzalo 22,8 tony z krajín EÚ a 12,3 tony z tretích krajín.

Chovateľa samozrejme najviac zaujíma cena, za ktorú je schopný speňažiť svoju produkciu a v tomto prípade je to cena jatočného jahňacieho mäsa. Najvyššie ceny jatočných jahničiek sú dlhodobo v decembri, kedy niektorí chovatelia predávajú tzv. vianočné jahňatá. V tomto roku bola zatiaľ najvyššia cena jatočných jahničiek v januári. Jatočné jahňatá akostnej triedy A sa predávali po 94,89 Sk za kg živých hmotností. Postupne cena klesala a v júni bola len 68,80 Sk za kg. Väčšina jatočných jahničiek sa odpredala v marci, keď obchodníci platili za kg živých

hmotnosti v triede A priemerne 87,50 Sk. Pri priemernej hmotnosti jatočného jahňacieho mäsa okolo 12 kg, získal chovateľ približne 1000 Sk za jedno jahňa. Oproti cene v marci 2007, stúpila cena v marci 2008 o 5,40 Sk za kg ž. hm. (o 6,6 %). Ceny ostatných oviec boli v 1. polroku 2008 mierne nad úrovňou 20 Sk za kg. Najnižšia cena za triedu B bola v júni a najvyššia v marci.

Prakticky celá produkcia baraniny sa zo Slovenska vyvezie či už v živom alebo v mäse. Nie je jednoduché nájsť tento druh mäsa na pultoch obchodov. Dôvodom je viac, počnúc nezaujímavosťou slovenského spotrebiteľa kvôli neznalosti kvalít a končiac príliš vysokou cenou tejto kulinárskej špeciality. Preto je spotreba tohto mäsa na Slovensku, v porovnaní s ostatnými druhmi, zanedbateľná a v posledných rokoch sa pohybuje na úrovni len 70 gramov na jedného obyvateľa a rok.

Ďalším produktom chovu oviec je ovčie mlieko. Oficiálne sa dojí sa približne 59 % bahničiek a ich podiel na celkovej počte bahničiek medziročne mierne klesá. Produkcia mlieka na jednu dojnú bahničku nie je uspokojivá. Kým podľa plemenného štandardu by naše domáce plemená mali po odstave jahničiek produkovať viac ako 80 kg mlieka, v minulom roku jedna dojná bahnička nadajila v priemere len 71,5 kg a zdá sa, že v tomto roku to bude ešte menej, nakoľko za prvý polrok 2008 klesla produkcia na 1 dojnú bahničku. V tomto roku začalo dojenie bahničiek skôr ako v roku 2007 a najviac mlieka na 1 dojnú bahničku sa nadajilo v máji (10,31 kg mlieka), no v porovnaní s májom 2007 to bolo menej o 4,4 %.

V chovoch zapísaných v Registri fariem sa v 1. štvrtroku 2008 vyprodukovalo 604 tis. ton ovčieho mlieka a v 2. štvrtroku 2008 to bolo 5 025 tis. ton. Celkovo sa za 1. polrok 2008 vyrobilo o 3,4 % mlieka viac ako v 1. polroku 2007. Pre-

daj mlieka od prvovýrobcov za polrok bol 5 491 ton, čo v porovnaní s 1. polrokom 2007 bolo viac o 3,1 %.

Priemerná cena platená výrobcom v poľnohospodárstve za ovčie mlieko bola v priebehu celého polroka nad úrovňou 24 Sk za liter a z dlhodobého hľadiska bola najvyššia. Pre producentov to je potešiteľné, lebo cena stúpila oproti predchádzajúcim rokom viac ako 2 Sk za liter.

Syry z ovčieho mlieka sú u spotrebiteľov obľúbené, ale spotreba nie je vysoká. Odhaduje sa, že ročne sa na jedného obyvateľa spotrebuje len 1,6 litra ovčieho mlieka vo forme výrobkov z neho. Časť výrobkov z ovčieho mlieka pochádza z dovozu. Za 1. polrok 2008 sa k nám doviezli syry s obsahom ovčieho mlieka v celkovej hodnote 5,8 mil. Sk. Podstatne menší je vývoz týchto výrobkov zo Slovenska a za rovna-

ké obdobie bol v hodnote len 254,5 tis. Sk.

Produkcia ovčej vlny je v tomto období skôr na obtiaž, než na úžitok. Strihať sa však musí. Priemerná ročná striž na jednu ostrihanú ovcu je 1,8 kg vlny. So zvyšujúcim sa počtom oviec, stúpa aj počet ostrihaných oviec. V 1. polrok 2008 bolo ostrihaných 136,2 tis. ks, t.j. o 5,7 % viac ako v 1. polroku 2007. Organizácie zapísané v Registri fariem celkovo nastrihali 282 ton vlny. Keďže spracovateľský priemysel ovčej vlny je v kríze, mnohí spracovatelia zanikli a iní využívajú kvalitnejšiu ovčiu vlnu z dovozu. Naša domáca vlna sa v prevažnej miere vyváža. V 1. polroku 2008 sme vyviezli ovčiu vlnu v množstve 665,7 ton a v celkovej hodnote 27,9 mil. Sk a doviezli sme 116 ton ovčej vlny v celkovej hodnote 19,4 mil. Sk.

Nízka, v poslednom období stagnujúca cena ovčej vlny, nepodnecuje zvyšovanie jej produk-

cie. V jednotlivých mesiacoch 1. polroka 2008 sa cena pohybovala v intervale od 17,12 Sk do 18,01 Sk za kg. Náklady na strihanie pritom niekoľkonásobne prevyšujú túto cenu.

V európskom meradle je chov oviec na Slovensku zanedbateľný. Z celkového počtu oviec v EÚ-27 chováme len asi 0,3 %, podobne sú na tom Rakúsko a Poľsko. Najväčšími chovateľmi v EÚ-27 sú Španielsko a Spojené Kráľovstvo, kde je spolu viac ako 45 miliónov oviec. Tieto dve krajiny sú aj najväčšími producentmi ovčieho mäsa. EÚ-27 vyprodukuje ročne viac ako 1 mil. ton ovčieho mäsa a z krajín mimo únie dovezie okolo 300 tis. ton. Prítom jeden obyvateľ EÚ spotrebuje v priemere 2,8 kg ovčieho a kozieho mäsa. Je pred nami dlhá cesta, aby sme sa aspoň čiastočne priblížili k spotrebe v ostatných krajinách EÚ, čo by určite výrazne podporilo rozvoj chovu oviec na Slovensku. □

Správa zo zasadnutia Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK

Pravidelné jesenné zasadnutie Šľachtiteľskej rady pri ZCHOK na Slovensku (ďalej ŠR) v tomto roku sa konalo dňa 25.11.2008 v zasadačke PS SR, š.p. Bratislava, ÚPZ Žilina. Zasadnutie otvoril predseda ŠR Ing. Július Šutý. Po kontrole plnenia uznesení z predošlého zasadnutia boli prejednávané nasledovné okruhy problémov:

1. Uznávanie štatútov rozmnožovacích chovov (RCH). Svojím uznesením č. 2 zo dňa 25.11.2008 na základe predložených zápisov z uznávacích konaní, ktoré predložili predsedovia hodnotiacich komisií, menovaní predsedom ŠR na obhliadky chovov žiadateľov a po splnení uložených opatrení udeľuje ŠR štatút rozmnožovacieho chovu oviec resp. kôz nasledovným chovateľom: - Michal Halčín, Revolučná 630/29, 05907 Lendak, plemeno lacaune - NOFA, Ing. Norbert Fassinger, 05972 Vrbov, plemeno suffolk - Ing. Mária Mularčíková, 08253 Záborské 149, plemeno biela koza krátkosrstá - IPEC-AGRO, s.r.o., 05978 Malá Franková 4, plemeno charollais - Vincent Mikolaj, Odorínska cesta 110/20, 05321 Markušovce, plemeno zošľachtená valaška - NOFA, Ing. Norbert Fassinger, 05972 Vrbov, plemeno zošľachtená valaška (ovce nakúpené z PD Šuňava) - AGROCHOV LIPTOV s.r.o., Liptovské Beharovce 46, 03221 Bobrovec, plemeno suffolk - Agro-Racio, s.r.o., Palugyayho 1, 03101 Liptovský Mikuláš, plemeno zošľachtená valaška (ovce nakúpené z VAS Vikartovce), o uznanie štatútu šľachtiteľsko - expe-

rimentálny chov oviec musí chovateľ požiadať priamo MP SR - Peter Kučera, Partizánska cesta 554/37, 97646 Valaská, plemeno východofrízské - MVDR. Dušan Antalík, 98501 Veľká Ves 89, plemeno askánske merino - Ľubomír Golčier, Močiar 629, 98501 Kalinovo, plemeno romney marsh - PETER Borbás, 98001 Rimavské Jánovce 120, plemeno suffolk - Keľo a synovia, s.r.o., Veľké Teriakovce 137, plemeno lacaune - SHR Vojtech Lihan, Niva 28, 97696 Medzibrod, plemeno romanovské

2. ŠR na základe písomnej žiadosti chovateľov uznesením č. 11. zo dňa 25.11.2008 ruší štatút RCH oviec chovateľom: - Žiarec poľnohospodárske družstvo, 02744 Tvrdošín, plemeno zošľachtená valaška - Sejlán s.r.o., 082 35 Bertotovce 151, plemeno cigája Uvedené chovy budú vyradené z registra chovov plemenných kníh.

3. V bode „Rôzne“ členovia ŠR prerokovali nasledovné témy:

- personálna zmena v zložení ŠR
- návrh na doplnenie plemenných hodnôt baranov do POP, v POP bude uvedené aktuálne plemenné hodnoty za rok, v ktorom bol plemenný baran hodnotený na nákupnom trhu (hodnoty z katalógu NT)
- výpočet plemenných hodnôt u všetkých baranov, aj keď sú evidované v stádach mimo registra chovov plemenných kníh

- vypracovanie plemenného štandardu a chovného cieľa plemena askánske merino - založenie plemennej knihy oviec plemena askánske merino - oprava formuláru tlačiva „POP plemennej kozičky“
- doplnenie plemenných štandardov plemien lacaune a východofrízské
- návrhy na riešenie problému nedostatku baranov plemena pôvodná valaška, možnosti zvýšenia populácie tohto plemena
- 4. ŠR svojimi uzneseniami poverila jednotlivých členov ŠR vypracovaním návrhov materiálov na riešenie vyššie uvedených problémov. 5. Po schválení navrhnutých uznesení predseda ŠR poďakoval prítomným za aktívnu účasť, pracovníkom PS SR, š.p. Bratislava za poskytnutie priestorov a zasadnutie ŠR ukončil.

Autor: Ing. Július Šutý
ZCHOK na Slovensku

Slovensko hlasovalo proti zmene poľnohospodárskej politiky EÚ

21-11-2008

1. V noci zo stredy na štvrtok (z 19. na 20. novembra) v Bruseli rozhodovali ministri pôdohospodárstva členských krajín EÚ spolu s Európskou komisiou o konečnom kompromise k zmenám poľnohospodárskej politiky EÚ na obdobie rokov 2009 – 2013.
2. Slovensku sa síce podarilo presadiť veľa kľúčových otázok, minister pôdohospodárstva Slovenskej republiky S. Becík však hlasoval proti tomuto kompromisu. Hlavným dôvodom boli finančné aspekty, na základe ktorých sa vytvára ďalšia nerovnováha medzi starými a novými členskými štátmi.
3. Jednoznačne treba oceniť, že prvýkrát v histórii Európska komisia oficiálne priznala, že je možné poskytnúť novým členským štátom EÚ dodatočné zdroje a zároveň sa zaviazala aj podrobne preskúmať možnosti vývoja systému priamych platieb v EÚ s cieľom riešiť otázku rozdielnej úrovne priamych platieb medzi členskými štátmi EÚ. Z tohto aspektu ide o historický moment. Na druhej strane novým členským štátom EÚ sa poskytla iba obálka v objeme 90 mil. €, čo pre Slovensko predstavuje 3,8 mil. €, a starým členským štátom sa umožnilo použiť až do 4% nečerpaných zdrojov v rámci priamych platieb

na financovanie osobitných opatrení a rozvoja vidieka, čo predstavuje ďaleko viac. Ponúknutú obálku 90 mil. € označil minister S. Becík na rokovaní s komisárkou M. F. Boel a francúzskym ministrom M. Barnierom za náznak solidarity, ale rozhodne nie za solidaritu. Tento objem zodpovedá zrušenej schéme na podporu energetických plodín.

4. Medzi kľúčové otázky Slovenskej republiky, ktoré sa podarilo v rámci nočných rokovaní presadiť patria:
5. Výrazné zníženie prostriedkov, ktoré sa majú na základe progresívnej modulácie presúvať z priamych platieb do rozvoja vidieka z titulu veľkosti fariem. Namiesto troch prahových hodnôt (od 100 000 do 199 999, od 200 000 do 299 999 a nad 300 000) a percentuálnych úrovní (3/6/9%) zostala už iba jedna nad 300 000 € a 4%. Na Slovensku sa to dotkne 229 fariem v objeme 4,4 mil. € a podľa aktuálneho stavu žiadateľov o priame platby od roku 2012. Títo farmári majú tri roky na reštrukturalizáciu svojich fariem.
6. Predĺženie uplatňovania zjednodušeného systému vyplácania priamych platieb formou hektárovej platby SAPS do roku 2013.
7. Predĺženie prechodného obdobia na uplatňo-

vanie časti C (Blaho zvierat) v rámci krížového plnenia až od roku 2013.

8. Medzi otázky, s ktorými Slovenská republika nie je spokojná patria nasledovné:
1. Bol síce zachovaný súčasný systém pre intervencie potravinárskej pšenice, ale stanovil sa maximálny strop 3 mil. ton, po naplnení ktorého pokračuje intervenčný nákup formou tendrovania. Tento systém rozbúra intervenčný mechanizmus, nakoľko je naviazaný na referenčnú cenu v Rouene.
2. Zvýšenie mliečnych kvót počas 5 rokov 2009 – 2013 každoročne o 1%. Slovensko požadovalo najskôr prehodnotiť dopady aktuálneho zvýšenia o 2% v júni 2009 a až následne rozhodnúť o ďalšom postupe pri rušení mliečnych kvót. Navyše Taliansku, ako jedinej členskej krajine EÚ, sa umožnilo zvýšiť kvóty až o 5%, čo považujeme za diferencovaný prístup. Pozitívom však je, že Slovensku ako iniciátorovi tejto požiadavky, sa podarilo presadiť zvýšenie prahovej hranice nevyužitia kvóty zo 70% na 85%. V závere rokovaní Európska komisia prehodnotila aj otázku vypracovania iba jednej správy o stave na trhu v júni 2011 a navrhla vypracovať dve správy v decembri 2010 a následne v decembri 2012.

Zdroj: www.mpsr.sk

Vzťahy medzi prepočítanou produkciou mlieka a jej plemenennou hodnotou

Čapistrák, A.
Margetín, M.
Špánik, J.
Apolen, D.
Margetínová, J.

Slovenské centrum poľnohospodárskeho výskumu, Výskumný ústav živočíšnej výroby Nitra, Ústav chovu oviec Trenčianska Teplá.

Cieľom šľachtenia oviec je zvýšenie parametrov úžitkovosti a dosiahnutie čo najväčšieho genetického zisku v tom ktorom produkčnom ukazovateli. Aby sa dosiahli vytýčené ciele šľachtenia je nevyhnutný dobrý systém kontroly úžitkovosti (KÚ) a vhodne metódy genetického hodnotenia plemenných oviec, ktoré vychádzajú z údajov KÚ a optimálne využívania špičkových plemenných zvierat.

Vo všetkých vyspelých ovčiarskych krajinách sa pri genetickom hodnotení plemenných oviec používa metóda BLUP AM. Na Slovensku sa v súčasnej dobe podľa tejto metódy robí genetické hodnotenie oviec pre ukazovateľ mliekovej úžitkovosti a reprodukčné ukazovatele (najmä pre „veľkosť vrhu“). Od r. 2009 sa začne s genetickým hodnotením ukazovateľov charakterizujúcich intenzitu rastu jahniat, pričom sa bude vychádzať z hmotnosti jahniat do odstavu (hmotnosť pri odstave).

Výhodou genetického hodnotenia je, že sa zohľadňujú systematické vplyvy prostredia (kontrolný rok, stádo, obdobie bahnica, vek bahnice, atď.), zohľadňuje sa úžitkovosť príbuzných (rodičov, prarodičov, sestier, polosestier, potomkov, atď.). Na základe **plemenných hodnôt (PH)** rodičov môžeme reálne predpovedať (vypočítať) úžitkovosť potomkov a na základe odhadnutých PH je možné v populácii zistiť aký je genetický trend resp. genetický zisk v sledovanom produkčnom ukazovateli.

Pri genetickom hodnotení mliekovej úžitkovosti sa vychádza z jednotlivých kontrolných meraní mlieka (test day model – TDM). Ide o dokonalejší model, nakoľko o jednej laktácii je k dispozícii viac údajov ako napríklad pri porovnaní s normovanou produkciou mlieka. Zohľadnením väčšieho množstva informácií o zvierati a jeho príbuzných takýmto spôsobom sa zvyšuje spoľahlivosť genetického hodnotenia a identifikácia geneticky najlepších zvierat.

V súčasnosti sa na Slovensku používa model genetického hodnotenia mliekovej úžitkovosti oviec na základe dennej produkcie mlieka, ktorý zohľadňuje efekt poradia laktácie, efekt počtu dojení za deň, efekt počtu narodených jahniat, funkciu zohľadňujúcu rôzne štádiá laktácie bahníc, regresný koeficient zohľadňujúci rôzny vek pri obahnení, efekt stáda a kontrolného merania. Ďalej sa zohľadňuje genetický efekt zvierat – **plemenná hodnota**, ktorá sa prenáša na potomstvo a zohľadňuje vzťahy medzi zvieratami. Taktiež sa zohľadňuje negenetický efekt trvalého prostredia bahnice a náhodná chyba.

PH sa vypočítava pre každé zviera na základe údajov o jeho vlastnej úžitkovosti a pričom sa pri

výpočte berú do úvahy všetky dostupné informácie úžitkovosti jeho príbuzných. **Plemenné hodnoty sa vyjadrujú ako plusové alebo mínusové odchýlky od priemeru genetickej základne populácie.** Genetickú základňu oviec plemena cigája a zošľachtená valaška tvoria všetky zvieratá narodené v roku 1993. Pre ovce plemena lacaune a križenky s týmto plemenom sa vytvorila genetická základňa neskôr, keď bol dostatočný počet týchto oviec.

Priemerná PH genetickej základne má pre každý sledovaný ukazovateľ nulovú hodnotu. **Ak má například bahnica PH pre produkciu mlieka +26,4 kg, znamená to, že jej genetický potenciál je o toľko lepší ako priemer oviec narodených v roku 1993.** Pri predpoklade, že každé zviera získava po každom rodičovi polovicu genetického potenciálu, **prenáša**

táto bahnica na svoje potomstvo priemerné zlepšenie produkcie mlieka + 13,2 kg mlieka.

Na základe PH sa zostavujú rebríčky v ktorých sú zvieratá zostupne zoradené podľa PH pre produkciu mlieka. Vstupom nových zvierat do KÚ, meraním vlastnej produkcie mlieka, prípadne produkciou mlieka potomstva sa PH zvierat každoročne mení a mení sa ich poradie v rebríčku.

Veľakrát pri rôznych akciách a najmä pri hodnotení plemenných baranov na Nákupných trhoch sa chovatelia pýtajú ako súvisí uvádzaná produkcia mlieka a PH za produkciu mlieka. Z týchto dôvodov sme zisťovali aké sú vzťahy medzi týmito ukazovateľmi pomocou korelačných koeficientov (r), pričom sme brali do úvahy poradie laktácie. V príspevku hodnotíme na Účelovom hospodárstve Ústavu cho-

Tab. 1: Ukazovatele produkcie mlieka a plemennej hodnoty za produkciu mlieka bahníc plemena lacaune podľa poradia laktácie

Ukazovateľ	n	Prepočítaná produkcia mlieka v l	Plemenná hodnota za produkciu mlieka v l	Korelačný koeficient (r)
Priemer	20	181,3	26,59	0,692
Štandardná chyba		6,415	1,695	
Minimálne		126,6	10,26	
Maximálne		230,9	38,69	
Poradie laktácie				
1	5	191,9	25,18	0,921
2	7	174,7	25,59	0,877
3	8	180,6	28,34	0,317
Hodnota F – testu		0,532ns	0,360ns	

Tab. 2: Ukazovatele produkcie mlieka a plemennej hodnoty za produkciu mlieka bahníc plemena cigája podľa poradia laktácie

Ukazovateľ	n	Prepočítaná produkcia mlieka v l	Plemenná hodnota za produkciu mlieka v l	Korelačný koeficient (r)
Priemer	27	107,6	8,93	0,821
Štandardná chyba		6,205	3,332	
Minimálne		49,5	-23,02	
Maximálne		174,6	41,14	
Poradie laktácie				
1	3	105,3	6,75	0,981
2	5	95,7	-0,95	0,985
3	19	111,1	11,87	0,749
Hodnota F – testu		0,458ns	1,112ns	

Tab. 3: Ukazovatele produkcie mlieka a plemennej hodnoty za produkciu mlieka bahníc plemena zošľachtená valaška podľa poradia laktácie

Ukazovateľ	n	Prepočítaná produkcia mlieka v l	Plemenná hodnota za produkciu mlieka v l	Korelačný koeficient (r)
Priemer	17	115,5	9,22	0,768
Štandardná chyba		5,706	2,619	
Minimálne		65,9	-12,92	
Maximálne		157,9	28,20	
Poradie laktácie				
1	-	-	-	-
2	5	127,6	9,98	0,812
3	12	110,5	8,90	0,812
Hodnota F – testu		1,846ns	0,360ns	

vu oviec Trenčianska Tepla bahnice plemena lacaune (LC), cigája (C), zošľachtená valaška (ZV), kríženky s plemenom LC a trojplemenné kríženky ZV x LC x východofrízske plemeno (VF). Pri hodnotení sme vychádzali z výsledkov mliekovej úžitkovosti za r. 2007 a vypočítanej PH za tento rok..

Nami zistené výsledky sú uvedené v tabuľkách 1 až 6, kde uvádzame variačno-štatistické ukazovatele prepočítanej (normovanej) produkcie mlieka na 3. laktáciu, PH za produkciu mlieka a korelačné koeficienty. Ako vyplýva zo všetkých tabuliek medzi bahniciami na prvej, druhej a tretej laktácii vo všetkých prípadoch nie sú v ukazovateľoch prepočítanej produkcie mlieka a PH za produkciu mlieka preukazné rozdiely. V niektorých prípadoch sú rozdiely medzi bahniciami pomerne veľké, avšak rozdiely nie sú preukazné (napríklad tab.2 PH u bahníc C na 1, 2 a 3. laktácii je 6,75; - 0,95 a 11,87 l). Je to spôsobené do určitej miery najmä tým, že je pomerne malý počet hodnotených bahníc a medzi jednotlivými bahniciami je veľká variabilita (v tomto prípade min. hodnota -23,02 l a max. hodnota +41,14 l).

Pri hodnotení vzťahov medzi prepočítanou produkciou mlieka a PH za produkciu mlieka pri všetkých hodnotených genotypoch bahníc bez ohľadu na poradie laktácie (priemer) sme zistili vysoké korelačné koeficienty ($r = 0,692$ až $0,821$). Vysoké korelačné koeficienty sme zistili aj u bahníc rôznych genotypov s ohľadom na poradie laktácie okrem bahníc LC a kríženiek ZV x LC na 3. laktácii, pričom najvyššie korelačné koeficienty mali bahnice na 1. laktácii okrem kríženiek ZV x LC x VF.

Záverom môžeme uviesť, že medzi prepočítanou produkciou mlieka a plemennou hodnotou za produkciu mlieka je pozitívny vzťah o čom svedčia vysoké korelačné koeficienty. To znamená, že bahnice s vysokou produkciou mlieka majú spravidla aj vysokú PH za tento ukazovateľ, preto sa chovateľ môže pri výbere zvierat spoľahnúť aj na jeden z týchto ukazovateľov, ak nemá k dispozícii oba ukazovatele. □

Tab. 4: Ukazovatele produkcie mlieka a plemennej hodnoty za produkciu mlieka kríženiek plemena cigája x lacaune podľa poradia laktácie

Ukazovateľ	n	Prepočítaná produkcia mlieka v l	Plemenná hodnota za produkciu mlieka v l	Korelačný koeficient (r)
Priemer	67	151,5	10,98	0,750
Štandardná chyba		4,020	1,119	
Minimálne		89,8	-9,52	
Maximálne		236,8	35,39	
Poradie laktácie				
1	35	148,5	8,51	0,857
2	23	151,4	12,52	0,639
3	9	163,1	16,61	0,703
Hodnota F – testu		0,707ns	3,294ns	

Tab. 5: Ukazovatele produkcie mlieka a plemennej hodnoty za produkciu mlieka kríženiek plemena zošľachtená valaška x lacaune podľa poradia laktácie

Ukazovateľ	n	Prepočítaná produkcia mlieka v l	Plemenná hodnota za produkciu mlieka v l	Korelačný koeficient (r)
Priemer	34	154,4	14,87	0,695
Štandardná chyba		5,871	1,599	
Minimálne		91,1	-6,67	
Maximálne		246,1	31,46	
Poradie laktácie				
1	12	154,3	16,09	0,811
2	15	159,8	16,22	0,740
3	7	142,8	9,90	0,243
Hodnota F – testu		0,588ns	1,254ns	

Tab. 6: Ukazovatele produkcie mlieka a plemennej hodnoty za produkciu mlieka kríženiek plemena zošľachtená valaška x lacaune x východofrízske podľa poradia laktácie

Ukazovateľ	n	Prepočítaná produkcia mlieka v l	Plemenná hodnota za produkciu mlieka v l	Korelačný koeficient (r)
Priemer	26	152,9	10,91	0,718
Štandardná chyba		6,441	2,381	
Minimálne		103,3	-13,95	
Maximálne		207,5	29,38	
Poradie laktácie				
1	9	160,8	9,23	0,703
2	12	152,6	12,27	0,789
3	5	139,2	10,65	0,882
Hodnota F – testu		0,695ns	0,163ns	

Seminár vo V. Lomnici o problematike výživy oviec

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo v spolupráci s firmou SCHAUMANN Slovensko, spol. s r. o. dňa 20. novembra 2008 – štvrtok, v priestoroch hotela A G R O vo Veľkej Lomnici organizoval odborný seminár k problematike výživy oviec.

Program bol vyplnený odbornými prednáškami s touto tematikou:

- objemové krmivá vo výžive malých prežúvavcov – MVDr. Tomáš Mitřík
- nutričná hodnota krmiva u malých prežúvavcov – Prof. MVDr. Vladimír Vajda, CSc.
- choroby malých prežúvavcov ako dôsledok nesprávnej výživy – Prof. MVDr. Jozef Břeš, DrSc.

Seminár sa konal na žiadosť chovateľov, nakoľko pretrvával deficit informácií z oblasti výživy v chove oviec a kôz na Slovensku.

Preto spoločne s firmou SCHAUMANN, spol. s r. o. na Slovensku sme v rámci rozvíjajúcej sa spolupráce uskutočnili stretnutie chovateľov a priaznivcov s odborníkmi v ovčiarstve. Nakoľko chov oviec a kôz má presne vytýčené sezónne pravidlá, je veľmi ťažko určovať termíny stretnutia ovčiarov, lebo každý do poslednej chvíle využíva príazeň počasia, čo je vždy dominantné, niekedy aj na úkor podujatí.

Spoločne s Vami veríme, že to bol prínos pre celú našu chovateľskú verejnosť u nás a aj do bu-

dúcnosti chceme usporadúvať odborné podujatia v prospech našich chovateľov.

Všetky prezentácie lektorov

s uvedenou problematikou sú k dispozícii na stiahnutie na webovej stránke ZCHOK- www.zchok.sk.

Autor: Ing. Pavel Srpoň

Uznávacie konanie na roľníckom družstve Látka

Vážení čitatelia. Chceme vás oboznámiť o uznávacom konaní rozmnožovacieho chovu plemena cigája na Roľníckom družstve Látka za chov šľachtiteľský.

Na zasadnutí Výberovej komisie pre chov oviec a kôz pri MP SR dňa 26.3.2008 bola prečítaná žiadosť chovateľa RD Látka o uznanie rozmnožovacieho chovu oviec za chov šľachtiteľský.

Predseda výberovej komisie Ing. Pavel Srpoň určil na vykonanie uznávacieho konania v tomto chove komisiu v tomto zložení:

predseda komisie:

Ing. Pavol Gúglava

členovia komisie:

Doc. Ing. Egon Gyarmathy

MVDr. Helena Chladná

Ing. Martina Rafajová

MVDr. František Záborský

Ing. Ján Kalman

Uznávacie konanie sa uskutočnilo 5.11.2008 a zúčastnila sa ho aj riadiateľka Regionálnej veterinárnej a potravinovej správy vo Zvolene MVDr. Oľga Ľuptáková.

Stručná charakteristika podniku:

Roľnícke družstvo Látka, okres Detva hospodári v krajinnnej oblasti Slovenského Rudohoria, v krajinných celkoch Veporských a Stolických vrchov v nadmorskej výške 800-1111 m n. m. Hlavným zameraním činnosti družstva je živočíšna výroba - chov hovädzieho dobytku a oviec a s tým súvisiaca rastlinná výroba. Vzhľadom na polohu, sú predmetom činnosti aj pohostinské, rekreačné a ubytovacie služby s vlastným ubytovacím zariadením s kapacitou 70 lôžok. V zimnom období družstvo prevádzkuje lyžiarske vleky a v lete poskytuje rekreačné prechádzky na koni. Ďalšími činnosťami je cestná nákladná doprava, oprava poľnohospodárskych strojov, obchodná činnosť. Roľnícke družstvo má 67 stálych a 20 sezónnych pracovníkov.

Rastlinná a živočíšna výroba:

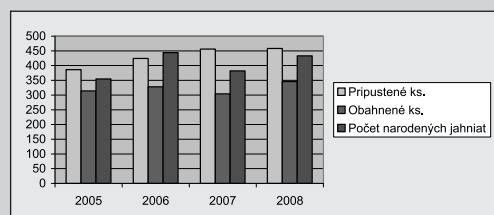
Výmera poľnohospodárskej pôdy, na ktorej družstvo hospodári je 2195 ha. Z toho je 2019 ha trvalých trávnych porastov a 176 ha ornej pôdy. Na ornej pôde sa pestuje raž, miešanka, zemiaky a ovos.

Hospodárske zvieratá sa chovajú na 4 farmách: Látka, Polianky, Čechánky a Tážovo. V súčasnosti

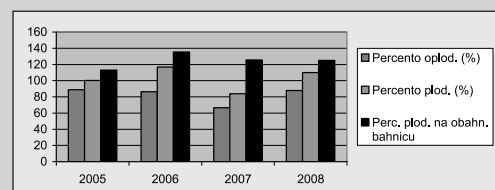
UZÁVIERKA REPRODUKČNÝCH UKAZOVATEĽOV STÁDA

Percentuálny prehľad reprodukčných ukazovateľov -RD Látka:

Kontrolné obdobie	Počet bahníc				Počet narod. jahniat (ks)	Perc. oplod. (%)	Perc. plod. (%)	Perc. plod. na obahn. bahniciu
	Prip. (ks)	Predč. vyrad. (ks)	Jalové (ks)	Obah. (ks)				
2005	386	32	40	314	355	88,7	100,3	113,1
2006	424	44	52	328	444	86,3	116,8	135,4
2007	456	0	152	304	382	66,7	83,8	125,7
2008	458	64	48	346	433	87,8	109,9	125,1

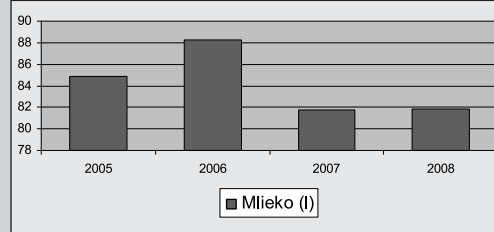
Uzávierka reprodukčných ukazovateľov

Uzávierka reprodukčných ukazovateľov - percentuálne vyjadrenie

Výsledky KMÚ za normovanú dojnú periódu prepočítanú na tretiu laktáciu:

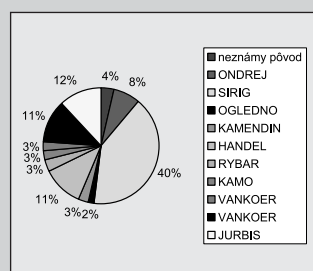
Rok	Všetky laktácie	Mlieko (l)	Tuk		Bielkovina		Laktóza	
			kg	%	kg	%	kg	%
2005	127	84,89	5,79	6,84	5,02	5,93	4,04	4,75
2006	140	88,24	6,71	7,65	5,25	5,97	4,11	4,65
2007	160	81,76	5,84	7,18	4,93	6,04	3,98	4,85
2008	137	81,84	6,14	7,55	4,86	5,96	3,87	4,72

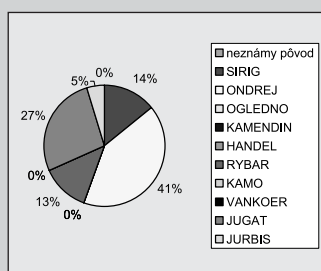
PLEMENÁRSKA CHARAKTERISTIKA STÁDA

Zloženie stáda podľa genealogických línií:

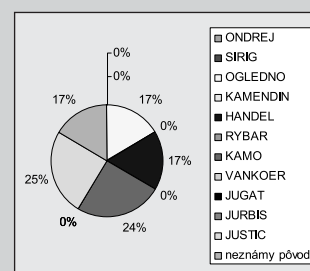
Línia		Počet bahníc		Počet jariet		Počet baranov	
Číslo	Názov	Ks	%	Ks	%	Ks	%
neznámy pôvod		13	3,61		0,00		0,00
2111	ONDREJ	27	7,50	9	14,29		0,00
2118	SIRIG	147	40,83	26	41,27	2	16,67
2121	OGLEDNO	6	1,67		0,00		0,00
2270	KAMENDIN	10	2,78		0,00	2	16,67
2410	HANDEL	41	11,39		0,00		0,00
2426	RYBAR	12	3,33	8	12,70	3	25,00
2470	KAMO	9	2,50		0,00		0,00
2514	VANKOER	9	2,50		0,00		0,00
3025	JUGAT	43	11,94	17	26,98		0,00
3026	JURBIS	43	11,94	3	4,76	3	25,00
3027	JUSTIC					2	16,67
	SPOLU	360	100,00	63	100,00	12	100,00

Počet bahníc v percentách

Počet bahníc v percentách

Počet bahníc v percentách

je stav hovädzieho dobytku 420 ks prevažne Slovenského strakatého plemena, z čoho je 240 ks kráv mliekového zamerania. Ročná produkcia kravského mlieka je 620 000 l, pričom 560 000 l ide na predaj a zvyšok na skrímenie teľatám.

Stav oviec je 2000 ks, z toho 1500 ks bahníc. Ovce sú chované na 3 farmách:

Látky – bahnice, barany

Polianky – bahnice /rozmnožovací chov/

Táňovo – jahňatá, jarky

Na hospodárskom dvore Látky sú ovce ustajnené na hlbokoj podstielke vo dvoch objektoch s dojením v radovej dojárni 2x24 miest. Na Poliankach sú ustajnené tiež na hlbokoj podstielke s dojením na dojárni 1x24 miest. Mlieko je dodávané do bryndziarne vo Zvolenskej Slatine. Na plán 73 500 l mlieka bolo dodaných 49 725 l pri cene za liter 24,- Sk. Počet narodených jahniat bol 1396 ks, z toho 788 ks bolo dodaných na jatočné účely, 122 ks na predaj na ďalší chov a zvyšok pre vlastnú potrebu na obnovu stád.

V letnom období tvorí krmnú dávku bahníc pastva s prídavkom jadrového krmiva na dojárni v množstve 2x15 Dg. V zimnom období je to seno, ovsená senáž, jadrové krmivo z vlastnej produkcie pred bahnením. U baranov tvorí krmnú dávku seno, ovsená senáž, jadrové krmivo celoročne. V letnom období sa barany pasú. Jahňatá do 1 roka sú kŕmené senom, senážou, jadrovým krmivom v množstve 30 Dg na deň a v letnom období sú na pastve. Jahničky nad 1 rok sú v letnom období na pastve bez prídavku jadra. Pred pripúšťaním je im na dojárni pridávané jadrové krmivo /prívykanie na pohyb v dojárni/.

Kontrola úžitkovosti sa robí od roku 1999 v stáde s číselnou identifikáciou : 604 509 548 – Polianky, číslo chovu v CEHZ : 118177.

Od 1.1.2006 je roľnícke družstvo

zaradené v ekologickom poľnohospodárstve, čo znamená niektoré obmedzenia v kŕmení zvierat a v pastevnom odchove.

Záver.

Po zhodnotení rozboru chovu komisia vykonala prehliadku ustajňovacích priestorov aj uznávaného stáda. Z tejto prehliadky vyplynuli nasledovné skutočnosti:

- stádo je ustajnené v murovanom ovčine, na hlbokoj podstielke
- proces kŕmenia je plne zmechanizovaný, keď na dopravu krmiva do rebríkov sa používa portálový žeriav značky Kiwa
- dojenie strojové v jednoradovej dvadsaťštyrmiestnej dojárni Westfalia
- výživa pozostáva v pastevnom období z pastvy a prídavku jadrového krmiva v dojárni, na zimné obdobie sú pripravené objemové a jadrové krmivá v dostatočnom množstve a kvalite
- stádo je v dobrom kondičnom a zdravotnom stave, riaditeľka RVPS Zvolen, MVDr. Oľga Luptáková vydala priaznivé stanovisko

k zdravotnej a nakažovej situácii v chove

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa všetci členovia komisie vyslovili za uznanie tohto chovu za šľachtiteľský.

Uložené opatrenia:

Pre chovateľa:

- pokračovať vo výkone kontroly úžitkovosti
- riadiť sa pokynmi pracovníkov ZCHOK a PS SR

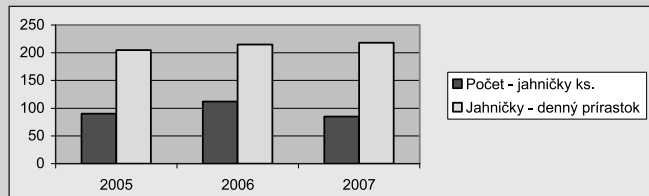
- dôsledne dodržiavať prípustný plán
 - venovať pozornosť dôkladnejšiemu ošetrovaniu paznechtov
 - v budúcnosti zlepšiť intenzitu rastu jahniat, ukazovatele plodnosti a mliekovej úžitkovosti
- Pre Regionálne stredisko PS SR Banská Bystrica:

- naďalej vykonávať kontrolu úžitkovosti v zmysle platnej metodiky
- vykonávať pozitívny výber potomstva po rodičoch s najvyššou ple-

PLEMENÁRSKA CHARAKTERISTIKA STÁDA

Výsledky vlastnej úžitkovosti -prehľad prírastkov potomstva -jahničky:

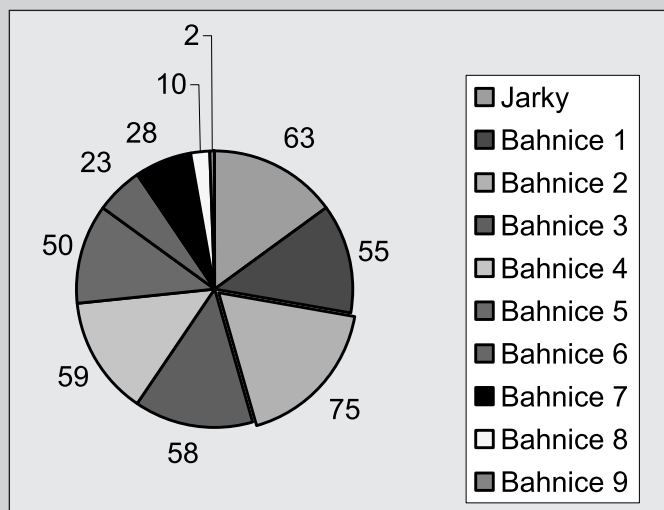
Kontrolné obdobie	Počet		Priem. hodn. korig. den. prírastku (g)	
	baránky	jahničky	baránky	jahničky
2005	0	90	0	205
2006	0	112	0	215
2007	0	85	0	218

Výsledky vlastnej úžitkovosti podľa jednotlivých rokov - jahničky

VEKOVÁ ŠTRUKTÚRA STÁDA

Zviera	Vek (rok)	Počet (ks)
Jarky		63
Bahnice	1	55
Bahnice	2	75
Bahnice	3	58
Bahnice	4	59
Bahnice	5	50
Bahnice	6	23
Bahnice	7	28
Bahnice	8	10
Bahnice	9	2
Počet bahníc a jariet		423

Výsledky vlastnej úžitkovosti podľa jednotlivých rokov - jahničky

- mennou hodnotou v zmysle prijatých zásad pre obnovu ŠCH
- vykonávať výber plemenných baranov zaradovaných na pripúšťanie v spolupráci so šľachtiteľom ZCHOK

Pre veterinárnu službu:

- vykonávať v spolupráci s chovateľom zooveterinárne opatrenia pre šľachtiteľské chovy v zmysle zákona 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti

Vedeniu Roľníckeho družstva Látky prajeme veľa ďalších chovateľských úspechov a tešíme sa na ďalšiu spoluprácu.

**Autori: Ing. Pavol Gúglava,
MVDr. Helena Chladná**

PLEMENNÉ HODNOTY PH MLIEKA A PH VRHU KMEŇOVÝCH BARANOV PODĽA GENEALOGICKÝCH LÍNII.

Číslo barana	760266	982369	984446	982360	983110	983114	983066	984450	983172	760272	760292
PH mlieka	+16,97	+5,96	+16,32	+20,04	+7,03	+4,77	+3,93	+15,01	+8,56	-0,01	+0,58
PH vrhu	+0,0013	+0,0051	+0,0385	+0,0123	-0,0083	-0,0237	+0,0203	+0,0133	-0,0139	+0,0250	+0,0108
Názov línie	SIRIG	SIRIG	KAMENDIN	KAMENDIN	RYBÁR	RYBÁR	RYBÁR	JURBIS	JURBIS	JUSTIC	JUSTIC

VÝSLEDKY BONITÁCIE OVIEC

Rok	Poč. zvierat v dobe bonit.	Počet predv. matiek jariek Spolu	Zaradenie do výslednej triedy							Stav oviec ponechan. v KÚ	Zarad. jariek do matiek (%)	Poč. vyr. bar.	Baran ponechaný v KÚ	Počet oviec na 1 barana
			ER	EA	EB	I	II	-	X					
2005	519	339	9	143	112	53	4		17	321				
		79	1	8	34	26	10		0	79	24,6	2	10	40,0
		418	10	151	146	79	14		17	400				
2006	557	354	10	120	128	69	12		14	339				
		80	8	52	16	4	0		0	80	23,6	2	9	46,6
		434	18	172	144	73	12		14	419				
2007	663	455	16	135	132	49	10		113	342				
		100	9	47	39	5	0		0	100	29,2	1	11	40,2
		555	25	182	171	54	10		113	442				
2008	555	365	21	136	137	45	10		16	349				
		67	3	22	30	8	0		4	63	18,1	3	13	31,7
		432	24	158	167	53	10		20	412				

Zaujímavé plemeno oviec –WENSLEYDALE LONGWOOL SHEEP

Yorkshire je najväčšie grófstvo vo Veľkej Británii, nachádzajúce sa na severe Anglicka. Je zaradované medzi najzelennejšie oblasti tejto krajiny vďaka nenarušeným vidieckym oblastiam yorkshirských údolí a slatín. Známe je aj vďaka vlnárskemu priemyslu s centrami Halifax a Bradford/bradfordská-anglická klasifikačná stupnica sortimentu vlny/. Jednu časť tohto grófstva tvorí oblasť Wensleydale s mestom Hawes, kde sa na základe výsady udelenej kráľom Williamom III. pred takmer 300 rokmi, konajú v utorkový trh s aukciou oviec. Toto mesto je známe aj výrobou populárneho syra, ktorý bol sprvu vyrábaný z ovčieho mlieka.

Rovnaké meno ako táto oblasť má aj zaujímavé a veľmi veľké plemeno oviec tzv. "WENSLEYDALE LONGWOOL SHEEP" - Wensleydalská dlhovlnná ovca, ktoré je považované za najťažšie z pôvodných plemien. Toto plemeno pochádza z už vyhynutého dlhovlnného miestneho plemena. Zakladateľom je slávny baran „BLUECAP“, ako produkt kríženia barana plemena „Dishley Leicester“ a bahnice plemena „Teeswater“, narodený v roku 1839. Bol to pozoruhodný baran s modrou pigmentáciou na hlave a ušiach, čo je teraz znakom plemena, veľmi veľký /203 kg/ a s vlnou výnimočnej kvality. Jedinečné kvality tohto barana sa stali základným štandardom pre toto plemeno.

Opis:

Vzpriamené a ostré držanie tela

Hlava - široká v oblasti pysku, hlavne u baranov, zadná časť plochá a široká medzi ušami. Uši prím-

ranej veľkosti, okolo nich jemná vlna, ofina na čele, modrá farba hlavy a uší. Barany aj bahnice sú bezrohé

Krk- silný, impozantne vystupujúci

Hruď a chrbát- dlhé, široké, koreň chvosta široký

Nohy- bez hrubej a pigmentovanej vlny, stehná široké, dobre osvalené a zadné nohy pokryté jemnou vlnou od kolena po paznecht

Toto plemeno je zaradované medzi ovce s dvojakou úžitkovosťou- mäsovou a vlnovou. Bahnice bez problémov mávajú 2 jahňatá s váhou 6 kg pri narodení a s vysokou intenzitou rastu. Je uvádzané, že váhu 73 kg dosiahnu vo veku 21 týždňov, pričom kvalita mäsa je veľmi dobrá bez prebytočného tuku. Dospelé bahnice vážia 113 kg a barany 136 kg. Barany sa používajú na pripúšťanie bahníc rôznych plemien, s cieľom odovzdať ich vynikajúci genetický potenciál/veľkosť, kvalita vlny, mäsa/.

Vlastnosťou, ktorá zaraďuje toto plemeno medzi

Yearling Ewes

výnimočné a vysoko hodnotené, je kvalita vlny. Ako už názov hovorí, je to dlhovlnná ovca s dĺžkou rúna 20-30 cm, hrúbkou 33-35µ, ktorá padá v prstencoch až na zem. Vlna je veľmi lesklá, ročná striž je 6-9 kg. Je veľmi vysoko cenená vo vlnárskom priemysle a pre špeciálny efekt je používaná na ručné pletenie, na čalúnenie a s obľubou sa používa v zmesi s mohérom. Zaujímavou prednosťou tohto plemena je to, že má geneticky podmienenú „prevenciu“ tvorby mŕtvych vlasov v rúne. O tom, že táto vlna je vysoko cenená, svedčí aj cena na trhu v roku 2007, ktorú uvádza BWMB/ British Wool Marketing Board/ za striž z r.2006 a tá dosiahla 1,93 €/kg. Táto výnimočnosť kvality vlny sa dosahuje aj u krížencov, pretože barany odovzdávajú svoj genetický potenciál na potomstvo, čím sú považované za jedny z najlepších zlepšovateľov vlny na svete.

Hoci tieto ovce sú väčšinou biele, Breed Society/plemenná spoločnosť/ zavádza do plemennej knihy aj čiernu sekciu, avšak kríženie medzi týmito dvomi sekciami nie je dovolené.

Rezistencia voči scrapie je veľmi vysoká, je uvádzané, že je najvyššia zo všetkých uznaných plemien vo Veľkej Británii.

V súčasnosti je toto plemeno chované vo Veľkej Británii za účelom produkcie baranov, používaných na pripravenie hlavne horských oviec-Swaledale, Blackface, Dalesbred, Cheviot ale začína sa rozširovať aj do iných štátov Európy.

**Autor: MVDr. Helena Chladná, PS SR š.p.,
RS B.Bystrica**

Ovčiarstvo v premenách času ...pokračovanie z čísla 3/2008

Salašník-(*košiarník, košiarny gazda, šafár, šoltýs*) – predseda salašného spolku, riadil hospodársku činnosť na spoločnom salaši. Volili ho na výročnej členskej schôdzi salašného spolku na obdobie jedného roka. Hlavné povinnosti salašníka boli: zabezpečovať pasu pre ovce (v prípade potreby najímať pasienky, starať sa o ich údržbu, vyplácať nájomné), podpisovať pracovnú dohodu s bačom a dohliadať na jej plnenie, riadiť mliečne hospodárenie na salaši, organizovať košarovanie, viesť účty a ostatnú písomnú agendu spolku a hájiť záujmy salašného spolku pred najatými pastiermi i pred vrchnosťou. V obciach so širokou agendou volili dvoch salašníkov; jeden z nich ako hlavný mal na starosti pokladnicu a mliečne hospodárstvo, druhý v postavení pomocníka zodpovedal za košarovanie. V ovčiarskych oblastiach patrila salašník k najvýznamnejším hospodárskym funkcionárom dediny.

Salašný spolok-(ovčiarsky spolok, košiarny spolok, salašnícky spolok, salaš) – dobrovoľné združenie chovateľov oviec utvorené s cieľom spoločne hospodáriť na ovčej farme, v obciach s menším počtom oviec, kde sa zriaďoval iba jeden, celoobecný salaš, vznikala salašný spolok zvyčajne v rámci spolku bývalých urbarialistov. Vo väčších ovčiarskych strediskách, kde bolo viac salašov, každý z nich hospodáril v rámci osobitného salašníckeho spolku. Utvárali sa podľa miestnych častí dediny (horný a dolný salaš, vyšný a nižný košiar), podľa ulíc alebo osád. Salašnícky spolok sa zriaďoval každý rok, a to na výročnej schôdzi členov (*miešalnici*), ktorá sa konala buď na konci pastevnej sezóny pri záverečnom účtovaní s bačom, alebo v inom tradičnom ustálenom termíne v zimnom období (na Štefana, na Nový rok, na fašiangy a podobne). Väčšina salašných spolkov sa riadila nepísanými zásadami tradičného obyčajového práva, iba v dedinách s mimoriadnym významom ovčiárstva (Bravčovo) mali stanovy, ktoré obsahovali zásady spoločného salašného hospodárenia. K základným právam členov sa-

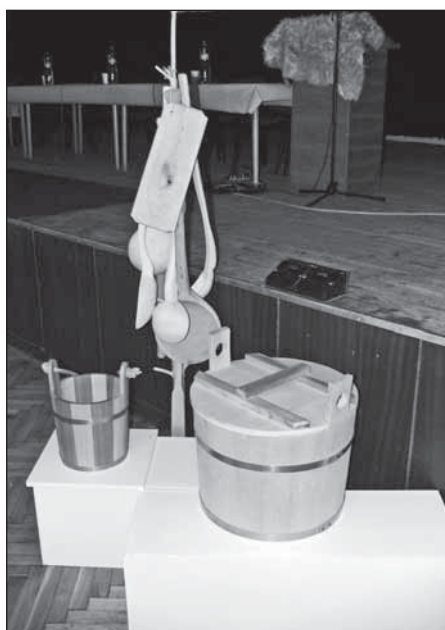
lašného spolku patrilo: vyhánanie oviec do spoločného stáda, o ktoré sa starali najatí pastieri, poberanie produkcie syra od svojich oviec, spolurozhodovanie o hospodárení salaša, účasť na voľbe funkcionárov a baču, právo byť volený do funkcie. K základným povinnostiam členov patrila starostlivosť o pastevné plochy a salašné stavebné objekty a zabezpečovanie podmienok na prácu salaša (doprava salašného inventára v čase redíku a podobne). Na čele spolku stál volený predseda (*salašník, košiarník*), ktorý riadil hospodárenie salaša, najmä však kontroloval prácu ovčiarov. Konkrétne formy podnikania salašného spolku záviseli od miestneho typu organizácie salašníctva, t. j. od spôsobu najímania bačov. Zásadami spoločného hospodárenia, ale najmä dosahovanými výsledkami patrili salašné spolky k najrozvinutejším hospodárskym organizáciám na slovenskej dedine. V procese kolektívizácie poľnohospodárstva zanikli.

Samopaš – voľné pasenie sa hospodárskych zvierat bez dozoru pastierov, celosezón-

na samopaš bola rozšírená v oblastiach Veľkej a Malej Fatry, Nízkych a Vysokých Tatier, Muránskej planiny a Čergova. Na jar zahnali nedojný dobytok do odľahlých lesov, kde ho ponechávali až do konca leta. Krátkodobá samopaš sa praktizovala v niektorých podhorských oblastiach, najmä kde sa nepestovalo ozimné obilie. Na jeseň vyhánali do poľí ovce a mladý hovädzí dobytok a ponechávali ho vonku, až kým sa sám nevrátil do dediny. Tretiu formu samopaše predstavuje pasenie sa záprahového dobytku (volov a koní) cez noc a v dňoch pracovného pokoja počas letných prác. Po kolektívizácii poľnohospodárstva takmer všetky formy samopaše zanikli. Praktizovala sa iba pri pasení koní na východnom Slovensku do 70. rokov 20. storočia.

Strihanie oviec-(*strihačka, strihanie, striža, striženie, strižnica*) – odstraňovanie vlny z tela oviec strihaním, na kolektívnych salašoch sa ovce strihali dvakrát ročne (v máji a koncom leta) za účasti všetkých majiteľov. Na strihanie oviec sa používali špeciálne nožnice (v súčasnosti elektrické strihacie strojčeky). Pred strihaním ovce vykúpali (napr. prehnaní ich cez potok), a keď sa usušili, majitelia si vybrali zo stáda svoje ovce. Najskôr im ostrihali predné a zadné nohy, ktoré predtým zviazali, potom, ak strihali dvaja strihači, jeden ostrihal hlavu, krk a brucho, druhý chvost a chrbát. Ostrihaná vlna padala na trávu alebo na plachtu. Strihanie oviec bývalo spoločenskou udalosťou. Gazdovia prinášali pastierom chlieb, slaninu, pálenku a darovali im po kúsku vlny ako tradičný príspevok na ošatenie. Ovčari ich pohostili mliečnymi výrobkami. V niektorých obciach (Poniky, oblasť Spiša) ovce strihali najatí strihači alebo strihačky za naturálie (múku, slaninu, zemiaky).

Temlov- vrece z kozej alebo ovčej kože, hermeticky uzavreté temlov (prevrátený vlnou dnu) používali karpatskí pastieri na konzerovanie a uskladňovanie bryndze. Temlov bol aj mierou množstva bryndze pri odvádzaní

Prvovýrobcovia mlieka opäť v problémoch

Začiatkom roka sa zdalo, že prvovýroba mlieka je stabilizovaná, no v súčasnej dobe je tomu úplne inak. Cena mlieka od marca – apríla klesá a spôsobuje prvovýrobcovi problémy a to aj preto, že mnohí poľnohospodári si na začiatku roka podali projekty v rámci Programu rozvoja vidieka, avšak súčasná cenová nestabilita im spôsobuje problémy pri dlhodobých investíciách. Podobné problémy majú aj poľnohospodári v ostatných štátoch EÚ. Súčasná situácia sa netýka len farmárov v USA, kde je cena mlieka veľmi dobrá a aj

z tohto dôvodu zvyšujú počty dojníc – ich stavy narástli o 137-tisíc. Prejavuje sa to najmä na exporte mlieka, keď v EÚ klesol vývoz mlieka a v USA za posledný rok vzrástol takmer dvojnásobne.

Mliečnu kvótu sa zvýšila o 2% a pripravuje sa úplné odstránenie kvót od roku 2015. Slovensko však svoju kvótu plní len na 95%. Rovnako sú na tom aj iné štáty EÚ, kde zvýšenie kvóty neznamenalo nárast produkcie, ktorá za posledný rok mierne klesla.

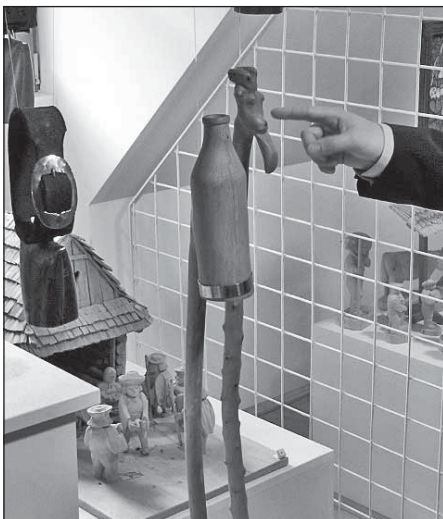
Európsky parlament navrhuje, aby sa v EÚ vy-

tvoril mliečny fond. Pravdepodobne to bude jediná cesta, ktorá by im pomohla vysporiadať sa so súčasnou situáciou, ktorá vládne na slovenskom trhu s mliekom.

Od roku 1989 klesajú aj stavy dojníc na Slovensku. Dá sa nám však zvyšovať úžitkovosť, ktorá v minulom roku dosiahla takmer 6-tisíc kg mlieka na dojnicu na rok. Aj napriek tomu slovenskí chovatelia stále nedosahujú také úžitkové parametre, ako ich kolegovia v EÚ.

www.agroinfocentrum.sk

poddanských dávok feudálnej vrchnosti. Ako jednotka hmotnosti syra, tvarohu alebo bryndze bol známy na Slovensku v 13. storočí (1 temlov = 65 – 105 funtov, t. j. 36,4 – 58,8 kg). Uskladňovanie bryndze v temlovoch zaniklo v 19. storočí, keď ho nahradila hygienickejšia drevená geleta. V 20. storočí sa názvom temlov označuje už iba kožený mech na gajdách. Slovo temlov sa odvodzuje z maďarského *tömlő* – vrece. **Varecha na žinčicu** – nástroj na naberanie a miešanie žinčice na salašoch s veľkou polguľovitou hlavou a dlhou rúčkou. **Žinčica** (*žintica, žentyca*) – prevarená srvátka, vedľajší produkt pri výrobe ovčieho syra, srvátka (tekutina po oddelení syra z mliečnej zrazeniny) sa ohrieva (odvárala) v kotli nad vatrou. Keď sa začali na povrchu objavovať bubliny (začala *urdiť*), kotol sa odstavil z ohňa a širokou varechou (zberačkou) sa zobrala vrchná hustá vrstva (*urda*). Preliala sa do inej nádoby, kde sa miešala a chladila prelievaním (vyťahovala sa). Takto sa získavala jemná žinčica. Na Spiši a v Šariši sa žinčica neprelievala, preto sa zrážala na hustú syrovitú hmotu, zmiešanú so

srvátkou (tzv. seknutá, zrazená, zubatá žinčica). Zmiešaním sladkej a staršej sa získala kyslá žinčica. Zásoba žinčice sa uskladňovala v drevených súdkoch a šaľloch na chladnom a suchom mieste v kolibe. Do polovice 20. storočia žinčica predstavovala na salašoch hlavný

pokrm pastierov oviec. Užívala sa aj ako nápoj, pila sa z drevených črpákov. Zvyšok žinčice sa na konci týždňa rozdeľoval gazdom, ktorí prichádzali na salaš po syr; svoj prídel žinčice si každý odnášal v *oboni*. Žinčica sa užívala ako účinný liek pri pľúcnych a žalúdočných chorobách. Urda sa v niektorých oblastiach používala na masenie zemiakov alebo halušiek. Z usadenej smotanovitej vrstvy na povrchu žinčice (tiež nazývanej urda) sa vyrábalo aj ovčie maslo. V rámci mliečneho hospodárstva bola žinčica rozšírená v celom karpatskom salašníctve.

Roľnícky – guľovité samoznejúce nástroje, hrkálky, v mosadznom, bronzovom alebo plechovom zvarovanom okrúhlom plášti (30 – 70 mm) sú rezonančné krížové otvory. Vnútri bývajú 2 – 3 železné úlomky, ktoré pri natriasaní udierajú o stenu. Roľnícky používali pastieri oviec, koniari, deti ako hračku, ale uplatnili sa aj pri obradoch.

Autor: PhDr. Stanislav Horváth, etnograf, múzejník, spoluautor Virtuálnej galérie ľudovej umeleckej výroby na Slovensku, Múzeum slovenskej dediny, Martin

Kríza v agrosektore

Agropotravinársky komplex zatiaľ svetová finančná kríza úspešne obchádza, avšak už teraz sa začal sťažovať a zdražovať prístup roľníkov k bankovým úverom. Túto situáciu môže vykryštalizovať spojenie finančnej krízy s odbytovou. Podnikateľské subjekty, podmienené aktuálnym stavom, sú nútené úplne využiť vnútorné rezervy, ktorých už nemajú veľa. Ak sa tento stav nezmení, nemožno počítať so stabilizáciou zamestnanosti v prvovýrobe, ktorá už klesla pod hranicu 100-tisíc osôb. Nemožno už hovoriť o agrárnej prezamestnanosti, pretože podniky znížili počty zamestnancov na minimálnu mieru. Presadzuje sa sezónna zamestnanosť, keď firmy v zimnom období pracovníkov nezamestnávajú a do pracovného pomeru ich berú späť v čase sezónnych prác. Pokiaľ sa neoživí trh a nezotavia sa nákupné ceny, roľníci budú mať

vážne problémy. Podniky žijú z podstaty veľmi dlho a už nemajú väčšie zdroje na prekonávanie trhových výkyvov. V živočíšnej výrobe je sezónnosť neznáma a ani v rastlinnej výrobe nepracuje veľa zamestnancov na plný úväzok, aby sa dali všetci v zime poslať na úrad práce. Nepredstavuje to však prínos z hľadiska stabilizácie vidieka, ani samotného poľnohospodárstva. Každé znížovanie zamestnanosti v agrárnom odvetví predstavuje ústup z našich pozícií, pretože dnes sa už musí spájať aj s poklesom výroby. V rastlinnej výrobe si stále pracovníci čerpajú počas zimy dovolenky, starajú sa o uskladnené zásoby a plnia aj ďalšie úlohy, spojené s bežnou prevádzkou podnikov. Väčšina subjektov sa v snahe ekonomicky prežiť zbavuje majetku, ktorý nepotrebuje. Predávajú nepotrebné budovy a sklady, aby za takto získané

peniaze udržali svoje hlavné aktivity, aj keď predávaný majetok by mohol byť zdrojom ich budúcich príjmov, čím by rozšíril štruktúru tržieb a zmiernil riziko ich výkyvov. Viaceré podniky znížili aj počty hospodárskych zvierat. Vážnym problémom sa stalo aj mlieko, ktorého cena rapídne klesla a producenti sa dostali do straty. Mnohí manažéri uvažujú, či sa im oplatí investovať do živočíšnej výroby, hoci časť prostriedkov by sa im mohla vrátiť vo forme projektových podpôr z Programu rozvoja vidieka. Všetky tržby sú používané na zabezpečenie bežnej prevádzky. Návratnosť investícií má dlhodobější charakter, no poľnohospodári dnes potrebujú otočiť každú korunu. Ďalší vývoj môže byť poznamenaný aj obmedzovaním dopytu a exportu agrárnych komodít v dôsledku finančnej krízy.

www.agroinfocentrum.sk

Chcete napísať príspevok do nášho časopisu? Chcete vyjadriť svoj názor, pochváliť sa svojimi úspechmi, postažovať si na nedostatky,... Napíšte nám. Uverejnenie príspevku urýchlite a nám zjednodušíte prácu ak budete postupovať podľa nasledujúcich pravidiel:

Nastavenie Microsoft Word
pre písanie článkov.

Písmo:

Typ písma: Courier New (Courier New CE)

Veľkosť písma: 12

Zarovnanie písma: vľavo

Nastavenie stránky

(Soubor – Vzhľad stránky)

Nahore: 2,8 cm

Dole: 2,8 cm

Vlevo: 2,8 cm

Vpravo: 2,8 cm

Ostatné nastavenia zostávajú.

Nastavenie odstavca (Formát – Odstavec)

Špeciálni: prvý riadek

O kolik: 0,45 cm

Ostatné nastavenia zostávajú.

Delenie slov sa úplne vypína.

Zásady písania textov vo Word.

- nezarovnávať text, v texte používať iba jednu medzeru, ktorá patrí aj za interpunkčné znamienka, nepoužívať pevné riadky (zakončené enterom), enter používať v prípadoch, keď chceme oddeliť nadpis od textu (za nadpisom, na konci odstavca).
- titulky a medzitulky písať zásadne malými písmenami. Výnimku tvoria materiály, kde vyslovene majú byť niektoré pasáže verzalom (reklamy a pod.).
- tabuľky dávať na koniec textu. Musia mať svoj

názov alebo označenie (napr. Tab.č.1), v druhom prípade má byť na ňu odvolanie v texte.

Rozsah:

- jedna strana v časopise sa rovná trom stranám písaným podľa hore uvedeného nastavenia.
- na základe predpísaného nastavenia rozsah práce maximálne 6 strán, čo predstavuje 2 strany v časopise.
- v prípade tabuliek, grafov a fotografií, treba príslušný počet riadkov odrátať (napr.: 1 fotografia 25 riadkov)

Prílohy:

- fotografie je najlepšie poslať v originály
- fotografie v elektronickej forme (jpg, pdf, min. 250 kB) poslať v osobitnom súbore (nevkladať do Wordu)
- tabuľky v MS Word alebo MS Excel
- grafy najlepšie MS Excel

„Veterinárny“ pohľad do minulosti

Ščemereňe kravi, ofci. Statki še dakedi ščemerovali. Krava kopala boľešne še precahovala ta gazda jej na cherbece z rukami (paľcami) „pukal, pučil čemir“, skuru tarhal, zbiral, sciskal. Ket skura pukala, rapčela, hvarel – ojoj, krafka bula mocno mocno ščemereňa! Kravom, ofcom ot ščemereňa še daval požrec rostopajsc (lastovičník) s kaňim mľikom (mliečnikom, Euphorbiou) i horka suľ, či mošek s kameňoch z vodi na merizaňe. **(Jurka Dobrovič, Krivjani) Zduce.** Z jalovinu še nam paslo i veľo ofcuch. F tich časoch – okolo rokoch 1925 – 1930 – nastala moda šac koňičini – komoňice (ďateliny), dobitku mocno šmakovali, nemohli zme ho ustražic. To furt še nam dajake hovedo zdulo a to bulo pri tim našim pašeňu veľike ňeščece, ratovaňe bulo bars ňedobre, do papuli zme davalí vitku – taku rospinku zo železa, co stačecu trimala rozdzavenu papulu i pažerak, žebi vetre otchodžili. Ofce zme pri zducu polívali z vodu, pučili jim čereva, abo porucali zme jich do vodi, kravom zme nalívali do piskoch šmerdzace vajca, vapenu vodu, olívu na bogaňce, šľivovicu. Ale ňefše še nam podarilo ľucku chudobu zachraňic, no, a potom zme mušeli gazdovi škodu hradzic, to zme potom volali „čisti zisk“...Vera, ňefše bulo našo pastierske trapeňe chasnovite. **(Jozef Gernat, Krivjani) Motoľice, durne ofce.** Motoľice (mentelice) – parazity, ktorých vajčka sa najviac nachádzajú v močiaroch (pie-seň: Ket chceš zdravi košar, ňepuščaj na močar!), v ďalšom štádiu sa vyvíjajú v mozgu ovce. Takú ovcu bačovía volali, „durna, zdurňeta“. Ovca bež bludom, trhá sebou, vyvracia sa, beká a potom zdochýňa. Taký skon ovce predstavuje bačovský tanec „ofci zdich“. Dvojmi pásli v noci jalovinu a naras – coška čarne, špotajuće še ku ňim kiňalo...Híj, ta to strach!!!, ta vnohi i jalufki zochabíli a jeden ku druhemu – vidzel ší, jak še mu oči blíšceli? Jalufki prišli same domu a do Horbaľa durna ofca, co mentelice mala... V apatike proci motoľicom buli take kulki, ale ňepomahali, hvarel bača Vrabel s Krivjan, podľa Vrabľa stare bačove ofcom davalí ľizac zo soľu potľučochu ošedľinu s pavaloch z dímu s prikľetoch s pahrudkami. Začítac motoľice – to žaden bosoroš ňechcel (bo bulo bez účinku)... **(Pavel Vrabel, bača, 1900-1969, Krivjani) Zapsuce.** Pri bačovstve, kravjarstve toto slovo – to každodzenne slovo... Prišol do mňe bača Olšafski z Brezovici, rozhladnul sé, a mi hvári – tu fšadzí maš smrud... A ja neznal, co s tim mišli. Ta – domašnu džvirinu maš zapsutu, hvári, ofce i totu svoju kravečku. A naozdaj – mľičko še od ňej cahalo, mašelko ňenamucilo, kravečka bula na kosc vischnuta. Ta un mi ten Olšafski dal škurat barvinku a mi hvári – zo šparheta vežneš žiraveho uhľa a s tim barvin-kom krafku do treceho razu okuriš, kupíš meter dobreho zarenka a krafku potkarmiš, ale potom ju predaš na meso, bo nič z ňej a ešči mi zdupľikoval –rozumiš, s krafki nič! No ja okuril, krafku dobre potkarmil a krafka hñed bula ot krasí

i mľiko f poratku, ta žena – bulí bi zme glupe taku kravu na meso predavac, ňe? Ta zme sebe ju potrimali až nas Buch skaral! Krava nam jednu noc dočista zdechla, mušeli zme ju ľem zakopac! A to tu kravi, ofce na meso vikupoval žid Sruľko, ta ten Olšafski mu nadhaňal kšeft... Ale jak to un znal? Sameperše nam krafku viľičic a potom – jag zme mu ňezrobili po voľi – krafku zmarňic?, ta to ňej še skriju šicke bildovane kuršmidzi oproci temu, co bačove znaju! **(Jan Kravec, 1915, Brezovica n/T) Ofce** še zapsuju, prestaňu še dojic, popuchňu ikri jim počarňeju, povilítuju, ket še jim na pirchi (ofče chodňiki) podloža (a oni prekroča) zašñecene, abo kervave kure, či huše vajca, abo chodzľem škarupki zo škovančich, korupčich, či holubich vajcuch, co še z ňich mlade viľahli. Bača Repka s Kameňici hvarel, že na odrobeňe zapsuca od vajcuch je najľepša voda s kropajoch, co sé nalapaju z druhej stráni mľinskeho koľesa (o tim f tej kniške je reč v hre Čary a vedomstvá bačov) **(Pavel Vrabel, Krivjani) Ofca** še može zapsuc ľem naplovicu, to znači – na jeden cicek a viľec-cec jej može i cali cicek. Ket še ofci lape zapsuce, treba jej ikru dobre z hľinu vimascic, ta jej natelo ňespuchňe. Ket še jej ikra zapali ľem pot skuru, ta ňezdechňe, ale ket ščerveňeju cale čereva, ta zdechňe. **(Jan Kravec, Brezovica)** Ked bača Gargaľik zbačil, že z ofcu už zľe, skričel: Hop, s totu ofcu von s kirdľa, bo už ju bohovica trime, nabok z ňu! Zvalil ju, žehnal, zobul bočkor, obracil še zatkom (pritom ofcu trimal juhas) a tri razi s petu zetrel porabeňisko dolu ikru.... **(Jozef Hovančík, Olš)** Ked še ofce zahubili, bača Gargaľik z Milpoša (ale i Gusti Zontok s Torisi) jich tri razi tam a nazat pres strungu prehnal, a to – prez žľabek, co pod ňim bulo žele ňetota, zo starej babi čepec i s koscela s pľebanovej štolí falatek (pritom še bačove modľili očenaš, zdravaš, verimboha ňe, bo ňeznali...). Ten čepec mal bic zo 77 ročnej babi, co v rodziňe še narodzila jak šidzme dzecko Za takim čepcom bačove sprechodžili Poľsko, Rumunsko, tu tak čepec mal ľem bača Kurňik s Červeňici, un ten čepec bačom požícal za češke peňeži... Pri zapsucu rano medzi 1. a 2. hodzinu pres strungu po tri razi ofce prehnal bača Zontok s Torisi a hvarel –ten šviňar, co mi to zrobl, teras še mi ukaže! A nazdaj – tu naras prez dranku skače starí Demko (un dakedi bubnoval) a Gusti Zontok naňho – ic, skadzí ší prišol, ňej ce preblahoslavena Panna Marija provadzi, ale už še mi prepadňi, ket ci zdrave mile, bo doras ce tu Buch skare na mescu! **(Andrej Gira, 1900-1965, Jakubova Voľa pri Sobinove)** Bačovi Vrabľovi s Krivjan ofce chtoška naňivoč zapsul, dachtorim ikri potvardli, ščarňeli, aš povilítovaľi, ja za dajaki čas uňho juhašil, ta mi hvári – ic po baču Demečka, co un vecej zna jag ja! Demečko prišol, ta mňe – žebi som išol na drevo, ale ňe na običajne, na vodu, ale ňe na običajnu atd. a Demečko už takoj odrabjal. A tu na raz vľeče še dajaka povara skadziska od Ol-

ša, prišol, a hvári Demečkovi – ta či ší mušel začac s tim odrabjaňom? A Demečko naňho zlošťe-ňe –a ti mušel (porobic)?! Ci Boha jedineho, šak to hadzina (ofce) ňevina, mal ší dac šacovac, ket ci Vrabľovo ofce spašli ožiminu, a ňe...! **(Andrej Mizerak, Lučka-Potoki)** Ale nakoňec ja na to prišol..., hvarel bača Anton Čizmar z Brezovici: zahubeňe, zriňaveňe, pobabraňe, zapsuce ofcuch, jak to fšeljjak bačove volali, prichodzilo od žimoch, žimnich diždžoch, to bulo običajne zapaleňe podbrušnich žiloch... **S porobeňia i prekľaca mľiko še cahalo, bulo kervave i moč kervavi...** Najčascejši še porobili, že še kref dojila a sir še schrobačľel. **(Jozef Hurtuk, Zdrafće)** Ket še ofče, či kraske mľiko v harčku cahalo, bulo ho „čuč“ (šmerdzelo) a gazdiňa s takeho mľika išla zmucic masla, ta zbušek zo šmetanku postavila na križ zbíti s prutkoch zo švecenej pužički (rokiti), cmar s takeho zmuceňa še mal viľac do budara a maslo už bulo dobre. **(Jurko Dobrovič, Krivjani)** Muš kupil kravu z Visokeho, krava mala mľiko kervave, cahalo še jak šľimak, ričela, hrebala z nohami. Chodzili zme za bačami, ale žadni ňechcel pomusc, ta zme še mušeli ucisť na Štefana Stedinu, chodz zme z ňim ňebuli v laske. Kravu opatrel, ľem z hlavu pokinkal, z rozdzavenima červenima očami podžmuril (bul škaredni), dal nam želini i jag jich davac. A, vera, krava prišla ku sebe. Potom f karčme pri paľenke še Stedina priznal – na tich mojich hñivňikoch.... som víproboval „hop abo trop“, dal som žele z Hariškoch, co fše skorej poškozilo, jak pomohlo, ale tim ľudzom bul Buch miloscivi... **(Zuska Vincaňa, Krivjani)** Buli i take pripadnosce... Moja mac malí kravu, co šćini mala dočista červene, lajno jag žoltko z vajca, mľičko jak smola, už ume ju aňi ňedojiľi, bo vemjačko mala vischnute, cicki jag naparstki. Žaden vražec s tim ňechcel mac nič, bo že na tej krave stojí veľka zrada jag na človekovi... S tej kravi zme buli take postrašene, že

zme aňi po nococh ňespaľi, ta som zavola-
la chlopoch ju zarezac. Chlopi ju privedľi ku stud-
ňi, zvalľiľi, Jusko Štif už hotovil kosu ju podre-
zac, ja caham vodu zo studňi na korbu, ľem na-
ras s tej studňi hlas jakkebi zo sameho pekla: Ja
totej krave zastal na zradze, ja totej krave....
Korbu som puščila, Jusko kosu odrucil, bo ten
hlas i un začul, naras – i chlopi het, ja z mužom
ku tej krave, krava: jazik vipľizeni, oči bilka, ňe-
žije! Zakopaľi zme ju pod brich. Ale – chto to
bul ten hlas zo studňi?! Muj muž bul f Košicoch
pri vojsku cuksfirerom, cvičil novačkoch, ale bul
ňemiloserdni, jedneho vojačka aš skaľičil,
a s teho še potom stal bača... Tak ku temu už
netreba co vecej povedzec... (**Zuska Vincaňa,
Krivjani**) Buli i take pripadnosce... Kupil som
kravu z Ľenartova, krava dobra, na užitek, ľem
naras – krava še čaperi, šči kref a mľiko – smrud!
Dojil som ju, a tu pri mňe baba, na noše brada-
fka, rospelašena, opravdziva striga, ňihda som
taku babu ňihdze ňevizel a rovno mi hvari:
Z vašu kravu to tag a tak, tu mace ten velpuch
(lopúch), zamačajce ho do mľika a potom na
pňaku doňho zo šekeru zatňice!, teľo povedze-
la, a už jej ňebulo. Ja – aňi som ňeznal preco –
takoj berem šekeru, a ucal som na klace do teho
velpucha a s teho velpucha še ozve zľi hlas:
Babrošu, co robiš, ňebabraj, ked ňeznaš, naco
rubeš?! Ja še zľik, aš som zbiľel, a to mojej kr-
ve ňimalo pomusc, aňi ňepomohlo, ale to s tim
velpuchom bulo treba dajakého baču otkľac,
ľemže ňetak, ozdaj bulo treba inakši rubac...
(**Juraj Gaľa, 1900 – 1967, Krivjani**)

A na záver: Všetko, o čom sa dnes všade

pokonáva, sa týka len hmotného bytia, tzv.
životnej úrovne, pritom na celom svete a v ce-
lom ľudstve nik nezaeviduje prebiehajúce dve
katastrofické skazy: dôsledky súčasného zatľi-
kania poznania, čo za tisíc rokov a v symbióze
s prírodou národy samy vytvorili všade inšie
a inšie, keď niekedy už susedná dedina mala
inšie nárečie, kroj, zvyky, tance, piesne – to jed-
na vec, druhá: Ľudstvo sa dnes postavilo proti
zmyslu vlastného života, totiž – život bol stvo-
rený na princípe rozmanitosti, všade inší vtáčik,
kriacik, chrobáčik, inší biotop, biocenóza, aby
človek mal všade čo inšie obdivovať a uctiť, aby
jedine s úctou sa odlišoval od zvierata. Dnes ten
princíp stvorenia a zmysel života človeka padol,
a to sa stať nemalo, nesmelo!

Rakúsky prognostik známy Konrád Lorenz
povedal: Dnes štáty investovaním do svetových
kultúr likvidujú svoje vlastné národy! Dnes od
Tokia cez Nevjork, Londýn až po mesto Brati-
slavu, ba už i našu dedinu – všade to isté! Ná-
rodopisec Andrej Melicherčík povedal: Keď ná-
rod zatratí svoje nárečia/lebo spisovný jazyk je
umelý, v ňom sa nič pôvodne národné nezrodilo
a mestá mali kozmopolitnú kultúru/, už nebude
si mať čo uctiť!

Dnes napr. taká Lúcnica, Východná je seba-
klamom, vystupujú tam vždy tí istí a len spieva-
jú a tancujú /autentická je iba scéna/, ale kde
je zdokumentovaných ostatných tritisíc dedín,
kde všade sa zrodilo často až úplne niečo inšie,
kde je u nás nejaká akcia na záchranu krojov,
kde je nejaký krajový časopis, krajový archív,
kde škola, v ktorej by sa žiaci naučili istú mieru

miestnych piesní, tancov, ako je to v Maďarsku,
dnes umrie amatérsky zberateľ, a všetko po ňom
sa nájde v kontajneri, lebo my nemáme inštitú-
ciu na záchranu, a – predsa za nejakým popar-
tom, popmuzikou do nás žiaden kultúrny cudzi-
nec nepríde! V takej rozhlasovej relácii pre deti,
ako je Balabala, ešte nikdy ani slovo o nárečí
ani v nejakom kresťanskom diecéznom centre
voľného času, všade len svetovosť a anglohity
trepú! Naše celebrity boli povýšené na božstvo!
Len speváckotanečná Kapura /a fantastická!/
nás nezachráni, v televíznych programoch,
ak akurát nie primitívnej dejovosti, či súťaže
o milióny, tak iba Poklady sveta o celom svete,
a krásne folklórne filmy ešte z čias socializ-
mu nahambu tlejú vo filmtrezoroch!

Opakujem – ako je možné tu ten národ ná-
rododuchovne likvidovať i zmysel života v roz-
manitosti?! Dakedy i menej múdry človek bol
nositeľom ... Dnes dokonca každý až s honorom
len spisovne a stvrdačene a po čechogermánsky
len *kvôli, ďaleko viac, nakoľko, len došlo a došlo
k, a len sa necháva prekvapiť* a slovenčina je od
prírody ťažký jazyk, a takto ju ešte zaťažujú na-
pr. nezhodnými výnimkami v dávaní dĺžnôv,
výmyslom kvantity dvojhlasok /Štúr mal v nich
„j“, ypsilonom, a to sa má u nás učiť i nejaký
Pakistanec? Ten „vysokovedecký“ nános je priam
zabijakom, a a – nedá, nedá sa žalovať, nie?!!

Nehoráznosť, vraj po zrušení ypsilonu by sa
museli meniť i matriky, hoc v skutočnosti iba
gramatiky.

**Autor: Ján Lazorík, národopisec-nesor
ľudovej kultúry v regióne, Krivany**

Boli sme v Seči 2008

Tak ako každý rok, aj v tomto sme sa zúčast-
nili v dňoch 6., 7. a 8.11. 2008 medzinárodnej
konferencie „OVCE – KOZY Seč 2008“, ktorú
každoročne organizuje pri príležitosti ukonče-
nia ovčiarkeho roka Sväz chovateľů ovci a koz
v Českej republike v spolupráci s Mendělovou
zemědělskou a lesnickou univerzitou v Brně.
Konferencia sa každoročne teší veľkej obľube
chovateľů, čo dokumentuje ich účasť.

Zo Slovenska boli prítomní na konferencii
zástupcovia ZCHOK – Ing. František Kurilla-
podpredsa Predstavenstva, Ing. Pavel Srpoň
– riaditeľ a tiež aj zástupcovia PS SR š.p. Ing.
Martina Rafajová a Ing. Radovan Drozd.

Medzinárodnú konferenciu otvoril a viedol
Ing. Vít Mareš, predseda SCHOK v ČR.

Úvodné vystúpenie patrilo Ing. Jaroslavovi
Oplťovi z MZ ČR.

**Spotreba najdôležitejších druhů mäsa na
1 obyvateľa**

hovädzie, teľacie	10,5
bravčové	40,7
ovčie, kozie, konské	0,4
hydina	25,9
divina	0,5
kráľiحية	2,6
ryby	5,6

Ing. Jaroslav Oplť z Ministerstva zeměděľ-
ství ČR informoval o celkovom stave a vývoji
stavů hospodárskych zvierat v Českej republi-
ke. Stavů HD sa stabilizovali, keď 1.4.2008 boli
stavů HD na úrovni 1 400 000, čo je o 10 200 ks
viac oproti roku 2007, stav kráv bez trhovej
produkcie mlieka sú na úrovni 163 000 ks. Oší-
pané podobne ako v ostatných krajinách zazna-
menali veľký pokles, oproti roku 2007 poklesli
stavů ošípaných o 400 000 ks. K1.4.2008 bolo
v ČR 2 432 000 ks ošípaných. Početnosť stavů
oviec sa v roku 2008 zvýšili na 183 618 ks a sta-
vů kôz v roku 2008 sú na úrovni 16 627. Tento
pozitívny vývoj dokumentuje záujem chovateľů
o chov ovci a kôz, predovšetkým v dôsled-
ku zlepšenia dotačných a podporných opatrení
štátu. Po ukončení reštrukturalizácie v chove
oviec zo zamerania na produkciu vlny na pro-
dukciu mäsa predstavuje súčasná populácia
oviec mäsové, kombinované a plodné plemená
a úžitkové krížence medzi týmito plemenami.
Chov kôz je zameraný predovšetkým na produk-
ciu mlieka s následným spracovaním na výrobky
na špecializovaných farmách. Mäsové plemená
kôz, ktoré sa doteraz chovali len okrajovo sa
začínajú rozširovať. Chov ovci a kôz dosahuje
výsledky úžitkovosti porovnateľné s úrovňou
vyspelých krajín Európy.

Početnosť stavů ovci však nezodpovedá po-
četnosti ovci využiteľné rozlohe trvalých tráv-
nych porastů v horských a podhorských oblas-
tiach a možnostiam domáceho odbytu. Zaťaženie
poľnohospodárskej pôdy ovcami je v ČR veľmi
nízka a predstavuje iba 4,3 ks na 100 ha pôdy, za-
tiaľ čo priemer EÚ je okolo 70 ks na 100ha.

Napriek pozitívnemu trendu v chove ovci je
spotreba výslednej produkcie mäsa, vrátane do-
vozu v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ veľmi
nízka.

V roku 2007 sa v ČR predalo 29 ton vlny, cena
za 1 kg vlny v roku 2007 bola 8,75 Kč.

Ceny výrobkov výrobců jatočných jahniat
triedy A od roku 2003 klesali a v roku 2007 boli
na úrovni 41 Kč/kg.

Vývoj stavov oviec a kôz v Českej republike

Stavy oviec od roku 1990 do roku 2008 poklesli o 57,3%, t.j. o 246 096 ks na súčasných 183 618 ks. Prudký pokles počtu oviec od roku 1992 sa zastavil v roku 2000. Medziročný nárast stavov oviec 2001/2000 bol 3 431 ks, t.j. 4,1%, v roku 2002/2001 bol nárast 8 747 ks (10%) a v roku 2008/2007 sa stavy opäť zvýšili o 14 708 ks, t.j. 8,7%. Početnosť stavov sa zvýšili z 84 108 ks oviec v roku 2000 na 183 618 ks v roku 2008, čo predstavuje nárast za toto obdobie o 99 510 ks, t.j. o 118,3%.

Stavy kôz poklesli od roku 1990 do roku 2008 o 24 056 ks, t.j. o 59,1% na 16 627 ks. Medziročný pokles stavov kôz za roky 2004/2003 bol 867 ks, medziročné porovnanie rokov 2005/2004 vykazuje nárast počtu o 711 ks, t.j. 6%. V rokoch 2008/2007 bol opäť zaznamenaný nárast počtu kôz o 405 ks, t.j. 2,8%.

Vývoj počtu oviec a kôz v Českej republike za obdobie rokov 1990 -2008

Obdobne, ako na Slovensku v rámci Demetera boli pri príležitosti ukončenia ovčiarskeho roku na medzinárodnej konferencii vyhlásení a ocenení najlepší chovatelia za rok 2007.

Vyhodnotenie najlepších chovateľov za rok 2007

Chovy od 5 ks do 49 ks bahníc – plodné plemená

1.miesto – plemeno romanovská ovca, chovateľ Vjater Miroslav, Hradištko – 88,9 kg/rok, 14 bahníc, 40 jahniat, 31,1 kg v 100 dňoch

Chovy od 50 ks bahníc – plodné plemená

1.miesto – plemeno romanovská ovca, chovateľ Štros Agro s.r.o. – 56,4 kg/rok, 57 bahníc, 135 jahniat, 23,8 kg v 100 dňoch

Chovy od 5 ks do 49 ks bahníc – kombinované plemená

1.miesto – plemeno romney, chovateľ Sokol Pavel, Rychnov u Jablonce – 61,3 kg/rok, 9 bahníc, 17 jahniat, 32,4 kg v 100 dňoch

Chovy od 50 ks bahníc – kombinované plemená

1.miesto – plemeno zwartbles chovateľ Schickarová Mária – 54,7 kg/rok, 96 bahníc, 178 jahniat, 29,5 kg v 100 dňoch

Chovy od 5 ks do 49 ks bahníc – mäsové plemená

1.miesto – plemeno charollais, chovateľ Divíšek František, Pečín – 78,9 kg/rok, 25 bah-

Vývoj počtu oviec a kôz v Českej republike za obdobie rokov 1990 -2008

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Ovce a barany	429 714	165 345	84 108	140 197	148 412	168 910	183 618
Kozy a capy	40 638	44 993	31 988	12 623	14 402	16 222	16 627

Aktuálne stavy oviec a kôz v roku 2008 podľa jednotlivých kategórií oviec a kôz

rok	2008	Rozdiel 2008/2007	Index 2008/2007
Kozy a capy celkom	16 627	405	102,5
Jahničky	20 596	2 161	110,5
Bahnice	68 818	4 709	105,4
Plemenné barany	3 499	474	113,5
Ostatné barany a ovce	57 997	7 364	112,7

níc, 48 jahniat, 41,1 kg v 100 dňoch

Chovy od 50 ks bahníc – mäsové plemená

1.miesto – plemeno suffolk, chovateľ Lánik Milan, Mírová – 62,1 kg/rok, 53 bahníc, 492 jahniat, 35,8 kg v 100 dňoch

Najlepším chovateľom bez ohľadu na plemeno a koncentráciu zvierat v stáde sa za rok 2007 stal chovateľ plemena romanovská ovca pán Vjater Miroslav z Hradištka.

V programe vystúpenia zahraničných účastníkov vystúpil

Ing. Pavel Srpoň – riaditeľ ZCHOK na Slovensku, ktorý v príhovore oboznámil prítomných o pozitívach, ale aj o problémoch – elektronické označovanie zvierat, ktoré podobne ako v ČR, tak aj na Slovensku pretrvávajú.

Spomenul, že na Slovensku sme ku existujúcej prvej časti Hygienickej príručky dopracovali v tomto roku aj časť druhú, ktorá bude umožňovať v salašných podmienkach predaj ovčieho hrudkového syra na priamu spotrebu, ovčí údený syr, žinčicu, bačovskú bryndzu, parenice a korbáčiky.

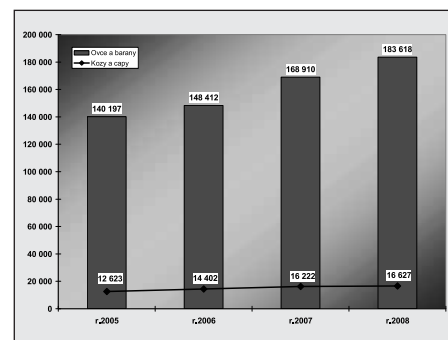
Vzájomnú spoluprácu medzi našimi zväzmi zhodnotil ako dlhoročne nadštandardnú, čoho dôkazom je nielen odborná spolupráca, ale aj spoločenské podujatia – v tomto roku spoločný zájazd na majstrovstvá sveta v strihaní oviec v Nórsku, a taktiež usporiadanie medzinárodných majstrovstiev Slovenska v strihaní oviec v Liptovskej Lužnej, ktorých sa zúčastnili zástupcovia z ČR a Poľska.

Záverom, ako predsedajúcej krajine EÚ v roku 2009 poprial kolegom z ČR veľa šťastných rozhodnutí a dobrú vzájomnú spoluprácu.

Z prednášok podľa klubov nás zaujala aktuálna téma:

Bluetongue (katarálna horúčka oviec serotypu 8)

Tento téma sa na 11. Medzinárodnej kon-

Graf vývoja stavov oviec a kôz v ČR za roky 2005 až 2008

ferencii venovala zvýšená pozornosť nakoľko v ČR sa v tomto roku katarálna horúčka oviec vyskytla v niekoľkých ohniskách a všetok hovädzí dobytok, ovce a kozy sa museli proti tomuto ochoreniu zaočkovať.

Výskyt ochorenia:

rok 2006 – západná Európa, Francúzsko, Belgicko, Holandsko, Nemecko

rok 2007 – západná a stredná Európa, Švajčiarsko, Dánsko, V. Británia, Luxembursko, ČR

rok 2008 – sever Španielska, Taliansko, Švédsko, Maďarsko, Rakúsko

Od 7.10.2008 ja aj Česká republika vyhlásené za jedno pásma, kde musela prebehnúť núdzová vakcinácia, pretože sa vyskytlo osem ohnisk náklady u HD.

Monitoring: klinický – u oviec a kôz serologický – u HD (prebieha vo štvorcach o rozmere 45x45 km)

Klinické príznaky ochorenia: opuchy hlavy, zápaly spojiviek, modranie jazyka

V krajine sa začala s vakcináciou od 30.mája 2008 (ZVLVAC 8 – OVIS, ZVLVAC 8 – BOVIS), dovtedy nebola vakcína. Za 21 dní je potrebné uskutočniť revakcináciu, imunita trvá 6 mesiacov. Cieľom bolo aby sa vakcinovalo 80% prežívavcov, v súčasnosti sa vakcinovalo už viac ako 80%. K 31.10.2008 bolo vakcinovaných 182 504 oviec, 1 218 588 HD a 21 721 kôz, zvierat starších ako tri mesiace.

Na záver sa konala spoločné družné posedenie, kde sme mali možnosť voľne diskutovať priamo s chovateľmi, funkcionármi, čo sme sa snažili využiť na riešenie spoločných aktivít a jednotné usmernenie legislatívy EÚ.

Autori: Ing. František Kurilla-ZCHOK

Ing. Pavel Srpoň-ZCHOK

Ing. Martina Rafajová-PSSR š.p.

Ing. Radovan Drozd- PSSR š.p.

Vypadávanie vlny (alopécia) a požieranie vlny (alotriophágia)

Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc.,

Univerzita veterinárskeho lekárstva, Košice,
bires@uvm.sk

Úvod

Posúdenie kože a kožných útvarov u oviec podobne ako u iných druhov zvierat je dôležitou súčasťou celkového vyšetrenia. Celkový vzhľad kože a vlny odráža zdravotný a výživný stav, produkčnú a reprodukčnú výkonnosť oviec. Kvalita a celistvosť rúna, vypadávanie, zafarbenie, lomivosť, štiepenie vlnovlasu a prípadné zmeny na koži (napr. pigmentácia, farba, vlhkosť, teplota, elasticita, zápach, objem, eflorescencie) sú v priamej súvislosti s primárnymi chorobami kože alebo so sekundárnymi chorobami iných orgánov (napr. choroby pečene, dýchacieho, srdcovocievneho, tráviaceho, endokrinného systému).

Lézie na koži a vlne sú u oviec pri bežnej obhliadke stáda alebo jednotlivca diagnosticky ľahko prístupné. Pokiaľ sa diagnostikujú, je dôležité posúdiť charakter a rozsah výskytu u jednotlivých zvierat, príčiny vzniku vo vzťahu k primárnym alebo sekundárnym chorobám kože a kožných útvarov, nedostatkom vo výžive, ustajnení a navrhnuť opatrenia na ich terapiu resp. prevenciu. Medzi najčastejšie vyskytujúce sa klinické formy chorôb kože u oviec v chovateľskej praxi patrí vypadávanie alebo požieranie vlny.

Etiológia

Alopécia je najčastejšie sprievodným príznakom rôznych primárnych chorôb. V praxi sa takto manifestujú chronické formy parazitárnych ochorení (napr. pľúcna červivosť, fasciolóza, črevné helmintózy – **obr. 1**), parenchymatózne mastitídy, nákazlivá krivacka oviec, chronické bronchopneumónie, metritídy, choroby pečene a obličiek. Príčinou vypadávania vlny môžu byť nedostatky vo výžive (karenia základných živín – energie, bielkovín., základných aminokyselín – methionínu, cystínu, cysteínu., minerálnych látok – vápnika, fosforu, zinku, medi, selénu, kobaltu, jódu., vitamínov – A, D – **obr. 2**) alebo celkové hladovanie zvierat. Alopécia môže vystupovať ako sprievodný príznak chronických intoxikácií z krmiva (skrmovanie plesnivého krmiva s obsahom mykotoxínov – stachybotryotoxikóza, aflatoxikóza., zvýšený dietny príjem toxických prvkov – ortuť, olovo, meď, arzén, chlorid uhličitý, pesticídy, organofosfáty). Vypadávanie vlny sa vyskytuje pri fotosenzibilizácii u zvierat na pastve ako dôsledok vysokého príjmu niektorých alkaloidov z rastlín (hypericín alebo pseudohypericín z ľubovníka, fagopyrín z pohánky) alebo pri hepatogénnej fotosenzibilizácii následkom zvýšeného uklá-

dania fyloerytrínu v organizme hlavne v koži (poškodená pečeň nedokáže vychytávať z krvi normálne absorbovaný fyloerytrín a vylučovať ho účinne žľazou – **obr. 4**). Predispozične na vypadávanie vlny u oviec na pastve počas slnečného dňa pôsobí podávanie niektorých liečiv

(napr. tetracyklíny, furosemid, chlórpromazín, sulfónamidy, niektoré antihelmintiká – **obr. 3**) alebo endokrinné poruchy v období gravidity a puerpéria.

Alotriofágia vzniká na základe nedostatočnej výživy. Ovce požierajú vlnu pri nedostatku

Obr. 1. Vypadávanie vlny (alopécia) u bahníc pri chronickej endoparazitóze

Obr. 2. Alopeticke ložiská u gravidnej bahnice s chronickou ketózou a endoparazitózou

Obr. 3. Vypadávanie vlny z celého povrchu tela po nesprávnej aplikácii liečiv

kuchynskej soli alebo celkovo minerálnych látok, bielkovín a vitamínov v krmnej dávke (obr. 5, 6). Dlhodobým skrmovaním tvarovaných krmív sa u zvierat vyvoláva nedostatok hrubej vlákniny, ktorý kompenzujú požíraním vlny u ostatných zvierat. Chýbajúce výživné látky ovce najprv hľadajú vo svojom okolí (požíranie omietky, drevených konštrukcií, kostí, podstielky) a až naskôr požírajú vlnu ostatným jedincom v stáde (zvieratá najprv uprednostňujú vlnu znečistenú krmivom, močom, trusom a ektoparazitmi). Alotriofágia sa u niektorých zvierat stáva zlovykom.

Klinické symptómy

Vypadávanie vlny pozorujeme u postihnutých oviec z ohraničených ložísk (najčastejšie na chrbte, hrudníku, krku) alebo diseminovane z celého povrchu tela v chuchvalcoch. Koža pri alopecii väčšinou nebýva zmenená (nepozorujeme zápalové zmeny, farba je nezmenená, elasticita je zachovaná a chýbajú príznaky pruritu). Alopecia má spravidla chronický priebeh. Prognóza po odstránení primárnej príčiny býva priaznivá. Stanovenie diagnózy na základe klinického obrazu nie je ťažké. Alopeciu je potrebné odlíšiť od stavov, kedy vypadávanie vlny

Obr. 4. Vypadávanie vlny u jarky pri fotosenzibilizácii

doprevádza primárne choroby ako sú ektoparazitózy (psoroptový, sarkoptový a chorioptový svrab, klošovitosť, atď.) a trichofytóza. Tieto choroby sú doprevádzané svrbením a zápalovými zmenami na koži. Ich diagnostika sa robí identifikáciou pôvodcu pri mikroskopickom vyšetrení zoškrabu kože z okraja postihnutého miesta. Od vypadávania vlny treba rozlišovať tzv. „tratenie“ vlny, ktoré zisťujeme u oviec na jar pri oneskorenom strihaní, ktoré zodpovedá fyziologickému plnútiu u ostatných zvierat.

Požieranie vlny sa v stáde objavuje postupne asi 1 až 2 mesiace od začiatku nesprávneho

Nové pravidlá EÚ umožnia poľnohospodárom slobodnejšie reagovať na dopyt

Na schôdzi, ktorá sa uskutoční na budúci týždeň a ktorej cieľom je aktualizácia poľnohospodárskej politiky, sa ministri poľnohospodárstva členských krajín nebudú zaoberať obvyklým znižovaním produkcie, ale po veľmi dlhej prestávke budú opäť skúmať možnosti, ako zvýšiť výrobu potravín.

V porovnaní s obdobím chronickej nadvýroby, počas ktorého vznikali „jazera vína“ a „hory masla“ a poľnohospodári boli v dôsledku nízkych cien odkázaní na subvencie EÚ, ide o radikálnu zmenu.

Ceny potravín nepretržite rastú a poľnohospodári po celom svete majú ťažkosti s uspokojením rastúceho dopytu. Nové pravidlá by mali európskym poľnohospodárom uľahčiť vývoz ich produktov.

Ministri posúdia rôzne navrhované opatrenia vrátane zníženia pomoci pre poľnohospo-

dárov, zrušenia pravidiel týkajúcich sa vyňatia pôdy z poľnohospodárskej výroby a postupného zrušenia mliečnych kvót. Podobne, ako to bolo v prípade minulých reforiem, tieto opatrenia majú umožniť poľnohospodárom lepšie reagovať na rastúci dopyt a nové výzvy, akými sú zmeny klímy, správa vodných zdrojov, biodiverzita alebo rastúca popularita biopáliv.

Spoločná poľnohospodárska politika EÚ – SPP – prešla v minulých dvoch desaťročiach rozsiahlymi reformami. K poslednej výrazným zmenám došlo v roku 2003, keď EÚ zrušila pomoc závislú od produkcie, ktorá mala za následok, že poľnohospodári produkovali viac, ako dokázali predáť. Nová forma pomoci by síce stále subvencovala poľnohospodárov, ale umožňovala by im, aby pestovali to, čo si žiada trh. Navyše musia poľnohospodári spĺňať normy týkajúce sa životného prostredia, dobrých

životných podmienok zvierat a kvality potravín.

Komisia chce ušetriť peniaze použitím pri rozvoji vidieka, čo by uvítalo 12 nových členských štátov, ktoré museli po vstupe rýchlo modernizovať svoje poľnohospodárstvo.

SPP bola zavedená s cieľom poskytnúť poľnohospodárom patričnú životnú úroveň, zaistiť dostatok potravín za spravodlivé ceny a zachovať dedičstvo európskeho vidieka. Jej rozpočet je 55 miliárd ročne, t. j. 40 % rozpočtu Únie. V poľnohospodárstve pracuje 5 % aktívneho obyvateľstva EÚ.

V tomto roku sme boli svedkami vysokého rastu cien potravín, proti ktorému protestovali obyvatelia mnohých krajín. Očakáva sa, že v dôsledku rastúceho dopytu na rastúcich trhoch v Číne a Indii, ostanú ceny potravín vysoké aj v blízkej budúcnosti.

Zdroj: <http://ec.europa.eu>

Obr. 5. Požíranie vlny u bahníc v oblasti krku a chrbátu pri nedostatku minerálnych látok v krmnej dávke

kŕmenia. Najprv ovce požierajú vlnu susedným zvieratám na miestach najviac znečistených trusom alebo močom (väčšinou na stehnách a distálnych častiach dutiny brušnej a hrudníka), neskôr na ostatných častiach tela (chrbát, krk) do stavu, až zvieratá zostávajú úplne holé. Koža v dôsledku požierania vlny býva často na postihnutých miestach zmenená (zápalové zmeny, drobné poranenia). Pri požieraní vlny nachádzame chuchvalce vlny v dutine ústnej. V prípade, že požieranie vlny má v stáde dlhodobý priebeh, môže sa u zvierat stať zlovykom. Pokiaľ sú v stáde ustajnené bahnice spolu s jahňatami, bahnice požierajú vlnu predovšetkým u jahniat. Samotné požieranie vlny nevyvoláva u dospelých zvierat žiadne ťažkosti okrem prípadov, kedy po zožraní väčšieho množstva vlny sa môžu objaviť poruchy trávenia (inapetencia, narušená priechodnosť predžalúdkov, tympánia, tvorba pilobezoárov). Oveľa častejšie poruchy trávenia, vychudnutie a úhyny sa v súvislosti s požieraním vlny pozorujú u jahniat. Alotriofágia v stáde má chronický priebeh. Diagnostika choroby je pre charakteristické príznaky v praktických podmienkach jednoduchá. Komplex požierania vlny často diagnostikujeme napr. pri ketóze, parenchymatóznych mastitidách, rachitíde, osteomalácii, chronických parazitózach. Po vyhnaní zvierat na pastvu sa požieranie vlny v stáde väčšinou odstráni.

Prevenčia a terapia

Prognóza pri vypadávaní alebo požieraní vlny je pri včasnom odstránení príčin priaznivá. Základom v prevencii alopecie a alotriofágie je terapia primárneho ochorenia (napr. dehelmintizácia endo a ektoparazitóz., aplikácia antibiotík pri bronchopneumóniách, mastitidách., aplikácia energetických látok

Obr. 6. Požíranie vlny u plemenných baranov v oblasti krku a kohútika v dôsledku nedostatku minerálnych látok v krmnej dávke

a hepatoprotektív pri ketózach a ostatných chorobách pečene., ochrana zvierat pred UV žiarením a zabránenie príjmu rastlinných alkaloidov pri primárnej a hepatogénnej fotosenzibilizácii) a výdatné a vyrovnané kŕmenie s dostatočným obsahom základných živín (energetických látok, bielkovín) minerálií (kuchynská soľ, minerálne lúzy s obsahom Ca, P, Zn, Cu, Co, I, Se, atď.), a vitamínov (A, D, skupiny B,) alebo výdatná pastva.

Aby sa požieranie vlny nestalo zlovykom, izolujeme postihnuté zvieratá zo stáda a zabezpečíme u nich plnohodnotné kŕmenie.

Analýzu príčin požierania vlny v chovateľských podmienkach môžeme urobiť na základe krmnej skúšky. Kŕmnu dávku rozdelíme na niekoľko častí. Každú časť krmiva obohatíme nutričným doplnkom (napr. energetický alebo bielkovinový koncentrát, kuchynská soľ, soli Ca, P, Zn, Cu, Se, I, vitamíny, atď.). Potom pozorujeme, ktoré krmivo zvieratá najradšej prijímajú a to potom primiešame do krmnej dávky pre ostatné zvieratá. Priaznivo pôsobí najmä paša a zelené krmivo.

**Práca vznikla za podpory projektu
AV 4/2041/08**

www.zchok.sk

2009

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku

január

5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28
1 8 15 22 29
2 9 16 23 30
3 10 17 24 31
4 11 18 25

február

2 9 16 23
3 10 17 24
4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28
1 8 15 22

máj

4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28
1 8 15 22 29
2 9 16 23 30
3 10 17 24 31

jún

1 8 15 22 29
2 9 16 23 30
3 10 17 24
4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28

júl

6 13 20 27
7 14 21 28
1 8 15 22 29
2 9 16 23 30
3 10 17 24 31
4 11 18 25
5 12 19 26

august

3 10 17 24 31
4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28
8 15 22 29
2 9 16 23 30

september

7 14 21 28
1 8 15 22 29
2 9 16 23 30
3 10 17 24
4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27

október

5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28
1 8 15 22 29 30
2 9 16 23 31
3 10 17 24
4 11 18 25

november

2 9 16 23 30
3 10 17 24
4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27
7 14 21 28
1 8 15 22 29

december

7 14 21 28
1 8 15 22 29
2 9 16 23 30
3 10 17 24 31
4 11 18 25
5 12 19 26
6 13 20 27

Termíny podujatí pre rok 2009:

Školenia ku Hygienickej príručke na zásadách HACCP pre výrobu a predaj výrobkov z ovčieho mlieka v salašnických podmienkach – ovčí hrudkový syr na priamu spotrebu, ovčí údený syr, žinčica, bačovská bryndza, parenice, korbáčiky a Zlepšenie životných podmienok v chove oviec – welfare
24.2. – 25.2. Sabinov, 2.3. – 3.3. Banská Bystrica, 5.3. – 6.3. Žilina

20. – 23.8.2009 – 36. medzinárodná poľnohospodárska a potravinárska výstava Agrokomplex 2009

26.10.2009 – slávnostné ukončenie ovčiarskej sezóny – Demeter 2009, Liptovský Hrádok – MsKS

Dátum konania	Miesto konania nákupného trhu	Prilísané plemená
6. 5. 2009	SS – GROUPE, s.r.o., Rapovce-Pleš, okres Lučenec T 20799 *	merino, mäsové, krížence
20. 5. 2009	VÚŽV, ÚCHO Trenčianska Teplá, okres Trenčín T 40428 *	ZV, C, lacuane, krížence
10. 6. 2009	PD Liptovské Hole Kvačany-Dlhá Lúka, okres Liptovský Mikuláš T 40800 *	cigája, krížence
17. 6. 2009	M. Angelovičová-SHR, Lipany, farmaKamenica, okres Sabinov T 10818 *	cigája, VF, krížence
24. 6. 2009	PD Liptovské Hole Kvačany-Dlhá Lúka, okres Liptovský Mikuláš T 40800 *	ZV, krížence
1. 7. 2009	AT- Tatry spol. s.r.o., Spiš. Belá- Podhorany, okres Kežmarok T 10649 *	ZV, krížence
August 2009	Miesto konania sa zverejní dodatočne	LC, VF do 1 roku veku

DEMETER 2008

Koniec októbra už tradične znamená pre chovateľov oviec symbolické ukončenie ovčiarskej sezóny. Aj tento rok, Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku túto tradíciu stretávania sa pri príležitosti záveru sezóny, udržal v povedomí akciou Demeter 2008. Ovčiarov z celého Slovenska prichýlil v priestoroch Mestského kultúrneho strediska v Liptovskom Hrádku. To, že chovatelia oviec a kôz na Slovensku majú dobré meno potvrdil aj fakt, že záštitu nad tohtoročným Demeterom prevzalo Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky v osobe pána ministra Stanislava Becíka. Ten sa Demetera aj priamo zúčastnil, pričom jeho vystúpenie sa tešilo veľkému záujmu prítomných ovčiarov. Stretnutie ovčiarov otvoril úvodným príhovorom predseda predstavenstva ZCHOK Ing. Jozef Eštočin. V ňom pripomenul historický význam Demetera pre ovčiárstvo. Stáda oviec s pastiermi už tradične zostávajú na paši od sv. Jura – 24. apríla, kedy sa

konal výhon na pašu do jesene. Bolo to do 29. septembra na Michala, niekde do 26. októbra na Demetera, alebo až do 11. novembra na Martina. Tiež pripomenul, že tento záver sezóny má len symbolický charakter, lebo práca so živými zvieratami nemá časové obmedzenia. Vo svojom príhovore nezabudol načrtnúť priebeh celého roka v činnosti ZCHOK a dal všetkým prítomným do pozornosti publikáciu s údajmi z plemennej knihy, ktorú zväz pri tejto príležitosti vydal. V závere poďakoval MP SR za to, že prevzalo záštitu nad touto akciou a poďakoval všetkým prítomným za skutočne bohatú účasť. Následne sa slova ujal riaditeľ ZCHOK Ing. Pavel Srpoň. Vo svojom príspevku sa venoval najmä činnosti zväzu. Keďže pán minister ešte nebol na stretnutí prítomní, príhovor za MP SR predniesla Ing. Jarmila Dubravská, PhD.. Na začiatku ospravedlnila momentálnu neprítomnosť ministra ale zároveň oznámila, že určite príde. Pani generálna

riaditeľka sekcie poľnohospodárstva vo svojom prejave poďakovala prítomným chovateľom, že napriek uponáhľanej dobe, v akej dnes žijeme, si našli čas a prišli na toto stretnutie. Vyzdvihla význam práve takýchto stretnutí, ktoré svojou neformálnosťou najlepšie zlepšujú komunikáciu medzi chovateľmi. Spomenula niekoľko najväčších problémov, ktoré momentálne trápia chovateľov. Vyzvala však poľnohospodárov k tomu, aby sa ani v tomto ťažkom období nevzdávali a vydržali. Poukázala na to, že ministerstvo sa snaží byť čo najbližšie poľnohospodárom. V súvislosti s tým poukázala na rozbiehajúci sa intervenčný nákup kukurice a snahu ministerstva o čo najskoršie vyplácanie priamych platieb. Pripomenula, že ovce ako jediný druh HZ nezaznamenali medziročný pokles stavov. Povedala, že prioritou ministra je živočíšna výroba. Ministerstvo má pripravené scenáre, ktoré by mali znamenať väčšiu podporu poľnohospodárov, konkrétne

DEMETER 2008

tých, ktorí majú aj živočíšnu výrobu. Živočíšna výroba by mala byť spätá s rastlinnou výrobou. Krátke vystúpenie o stave v chove oviec v Českej republike mal aj podpredseda českého zväzu pán Pavel Mach. Následne sa slova ujal riaditeľ ZCHOK Ing. Pavel Srpoň. Vo svojom príspevku sa venoval najmä činnosti zväzu. V závere poprosil o príhovor pána ministra pôdohospodárstva Stanislava Becíka, ktorý medzitým zasadol za predsednícky stôl. Pán minister vystúpenie začal slovami o tom, že plakať má právo ten, čo nemá ruky a nohy. Ostatní musia robiť všetko preto, aby činnosti, ktoré vykonávajú maximálne zefektívni. Poznamenal, že na podporu roľníkov sa vytvoria systémové opatrenia, v ktorých sa musí každý, kto má záujem nájsť. Hlavným cieľom všetkých poľnohospodárov by malo byť zníženie pasívneho obchodného salda s agrokomoditami. Podporiť chovateľov by mal aj pripravovaný predaj z dvora. Všetky činnosti by sa mali niesť

v zmysle pojmu „hodnotový roľník“. Teda roľník, ktorý pomáha k tvorbe vidieka. Pripomenul, že už Mária Terézia vedela, že vajíčko vyrobené doma za dve koruny je lacnejšie ako to dovezené za korunu. Ing. Július Šutý uskutočnil vyhodnotenie TOP 2007. Vysvetlil spôsob výpočtu v jednotlivých kategóriách a požiadal pána ministra aby odovzdal ceny úspešným chovateľom.

Cena TOP 2007 bola udelená v kategóriách:
plemeno zošlachtená valaška-TOMAK, s.r.o. , Podolíne
plemeno cigája-Peter Karcol, Vrútky
mliekové plemená oviec-Aronex - MVDr. Priščáková, Myslava
križence s mliekovými plemenami-Poľnohospodárske družstvo „SNP“ so sídlom v Sklabíni
plemeno merino-PD Nová Bodva
križence s mäsovými plemenami-VPP SPU, s. r.o. Koliňany

mäsové plemená oviec-Agrofarma Šándor Pleš
cenu celkového víťaza TOP 2007-Poľnohospodárske družstvo „SNP“ so sídlom v Sklabíni

PO tomto odovzdaní ocenení nasledovala diskusia. Prítomní chovatelia využili prítomnosť pána ministra a smerovali svoje otázky priamo jemu. Pán minister vyčerpávajúco odpovedal na všetky pripomienky zo strany chovateľov. Jeho vystúpenie prítomní pozorne počúvali a na základe reakcií môžeme povedať, že všetkých potešila najmä priamosť, s akou sa pán minister venoval jednotlivým problémom. Po odchode pána ministra spravil záver stretnutiu predseda predstavenstva ZCHOK Ing. Eštočin. Ešte raz poďakoval všetkým za účasť a pozval ich na vynikajúcu pečenú jahňacinu. Vyslovil presvedčenie, že sa takto všetci stretneme aj v roku 2009.

Autor: Ing. Slavomír Reľovský
Autor fotografií: Ing. Slavomír Reľovský

Majstrovstvá sveta v strihaní oviec

V dňoch 2. – 5. októbra sa v prekrásnom Nórskom Bjerkreime konali 13. majstrovstvá sveta v strihaní oviec. Zúčastnili sa ho aj naši reprezentanti Dušan Dudáš a Jozef Kubek. Účasť si vybojovali na majstrovstvách Slovenska 2. – 3. augusta v Liptovskej Lúžnej, ktoré zorganizoval ZCHOK v spolupráci tamojším predsedom družstva pánom Črepom. Slovensko sa takýchto majstrovstiev zúčastnilo len raz a to v roku 1992 v Anglicku. Už to bolo dosť dávno, takže sme sa teraz po každej stránke cítili ako nováčikovia.

Majstrovstiev sveta sa zúčastnilo 28 krajín.

Mestečko Bjerkreim postavilo pre šampionát novú halu.

Technická stránka súťaže bola veľmi zaujímavá: vo vyraďovacích kolách sa strihalo po 5 oviec (75 % barance, 25 % jahničky) o hmotnosti cca 50 kg. Bola to nórska biela ovca, ktorá má vlnu dosť podobnú našej valaške, len trochu dlhšiu, tvrdšiu, s menším obsahom lanolínu.

V semifinále sa strihalo 15 oviec a vo finále 20 oviec. Pridal sa aj typ „spélsau“, pochádzajúci zo starého nórskeho plemena, s prímiesou krvi z Islandu a Faerských ostrovov. Ovce mali vopred ostrihaný chvost a okolie genitálií.

Pódium bolo pre 6 súťažiacich, ktorým pomocníci pridržali ovce za dvierkami a po ukončení strihania ich vtiahli do ohrady. Súťažiacemu stačilo strčiť do otvoru len hlavu ostrihanej ovce.

Náhon bol pevný, raz lomený hriadeľ zavesený na tvrdej pružine, ktorý svojím prítlakom umožňoval zvýšiť rýchlosť a kvalitu strihania.

Trestné body pridelovali rozhodcovia na pódii stlačením tlačidla. Tieto sa kumulovali v systéme a po ukončení strihania každej ovce sa zobrazili na displeji. Podobne postupovali aj rozhodcovia v ohrade.

Nad strihačom bola svetelná tabuľa s jeho menom a štátom, číslo aktuálnej ovce, čas jej strihania, priemerný čas strihania všetkých oviec a celkový počet trestných bodov. Tento sa aktualizoval ihneď po vypustení ovce cez dvierka do ohrady a znamenal súčet bodov za čas a prácu na pódii. V priebehu niekoľkých sekúnd sa aktualizoval o body v ohrade (kvalita ostrihania, prípadne poranenia ovce).

Takto mali diváci prehľad o aktuálnom poradí.

Do dejiska šampionátu sme po dvojdennej ceste autobusom dorazili večer a hneď sme sa zúčastnili „účastníckeho fóra“. Tu sa riešili

niektoré problémy súvisiace so súťažou. Prezreli sme si súťažnú halu, strihači s hrôzou zistili, že náhon je pevným hriadeľom, ktorý neumožňuje použitie ich strihacej lavičky. Ďalší deň nás čakalo prvé z troch postupových kôl. Strihači neboli z domu dostatočne „rozstrihaní“ a už nebol čas na rozcvičenie. Našich reprezentantov vystrašila aj svetová špička, ktorú usporiadatelia zaradili na začiatok kola. Každému, kto aspoň raz videl strihanie oviec, je ťažko uveriť, že Škót Gavin Mutch dokázal ostrihať jednu z oviec za 33 sekúnd a 5 oviec za 4:33 minút. Ani ďalší favoriti za ním veľmi nezaostali. Prvý z našich nastúpil s malou dušičkou Jozef Kubek, ktorý prvýkrát strihal bez lavičky. Túto si vzhľadom k pevnému náhonu nezobral, no usporiadatelia boli pripravení veľmi dobre a v zálohe mali aj flexibilný náhon, ktorý mu na požiadanie vymenili (toto potom robili všetci súťažiaci z bývalého východného bloku). Kubek dokázal päť oviec ostrihať za 10:56 minút a dosiahol 78,3 bodov.

Dušan Dudáš takisto s trasúcimi sa kolenami zvládol prvé kolo za 10,26 minút a dosiahol 47,9 bodov. Použil lavičku nemeckého reprezentanta, ktorý ju ako jediný okrem našich použil.

Do druhého kola nastupovali naši reprezentanti už oddýchnutí, so svojimi lavičkami a s väčšou sebadôverou. Dudáš dosiahol čas 9:50 a 43,20 bodov, s priemerným časom na ovcu 1:58, s jednotlivými časmi od 1:54 do 2:05 minút. Kubek dosiahol čas 9:07 a 58,00 bodov, s priemerným časom 1:49, s jednotlivými časmi od 1:25 do 2:05 minút.

V treťom kole dosiahol Dudáš čas 12:10 (prvú ovcu mal vyslovene zlú a musel s ňou bojovať – v tabuľke si môžete všimnúť, koľko trestných bodov za ňu získal a ako ich postupne sťahoval) a 53,50 bodu, s priemerným časom 2:26. Kubek dosiahol čas 10:15 a 55,15 bodov, s priemerným časom 2:03. Ovce v treťom kole boli z iného

stáda, s dlhšou vlnou.

V tabuľke uvádzam aj výsledky českých chlapcov, pretože sme si s nimi dobre rozumeli a vzájomne sme sa podporovali. V súťaži družstiev skončili súčtom bodov tesne pred nami.

Do semifinále postúpilo 12 najlepších, z ktorých si finálovú účasť vybojovali 6. Naším favoritom bol Gavin Mutch, ktorý bol vo všetkých vyraďovacích kolách najrýchlejší. Nemal však najlepší deň, jeho prvá ovca vo finále sa bránila strihaniu a Gavin skončil ako posledný. S prvou ovcou bol najrýchlejší Paul Avery z Nového Zélandu, ktorý predtým vo vyraďovacích kolách, ani v semifinále na seba ničím zvláštnym nepozornil. Jednoducho, vždy bol medzi tými ktorí postúpili. Po každej ovci sa jeho náskok zvyšoval, zatiaľ čo Gavin Mutch sa trápil stále viac a viac. Komentátori perfektne vyburcovali preplnenú halu, odrazu sa zdalo akoby bol Paul na pódii len sám a bojoval už len o najlepší čas. I keď tento majster už zvíťazil vo výške 160 otvorených súťažiach, na svetovej aréne dosiahol pred našimi zrakmi svoj životný úspech. Perfektne ostrihal 20 oviec za 15:06 minút. Bolo to skutočne jeho finále. Krok s ním dokázal čiastočne udržať len jeho žiak a krajan John Kirkpatrick, ktorý takto potvrdil hegemoniu strihačov z Nového Zélandu. Naš favorit Gavin Mutch skončil vo finále na poslednom, šiestom mieste.

Veľmi zaujímavé bolo aj finále v strihaní nožnicami, ktoré ovládli strihači z Juhoafrickej republiky a Lesotha. Svetovým šampiónom sa stal Zweliwile Hans z JAR, dokázal ostrihať 10 oviec za 21:20 minúty. Kto to nevidel, ťažko tomu uverí. Napínavý súboj s ním zviedol Zongezile Doba z Lesotha, ktorý napokon zaostal len o 7 sekúnd a 2 body. Počas celého ručného strihania som nezaregistroval ani len jednu jedínú poranenú ovcu.

Veľkým prekvapením turnaja sa stala Lucie Kubešová, študentka z Prahy. Po vyraďovacích kolách v triedení vlny (do šiestich kvalitatívnych tried za dvomi strihačmi) bola na prvom mieste. Šťastie ju potom opustilo a skončila v semifinále. Spolu s Magdalénou Šrubárovou získali v družstvách tretie miesto a boli vyhlásené za najlepších nováčikov šampionátu.

Po záverečnej prezentácii jednotlivých krajín a vyhlásení tých najlepších sa hala pomaly vyprázdnila. My sme vyhodnotili naše účinkovanie. Dudáš mal zo všetkých účastníkov najmenej trestných bodov za hotové ostrihanie, Kubek zas mal najvýraznejšie bodové zlepšovanie z kola na kolo. Obaja naši strihači odvodili vynikajúcu remeselnú prácu, svetová špička je však na vyššej majstrovskej úrovni. Každý ich pohyb má svoj význam a od začiatku do konca je perfektne zladený s ovládaním strihanej ovce.

Urobili sme si analýzu rozdielov medzi našou prácou a prácou svetovej špičky. Je toho dosť čo musíme zlepšiť, aby sme sa svetovej špičke priblížili. Najbližší šampionát bude o dva roky vo Walese. Pevne verím, že naši reprezentanti tam majú šancu umiestniť sa okolo 20 miesta.

Na záver ešte za celý náš team ďakujem ZCHOK, ktorý celé toto podujatie pre nás zorganizoval a finančne zabezpečil, vrátane kompletného pracovného odevu.

Účasť na majstrovstvách sveta nebola dôležitá len pre nás, ktorí sme sa tohto podujatia zúčastnili, ale aj pre ďalší rozvoj stáročných tradícií chovu a strihania oviec.

Vďaka ZCHOK dostali v Nórsku naši strihači šancu zdokonaľiť sa vo svojej práci a tým aj získať lepšie uplatnenie na dnešnom trhu práce. Toto je zároveň aj výzva pre ostatných strihačov.

Takk Norge, ha det!
(Vďaka Nórsko, dovidenia).

See you in Wales.

(Uvidíme sa vo Walese).

Autor: Michal Žugec, Team Manager

Niekoľko úvah týkajúcich sa konzumácie kozieho mlieka

VÁŠ NÁZOR

Chov kôz v SR, či už v minulosti, alebo v súčasnom období, prežíval a prežíva veľké zmeny, t.j. obdobia veľkého rozvoja, alebo pádu. Momentálne je tento stav v štádiu „neutrality“ nakoľko počty kôz, aby sme boli objektívny, ani veľmi nepoznáme. Odhaduje sa, že v SR chováme od 39 000 do 43 000 kôz. Vieme len to, že prevažná časť kôz sa chová v súkromnom sektore u tzv. drobnochovateľov. Z veľkochovov je najznámejší chov v oblasti Čadce na farme p. Janečku v Podvysoké, ktorý chová približne okolo 450 kôz. Nejaké menšie farmy sa nachádzajú v oblasti východného Slovenska a niečo na strednom Slovensku. Témou tohto príspevku však nie je posudzovanie úrovne a veľkosti stáda kôz, ale oboznámenie verejnosti s hlavným produktom pre ktorý sa kôzy chovajú, a vplyv tohto produktu, čiže mlieka na výživu, ako aj zdravotný stav človeka.

Jednoznačne je treba konštatovať, že mlieko, či už materské, resp. v neskoršom štádiu vývoja človeka od prežúvavcov, zohráva kľúčovú úlohu v živote ľudí aj napriek tomu, že medzi požiadavkami na živiny sú vzhľadom na vekové skupiny pomerne veľké rozdiely. Z hľadiska nutričnej hodnoty mlieka je nevyhnutné zvýrazniť význam mlieka ako zásobárne cenných živín, najmä čo sa týka výživy detí a uvádza sa, že mlieko obsahuje minimálne 15 nevyhnutne potrebných výživných látok, ktoré významne ovplyvňujú životné pochody človeka.

Zloženie kozieho mlieka vzhľadom na obsah základných zložiek, t.j. obsahu tuku, bielkovín, sacharidov, ako aj populovín je veľmi podobné mlieku kravskému. Avšak výživná hodnota kozieho mlieka je však v porovnaní s kravským mliekom

zvýšená vyšším zastúpením aminokyselín, ktoré obsahujú síru, tiež obsahuje vyššie zastúpenie vápnika, fosforu, vitamínu A a riboflavínu, ako aj mastných kyselín s krátkym reťazcom, čo súvisí so špecifickou chuťou kozieho mlieka, ako aj lepšou stráviteľnosťou kozieho tuku.

Z fyziologického hľadiska mlieko patrí medzi biologické potraviny, ktoré obsahuje mliečne proteíny /alfa S1, alfa S2, B a K – kazeín/, srvátkové proteíny /a – laktalbumíny a B – laktoglobulíny, imunoglobulíny a minerálne látky/. Takéto zložky sa nachádzajú aj v kravskom mlieku, ale s tým rozdielom, že jednotlivé obsahy syntetizovaného proteínu v kozom mlieku sú odlišné. Rozdiel spočíva najmä v tom, že alfa S1 a alfa S2 kazeín sú rozdelené do štyroch skupín, na tzv. silné, stredné

a slabé alely – varianty a na tzv. nulový typ. Takéto delenie je geneticky podmienené a teda závisí od plemena kôz a dedičnosti.

V porovnaní s kravským mliekom, kozie obsahuje vyššie zastúpenie niektorých esenciálnych aminokyselín /cysteín, leucín, izoleucín, valín, lyzín, tirozín, treonín/ a účinok uvedených aminokyselín je nasledovný:

- cysteín, obsahuje síru a má antioxidačné vlastnosti, t.j. chráni pred voľnými radikálmi. Obsahuje látku glutation, ktorá má proti rakovinnej účinky. Spomaľuje vývin aterosklerózy, znižuje hypoglykémiu a v kombinácii s vitamínom B ochraňuje kĺby pred artritídou.
- leucín, izoleucín a valín, slúžia ako zdroje energie a pôsobia na tkanivá svalov a tiež pečene. Majú vplyv na funkciu mozgu a tiež účinkujú proti Parkinsonovej chorobe.
- lyzín je veľmi dôležitý pre rast detí a využíva sa aj pri liečbe viróz, predovšetkým pôsobí na víry herpes.
- tyrozín, je neesenciálna aminokyselina a jeho význam spočíva v tom, že je stavebným kameňom veľmi dôležitého hormónu štítnej žľazy.
- treonín - jeho nedostatok spôsobuje ukladanie tuku v pečeni a posilňuje imunitný systém.

Z vitamínov má veľký význam vitamín A, ktorý je v kozom mlieku dostatočne zastúpený, v dôsledku čoho má kozie mlieko a výrobky z neho, t.j. maslo, syry bielu farbu. Vitamíny zo skupiny B sú tiež značne zastúpené a to najmä vitamín B₂ a niacín. Kozie mlieko obsahuje v porovnaní s inými mliekami najviac stopových prvkov na organicky viazaný jód. Vyššie zastúpenie z minerálnych látok v kozom mlieku predstavuje vápnik, fosfor, horčík, chlór, mangán, draslík, ktoré sú omnoho viac zastúpené ako v kravskom mlieku. Tieto látky sú nevyhnutné pre rast a vývoj človeka a sú súčasťou trávenia, acidobázickej rovnováhy a podieľajú sa na činnosti nervstva a sú nevyhnutnou zložkou dôležitých fyziologických procesov v metabolizme človeka. Ďalšou prednosťou kozieho mlieka je aj vyšší obsah popolovín /0, 85 % oproti 0, 70 % kravskému mlieku/, je tu tiež vysoký obsah Ca, K, Mg, P, a Cl.

Kozie mlieko obsahuje aj veľa enzýmov, ktoré priaznivo vplyvajú na trávenie /tripsín, renín, amyláza, atď./. Okrem toho má vyššie zastúpenie určitých mastných kyselín s kratším a stredným reťazcom, ktoré sú ľahko stráviteľné a môžu prechádzať priamo do krvi už zo žalúdka. Sú to predovšetkým kyselina maslová, kapriová, kaprilová, kapríková, laurová, myristová, palmitová, olejová, linolénová, arachidová. Kyseliny kapriová, kaprilová, a kapríková sú odvodené od latinského pomenovania kozy, nakoľko v kozom mlieku majú dominantné zastúpenie. Tieto mastné kyseliny sa už uplatňujú v humánnej medicíne proti celému radu klinickým a zdravotným ťažkostiam pri hnačkách, pri poruche metabolizmu lipidov, pri kŕmení predčasne narodených detí, pri fyzickom vyčerpaní detí, pri detskej podvýžive, pri čľových kameňoch.

V poslednej dobe sa overuje pôsobenie mastných kyselín omega 3 a jej vplyv na zrážanie krvi v cieľach a možnej ochrane pred infarktom. Znižujú hladinu lypoproteínov a tým riziko arteriosklerózy, ako aj zlepšujú imunitný systém. Je predpoklad, že kozie mlieko pôsobí aj proti zhubným nádorom. Z genetického hľadiska kozie mlieko sa vyznačuje veľkou rozmanitosťou a špecifičnosťou. Je charakterizované vysokým stupňom polymorfizmu a vyznačuje sa vysokým počtom alel u alfa S 1, alfa S 2 a K – kazeínu, ktoré sa vo zvýšenej miere nachádzajú v kozom mlieku a pripisuje sa im veľký význam a vplyv na ľudský organizmus.

Existuje veľa štúdií, ktoré sa zaoberali proti alergickým účinkami kozieho mlieka na tráviaci systém človeka, avšak ktorá zložka kozieho mlieka to spôsobuje sa doposiaľ nepodarilo zistiť. Je to veľmi obtiažne, pretože tu pôsobí veľké množstvo vzájomných vzťahov medzi tráviacim aparátom človeka jeho výživou, životným prostredím v ktorom žije, stresmi a v neposlednej miere aj jeho genetickým vybavením. Pri štúdiu molekúlárnej štruktúry bielkovín kozieho mlieka sa zistilo, že nielen laktoalbumín, ale aj ostatné frakcie proteínov sa líšia od bielkovín kravského mlieka. To je pravdepodobne dôvod prečo deti, ktoré neznášajú výrobky z kravského mlieka, dobre znášajú výrobky z mlieka kozieho.

Ďalšie rozsiahle výskumy potvrdili, že kozie mlieko má veľký vplyv na nervovú sústavu a jeho pravidelná konzumácia vedie k zníženiu nervozity, stresom a úzkostným stavom. Zlepšuje celkovú kondíciu, tiež imunitný systém, onemocnenia kože, pozitívne pôsobí na precitlivosť žalúdočnej a črevnej steny, pomáha k vyliečeniu astmy. Za látku, ktorá má mať hlavný liečebný účinok bol

označený Ubichon 50. Tiež sa hovorí o liečebnom účinku kozieho mlieka pri kľbových ochoreniach. Je dokázané, že okolo 7,5 % detí je alergických na kravské mlieko, ale 60 – 70 % z nich nie je alergických na kozie mlieko. Táto skutočnosť prispela k začatiu výskumu kojeneckej a detskej výživy na báze sušeného kozieho mlieka. Výrobky zo sušeného kozieho mlieka sa vyrábajú aj u nás na farme pána Janečku v Podvysokoj v okrese Čadca. Sú to výborné výrobky, ktoré sa vyvážajú v prevážnej miere do zahraničia a sú svojou cenou dostupné aj našim občanom. Je paradoxom, že ich odfyt u nás nie je až tak veľký, ako by sa predpokladalo.

U laického obyvateľstva je však určitá apatia proti konzumácii kozieho mlieka, t.j. jeho vôňa a tiež farba. Bielu farbu mlieka sme už rozviedli a vôňa mlieka je závislá v prvom rade od floristického zloženia trávneho porastu, ako aj od ostatných zložiek /kôra stromov, vrbín a pod./, ktoré zvieratá niekedy konzumujú. Avšak po stránke nutričnej, najkvalitnejšie je mlieko od kôz, ktoré sa pasú na pasienkoch kde rastú rôzne druhy tráv a liečivých bylín. Je však treba aj zvýrazniť, že vôňa a kvalitu mlieka ovplyvňujú aj samotní chovatelia kôz, t.j. ako sa o tieto starajú po stránke zdravotnej, výživnej a tiež z hľadiska ich hygienického ustajnenia. Je len samozrejme, že na kvalitu mlieka vplyva aj spôsob a najmä dodržanie hygieny pri dojení kôz.

Záverom by som ešte dodal, že nech už posudzujeme mlieko od kôz akokoľvek, je dokázané, že jeho účinky majú veľký vplyv na zdravie človeka a v minulosti boli známe prípady, že narodené detičky mali alergiu aj na mlieko vlastných matiek a podarilo sa ich zachrániť práve aplikáciou kozieho mlieka.

Autor: doc. Ing. E. Gyarmathy, CSc.

PES A OVCE

Pastiersky pes PUMI

Vážení čitatelia časopisu Chov oviec a kôz!

Dovoľujeme si Vám oznámiť, že druhý pokus, v júli, bol úspešný a Okeška, maďarský pastiersky pes Pumi, má štyroch trojtýždňových psíkov. Sú to tri sučky a jeden psík. Dve sučky sú čierne, z ktorých jednu by sme si chceli nechať na ďalší chov. Ostatných by sme videli najradšej u vhodných chovateľov oviec a kôz i ostatného dobytká. Tam by im asi bolo najlepšie. Hľadáme vo Vašich radoch partnerov na tento náš zámer. Pumikov v „čistej forme“, okrem pohraničia s Maďarskom na Slovensku fakticky nenájdeme. Sme jediný chovateľ mimo spomínaného pohraničia. Je pravda, ako sme písali v článku „Staronové spoznávanie“, vo Vašom časopise, náš prvý pes Pumi bol zo salaša. Občas môžeme vidieť že sú tu rôzne púscí, ktorý Pumikov pripomínajú. Je to pes v minulosti aj na Slovensku bežne rozšírený. Preto by mohol byť vo svojom prirodzenom prostredí veľmi užitočný. Všetko je to dôsledok poslednej svetovej vojny. Maďari chov cieľavedome obnovili a na Slovensku z rôznych príčin sa to nestalo.

Takou príčinou bola napríklad kolektivizácia a s ňou nepriamo súvisiaci útlm chovu oviec. Naša, v článku spomínaná, viac menej náhoda (obidvaja s manželkou sme

architekti), môžem hádam priniesť všeobecnejší úžitok.

Okeška má veľmi dobrý, kvalitný pôvod a otec Bodri(k) je viacnásobný Maďarský a medzinárodný šampión z dobrého medzinárodne uznávaného chovu z Maďarskej pusty (pod Kecskemétom).

Veľmi by nás potešili od Vás akékoľvek pozvábivé správy.

S priateľským pozdravom.

**Ing. arch. Mikuláš Maník
PUMI Áron, Adél, Áfonya a Aranka**

Od 22. 9. 2008 má naša chovateľská stanica PUMI DOGS V.G., prvý „A“ vrh, štyroch pumikov. Je to psík Áron, ktorý má plavú farbu srsti, biela sučka Aranka (Zlatica) a dve čierne sučky Áfonya (Čučoriedka) a Adél (Adela). Hrdá mater Okeška

ich neustále príúča do všetkého, čo by mal správny pumík vedieť.

V 19. storočí došlo v Uhorsku v chove oviec k veľkým zmenám. Časť pôvodného domáceho chovu bola nahradená pre priemysel dôležitejším druhom, ovcami merino, ktoré mali pre začínajúcu veľkovýrobu vhodnejšiu vlnu. Veľkú časť týchto ovciac hnali do Uhorska až z Francúzska. Pomocníkmi pastierov na tomto putovaní boli nemecké pastierske psi teriérovitého typu a francúzsky chien de Brie (Briard?). Keď títo psi prišli na rozsiahle pastviny maďarských pust stretli tu domáceho psa (puliho), s ktorým sa prirodzene začali páriť.

Pastieri si ihneď všimli krížením obohatené vlastnosti puliho a začali cieľavedomo selektovať týchto krížencov pre ich mimoriadne pracovné vlohy pastierskeho psa. Tu niekde môžeme hľadať prvých pumikov, ktorý sa veľmi rýchlo rozšírili po celom Uhorsku.

Začiatkom 20. st. boli títo kríženci rozdelení na tri plemená – puli, pumi a mudi.

V roku 1923 sa pumi prvýkrát objavil na výstavách ako samostatné plemeno. Štandard plemena bol uznaný Medzinárodnou kynologickou federáciou v roku 1935. Je to maďarský pastiersky pes.

Po druhej svetovej vojne bol v Maďarsku chov tohto plemena obnovený. Socializácia vidieka a s tým spojený útlm chovu oviec, bol jednou z príčin, že jeho chov nebol u nás cieľavedomo obnovený.

Nášho prvého pumika sme mali zo salaša pri Prešove. Aj to potvrdzuje fakt, že pumici stále u nás existujú. Chýba nám ale ich cieľavedomo usmerňovaný chov.

Nemáme nič proti tomu, že sa u nás objavujú rôzne módné plemená psov. Mrzí nás ale, že zanedbávame plemeno, ktoré je naše, je krásne, s vynikajúcimi pracovnými vlastnosťami a je prispôbené naším prírodným podmienkam.

Niektoré zdroje uvádzajú, že na Slovensku existuje cca 10 chovných jedincov Pumiho.

Chovateľ psa vie nájsť najvhodnejšieho partnera pre chovnú suku a postarať sa o všetko čo je potrebné z kynologického hľadiska. Vieme psa vycvičiť atp., ale nájsť vhodné zamestnanie by malo byť pri pasení.

Stručná charakteristika pumiho:

Má temperament teriéra. Je v neustálom strehu a čaká kedy dostane od svojho pána ďalšiu úlohu. V pozorovaní, strážení a pri akejkoľvek ďalšej úlohe je takmer neúnnavný. Inteligencia pumiho je veľmi vysoká, lebo pri chove pastieri vždy vyberali najlepších jedincov. Pri práci, pri pasení sa často musel rozhodovať sám. Nie raz sa musel sám postarať o kolibu, náradie, ovce a jahniatka. Ak musel byť so stádom sám, pri neprítomnosti pastiera, vedel

Okoška

stádo udržať pokope.

Je to temperamentný, ľahký, veľmi čulý pes strednej veľkosti. Pre jeho nebojácnosť ho využívajú aj pri pasení väčších zvierat. Je mimoriadne smelý, voči cudzím je nedôverčivý. Je rýchly, šikovný, živý a výrazný, preto vždy upúta pozornosť. Je pomerne hlasný. Jeho celkový vzhľad vyžaruje neustálu aktivitu. Je stále v pohybe. Plachosť a flegmatickosť sú pre toto

plemeno cudzie vlastnosti. Má vrodené, geneticky zakódované vlastnosti zahŕňajúce dobytku.

Môže byť rôznej farby, ale nikdy nie strakatý. Vlnovitá kučeravá srst tvorí chumáče a nikdy nie je hladká. V priemere je dlhá 4 až 7 cm. Sfarbenie je sivé v rôznych odtieňoch, čierne, plavé a biele.

Ing. arch. Mikuláš Maník
archit.manik@gmail.com

Prečo práve kozie mlieko?

Väčšina chovateľov si kupuje kozu kvôli mlieku. Chutné a zdravé kozie mlieko je najužívanejším druhom mlieka na svete. Má nezastupiteľné miesto v potrave hlavne v rozvojových krajinách, kde na ňom denne závisia životy miliónov ľudí. Dokonca i v Európe a USA, kde sa v minulom storočí z ekonomických dôvodov presadzovalo kravské mlieko, narastá počet chovateľov a spotrebiteľov kozieho mlieka.

kozíe verzus kravské mlieko:

- Kozie mlieko je od prírody homogenizované. Kravské mlieko sa musí homogenizovať mechanicky. Znamená to, že tukové bunky kravského mlieka sú príliš veľké na to, aby ich ľudský organizmus vstrebal, preto sa musia "rozbíjať". Pitie mlieka s mechanicky rozbitými tukovými časticami pôsobí negatívne na srdce a tepny, čo môže viesť ku kôrnatosti ciev. Tukové guľôčky v kozom mlieku majú iba päťtinovú veľkosť, preto ich telo bez problémov vstreba.
- Kozie mlieko má vyšší obsah mastných kyselín s krátkym reťazcom. Navyše glycerolové étery majú vyšší výskyt v kozom ako v kravskom mlieku. Tieto zložky sú veľmi dôležité pre stravu dojčiat.
- Reakcia kozieho mlieka je zásaditá, tak ako materské mlieko. Krava produkuje mlieko s kyslou reakciou. Kyslé prostredie podporuje v tele rast baktérií, plesní a vírusov.
- Proteíny z kozieho mlieka sa oveľa ľahšie vstrebávajú, ako proteíny z kravského mlieka

pretože majú podobné zloženie ako materské mlieko. Preto je kozie mlieko prijateľné i pre ľudí s alergiou na kravské mlieko.

- V kozom mlieku, na rozdiel od kravského je veľmi nízke množstvo proteínu A1 Beta-Kazeínu, ktorému sa pripisuje vznik cukrovky a iných chorôb.
- Ľudský organizmus lepšie absorbuje stopové prvky v kozom mlieku ako v kravskom. Výskumy dokázali lepšiu absorpciu kalcia, železa, kyseliny listovej a medi.
- Kozie mlieko obsahuje viac vitamínu B1 (tiamínu), B3 (niacín), B6, vitamínu A, draslíka, fosforu, magnézia, chloridu avšak má menší obsah vitamínu B12, B9 (kyseliny listovej), zinku, arginínu a sírnatých aminokyselín (zvlášť menthionínu). Kozie mlieko má v porovnaní s kravským mliekom približne rovnako kalcia, sodíka a železa. Kozie mlieko má menej určitých enzýmov – ribonukleázy, lipázy, alkalické fosfatázy a fosfatázeovej oxidázy. Pravidelné pitie kozieho mlieka je prevenciou proti chorobám zapríčinených nedostatkom ži-

VÁŠ NÁZOR

vín, zlepšuje minerálny metabolizmus, funkciu tráviaceho systému, cirkuláciu krvi, funkciu pečene a pomáha pri vredoch žalúdka.

Pre celkové porovnanie uvádzam tabuľku č. 1, avšak takéto tabuľky mávajú často rozdielne výsledky, vzhľadom na rozdiely v krmive, laktáčnom období atď. Pri porovnávaní treba tiež brať do úvahy schopnosť organizmu absorbovať jednotlivé látky, v čom má práve nepasterizované kozie mlieko primát.

Pasterizovať, či nepasterizovať mlieko?

Pasterizácia je proces zahriatia tekutín s cieľom zničenia baktérií, prvkov, plesní a kvasiniek. Cieľom pasterizácie nie je zabiť všetky mikroorganizmy (patogénne, to znamená prenášajúce ochorenie), pasterizácia uchováva „logaritmickú redukciu“ v množstve živých organizmov tak, aby tieto nezapríčinili chorobu. Je to kompromis medzi uchovaním čo najväčšieho počtu pozitívnych látok v mlieku a zabránením možného prenosu choroby na človeka.

- Nízka pasterizácia je vhodná na spracovanie mlieka s malým objemom priamo na farme alebo v domácnosti. Je to zahriatie mlieka na 65°C počas 30 minút. Skladovanie mlieka sa odporúča na približne dva dni v chladničke.
- Stredná pasterizácia prebieha pri 72 - 74°C počas 40 - 45 sekúnd. Životnosť mlieka je 5-

10 dní v chladničke.

- Vysoká pasterizácia prebieha pri 85°C, ktorá sa udrží niekoľko sekúnd počas prietoku pastérom. Takto ošetrované mlieko má životnosť 20-40 dní v chladničke.
- Ultra vysoká pasterizácia je zahriatie mlieka na 138-150°C na 1-2 sekundy. Tento druh pasterizácie sa v komerčnej sfére používa najviac, keďže jeho životnosť je 3-6 mesiacov pri izbovej teplote. Avšak vysokým zahriatím mlieko stráca veľkú väčšinu svojich pozitívnych vlastností.

Veľmi šetrným spôsobom pasterizácie je mikrofiltrácia mlieka, ktorá má efekt podobný sterilizácii a prebieha pri teplotách pod 30 °C.

zmena kvality mlieka pri ultra vysokej pasterizácii:

- Enzymy: väčšina zničená, zostáva okolo 10%
- Vitamíny: redukcia vitamínu B1, B12 a vitamínu C.
- Minerály: pasterizáciou zmenené kalcium už nie je rozpustné, preto má pre telo menšiu využiteľnosť.
- Karbohydráty: Vplyvom tepla sú menej metabolicky využiteľné.
- Mliečne proteíny: majú zmenené DNA denaturáciou, preto strácajú metabolickú využiteľnosť.
- Prospešné baktérie: sú zabité
- Imúnne komponenty: denaturované alebo zničené choroby, prenosné mliekom

Choroby, ktoré sa prenášajú v mlieku sú zapríčinené prítomnosťou patogénnych organizmov v mlieku.

Zdroj patogénnych baktérií (baktérii zapríčínujúcich chorobu) v mlieku môže byť:

- z vnútra (choré zviera)
- z vonku - kontamináciou (špinavé vemenó, prostredie, zlá hygiena, zlé skladovanie...)

Mlieko, kontaminované patogénmi mlieko môže zapríčiniť:

- Hnačka a bolesti žalúdka zapríčinené baktériami *Campylobacter*, *Salmonella*, alebo *E. coli* O157:H7.
- Poškodenie obličiek zapríčinené baktériou *E. coli* O157:H7
- Potrat v prípade že tehotná žena je infikovaná baktériou *Listeria*.
- Horúčky a bolesti kĺbov zapríčinené prenosným *Brucelózy*
- Kliešťovú encefalitídu pri napadnutíkozy infikovanými kliešťami.
- V rozvojových častiach sveta môže byť mlieko kontaminované baktériami, zapríčínujúcimi tuberkulózu a diftériu.

Tieto riziká treba mať na pamäti, pretože dokonca zdravo vyzerajúca koza môže mať v mlieku patogénne baktérie zapríčínujúce chorobu. Jedinec s dobrou imunitou sa pri nižšom počte baktérii zvyčajne dobre vysporiada s nákazou. Možnosť prenosu je väčšia pri osobách so slabším imunitným systémom (deti, starí a chorí ľudia).

Tab č.1

Položka	kozie mlieko	kravské mlieko	ľudské mlieko
tuky,%	3,8	3,6	4,0
beztuková sušina, %	8,9	9,0	8,0
laktóza, %	4,1	4,7	6,9
dusíkaté látky x 6,38 %	3,4	3,2	1,2
bielkovina %	3,0	3,0	1,1
kazeín, %	2,4	2,6	0,4
albumín, globulín, %	0,6	0,6	0,7
nebielkovinové dusíkaté látky x 6,38, %	0,4	0,2	0,1
minerály, %	0,8	0,7	0,3
kalcium, %	0,19	0,18	0,04
fosfor, %	0,27	0,23	0,06
P ₂ O/CaO	1,4	1,3	1,4
chlorid, %	0,15	0,10	0,06
železo (P/1,000,000)	0,07	0,08	0,2
meď (P/1,000,000)	0,05	0,06	0,06
vitamín A (i.u./g tuku)	39	21	32
vitamín B (ug/100 ml)	68	45	17
riboflavín (ug/100 ml)	210	159	26
vitamín C (mg asc. a/100ml)	2	2	3
vitamín D (i.u./g tuku)	0,7	0,7	0,3
kalórie/100 ml	70	69	68

Zdroj: http://www.dairygoatjournal.com/issues/81/81-4/GFW_Heinlein.html

dia, tehotné ženy).

Ďalšia skutočnosť, ovplyvňujúca kvalitu mlieka z hľadiska patogénov je, že pitie surového mlieka zo zvierat chovaných vo veľkých stádach je riskantnejšie ako pitie mlieka zo zvierat, chovaných v drobných chovoch, pretože v menších skupinách si zvieratá vytvoria imunitu k patogénom, nachádzajúcich sa v ich kolegoch. Pri veľkých skupinách je väčší počet zvierat a väčšia fluktuácia, čo zvyšuje možnosť ich nákazy.

nepasterizované mlieko

Zástancovia nepasterizovaného mlieka tvrdia, že surové mlieko blahodarne pôsobí na ľudský organizmus:

- **imunita a rezistencia na ochorenia**

Pravidelným pitím surového mlieka sa do tela dostáva malé množstvo patogénov, s ktorými sa telo každodenne vysporiada, preto je lepšie pripravené na boj s väčšou nákazou.

Surové mlieko tiež obsahuje viaceré systémy bioaktívnych komponentov ktoré redujú, alebo eliminujú patogénne baktérie. Sú to hlavne enzýmy, protilátky spojené s fungovaním imunitného systému a molekuly, ktoré sa spoja s baktériami a tak predchádzajú ich prichyteniu na steny čreva.

Tieto bioaktívne komponenty spolu s lepšou imunitou samotného organizmu pôsobia preventívne pri vzniku rôznych infekcií a ochorení.

- **prevencia alergií**

Štúdia z roku 2007, vedená p. Waserom z univerzity v Baseli, Švajčiarsku dokazuje, že deti, ktoré pili surové mlieko v skorom detstve vykazovali znížený počet alergií ako astma, kýchanie, hlien, alergiami na jedlo, peľovými alergiami a alergiami na kone.

- **mlieko a rakovina**

Mliečne pasterizované produkty sú spájané s vyšším výskytom rakoviny, pretože kalcium

môže oslabovať funkciu enzýmu, ktorý premieňa vitamín D na jeho aktívnu formu 1,25 dihydroxyvitamín D, taktiež veľa komerčne predávaných mliek obsahuje syntetické rastové hormóny (napr. rBGH) s vysokou hladinou rastového faktoru, podobnému inzulínu s názvom IGF-1, ktorý zvyšuje riziko výskytu rakoviny.

Avšak nepasterizované mlieko obsahuje konjugovanú kyselinu linoleovú (CLA), ktorá otupuje efekty, zapríčinené betacelulínom – rastovým faktorom, podporujúcim vývin rakoviny.

- **lepšia absorpcia živín**

Telo má oveľa lepšiu schopnosť absorbovať minerály a vitamíny z nepasterizovaného mlieka.

Toto tvrdenie podporuje aj výskum medzi deťmi nízkych sociálnych vrstiev (Fisher a Bartlett), ktorý dokázal vyššiu priemernú výšku detí, pijúcich surové mlieko.

na záver:

Je ťažké rozhodnúť sa medzi rizikom možného ochorenia a medzi benefitmi surového mlieka. Ak ste sa rozhodli pre nepasterizované mlieko, ponúkam rady, ako zminimalizovať možnosť nákazy:

- pravidelné návštevy veterinára, očkovania
- zaočkovanie spotrebiteľov mlieka proti kliešťovej encefalitíde
- čistá koza, stajňa, ruky a nádoby na dojenie
- správna manipulácia s mliekom (ihneď po nadojení dať precedené mlieko do ľadového kúpeľa a po zachladení do chladničky)
- množstvo patogénov sa v mlieku časom zvyšuje, preto používajte čo najčerstvejšie mlieko.
- menší počet zvierat – menšia pravdepodobnosť nákazy
- ľudia s dobrým imunitným systémom majú lepšiu tendenciu vysporiadať sa s nákazou v mlieku ako chorí ľudia a malé deti.

Autor: Mgr. Lucia Lišková, Želovany

Stručná charakteristika najvýkonnejších mliekových plemien (prvá časť)

Chov dojných oviec je sústredený predovšetkým do krajín mediteránej oblasti Európy (Grécko, Taliansko, Španielsko, Francúzsko, Portugalsko, atď.) a Blízkeho Východu (Turecko, Sýria, Izrael), kde sa chová najviac dojných plemien oviec a vyprodukuje najviac ovčieho mlieka určitého na trh. Druhým centrom produkcie ovčieho mlieka sú krajiny ležiace v oblasti Karpatského oblúka (Rumunsko, Bulharsko, Slovensko, Maďarsko). V ostatných krajinách Európy a sveta sa chovajú tiež dojné plemená a úžitkové typy oviec, ktoré však boli do príslušných krajín importované (Austrália, Nový Zéland, Kanada, USA, Argentína, Brazília, Veľká Británia, Čile, atď.). Vo viacerých z uvedených krajín sa však chov dojných oviec a ovčie mliekarstvo v posledných desaťročiach veľmi intenzívne rozvíja.

Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.

SCPV-VÚŽV-Ústav chovu oviec Trenčianska Teplá

V nižšie uvedenej tabuľke uvádzame najvýznamnejšie dojné plemená vo vybraných krajinách Európy, pri ktorých môžeme reálne predpokladať, že ich mlieková úžitkovosť dosahuje minimálne úroveň úžitkovosti našich základných dojných plemien zošľachtená valaška a cigája. S viacerými uvedenými plemenami sa uvažovalo resp. niektoré sa aj použili pri zošľachtení oviec chovaných na Slovensku. V ďalšej časti príspevku uvedieme stručnú charakteristiku vybraných dojných plemien s najvyššou mliekovou potenciou pre produkciu mlieka (s výnimkou plemena lacaune a východofrízke, ktoré sa na Slovensku dlhodobo chovajú).

Plemeno awassi a assaf

Awassi a assaf sú plemená s dvojstrannou úžitkovosťou, čo umožňuje pružne meniť dôraz na produkciu mlieka alebo mäsa. V Izraeli sa v súčasnosti chová cca 100 tis. awassi oviec zošľachteného typu a 40 tis. oviec plemena assaf. Ovce sú chované v extenzívnych ale aj intenzívnych podmienkach. V intenzívnych podmienkach sa pohybuje veľkosť stáda od 300 ks až po 3000 ks bahníc., kedy sú bahnice celoročne ustajnené a strojovo dojené v dojárňach, s využívaním AI. Pre vysokú úžitkovosť a prispôbitosť na suché a polosuché oblasti boli tieto ovce exportované do mnohých krajín sveta (Austrália, Španielsko, Rumunsko, Maďarsko, atď.).

Plemeno awassi je tučnochvosté plemeno a dominuje v Iraku, Sýrii, Libanone, Jordánsku, Izraeli a juhovýchodných častiach Turecka. Nezošľachtené awassi je charakterizované stredne veľkým telovým rámcom. Rohatosť je prípustná u oboch pohlaví. Hmotnosť dospelých baranov je

60-80 kg a bahníc 30-50 kg. Hlava je klábonosá s veľkými ovisnutými ušami. Hlava a končatiny sú hnedo resp. škoricovo hnedo sfarbené. Hnedé škvrny sa často objavujú aj na tele, hlavne na krku. Vlna je hrubá, nažltle farby. Zošľachtený typ awassi je väčšieho telového rámca. Hmotnosť dospelých baranov je okolo 100 kg a bahníc 60-80 kg. Hmotnosť stučneného chvosta je závislá na výživnom stave zvierat. Pri baranoch môže dosahovať hmotnosť 12 kg a pri bahniciach 6 kg.

Priemerná mlieková úžitkovosť je podľa Milerského (1996) 400 – 500 kg za laktáciu (pri nezošľachtených typov výrazne menej – od 150 l). Podľa iných zdrojov bahnice vyprodukujú v priemere za 210 dňovú laktáciu 300 litrov mlieka. Astruc a kol (2004) uvádzajú, že v kontrolovanej populácii bahníc plemena awassi v Izraeli (1 kontrolované stádo) bola produkcia mlieka za laktáciu pri bahniciach mladších ako 18 mesiacov 389 litrov, a u starších ako 18 mesiacov 542 litrov. Jahňatá vážia pri narodení v priemere 4 kg, veľmi rýchlo rastú a vo veku 90 dní vážia 20 – 30 kg. Najlepšie bahnice vyprodukujú podľa Milerského (1996) 1100 až 1300 litrov mlieka za laktáciu. Tučnosť mlieka sa pohybuje v rozmedzí 6 – 7 %. Plodnosť awassi bahníc je relatívne nízka, okolo 130 %. Produkcia vlny je pri baranoch resp. bahniciach nezošľachtených typov awassi 2-2,5 kr resp. 1-1,75 kg. Pri zošľachtených typov je produkcia vlny pri baranoch 4 – 4,5 kg a pri bahniciach 2,5 – 3 kg.

Plemeno assaf bolo vyšľachtené v Izraeli, a to syntézou krížencov s 37,5 % podielom východofrízkej ovce a 62,5 % podielom plemena awassi. Je charakterizované veľkým telovým rámcom, s hmotnosťou baranov v dospelosti 120 kg a bahníc 70 kg. Farba tela a rúna je väčšinou biela, ale občas sa objavujú hnedé alebo čierne škvrny. Má dlhé ovisnuté uši. Chvost je stredne tučný (semi

Krajina	Plemeno
Francúzsko	Lacaune*1
	Manech (čierny a ružový typ)
Španielsko	Manchega (čítaj mančega)
	Lacha
	Churra (čítaj čura)
Grécko	Chios
	Frisarta
	Karagouniki
Taliansko	Sarda
	Comisana
	Lange
	Valle del Belice
Izrael	Awassi*2
	Assaf*2
Veľká Británia	Britská mlieková ovca
Nemecko	Východofrízka ovca*3
Bulharsko	Plevenská čiernohlavá ovca
Island	Islandské ovce

*1 Ovce plemena lacaune sa chovajú okrem Francúzska v mnohých krajinách Európy a sveta (napríklad v Kanade, Grécku, Španielsku, Taliansku, Maďarsku, atď.)

*2 Ovce plemena awassi a assaf sa chovajú okrem Izraela najmä v Sýrii, Španielsku, Austrálii, Maďarsku, atď.)

*3 Východofrízke ovce sa v čistokrvnej forme nachádzajú prakticky vo všetkých krajinách s chovom dojných oviec.

fat tail), zdedený po awassi. Vlna je polohrubá, dlhá, bez výrazného oblúčkovania. Bahnice sú bezrohé, ale u baranov sa rohy občas vyskytujú.

Vemená bahníc majú pravidelný poľgulovitý tvar, sú nápadne veľké, vhodné na strojové dojenie. Priemerná mlieková úžitkovosť je 300 – 400 kg za laktáciu. Najlepšie bahnice dosahujú cez 500 litrov. Obsah bielkovín v mlieku je 5,1 – 5,7 %. Astruc a kol (2004) uvádzajú, že v kontrolovanej populácii bahníc plemena assaf v Izraeli (90 kontrolovaných stád) bola produkcia mlieka za laktáciu pri bahniciach mladších ako 18 mesiacov 265 litrov, a u starších ako 18 mesiacov 320 litrov. Jahňatá dosahujú priemerný denný prírastok 330 g pri odchove pod bahniciami, ale aj pri mliečnom odchove pomocou mliečnych krmných zmesí. Neskôr dosahujú prírastky 350 – 450 g za deň a porážkovú hmotnosť dosiahnu v 4.-5.

Obr. 1 Baran plemena awassi

Obr. 2 Bahnica plemena awassi

Obr. 3 Baran plemena assaf

Obr. 4 Bahnica plemena assaf

mesiaci (ťažké jahňatá). Plodnosť bahníč je 160 – 180%. Ročná striž vlny je okolo 3 kg. Assaf ovce sú veľmi vhodné pre intenzívnejšie systémy chovu a bahnenie 3 x za 2 roky.

Plemeno sarda

Pochádza z talianskeho ostrova Sardínia, odkiaľ sa rozšírilo do stredného a južného Talianska a iných krajín mediteránnej oblasti, hlavne v dôsledku jeho výbornej adaptability a vysokej mliekovej úžitkovosti. V Taliansku sa chová viac ako 4,5 mil. oviec tohto plemena a do kontroly mliekovej je zaradených okolo 240 tis. bahníč. Z hľadiska fenotypu je veľmi podobné nášmu plemenu zošlachtená valaška. Je bielej farby, s polohrubou až hrubou vlnou; pripúšťajú sa aj farebné typy. Živá hmotnosť bahníč je okolo 40 kg, baranov nad 60 kg. Plodnosť oviec okolo 150 %. Produkcia mlieka za laktáciu je 212-278 kg. Astruc a kol (2004) uvádzajú, že v kontrolovanej populácii bahníč plemena sarda v Taliansku (1202 kontrolovaných stád) bola

Obr. 5 Bahnica plemena sarda

produkciu mlieka pri bahniciach mladších ako 18 mesiacov 134 litrov, starších ako 18 mesiacov 210 litrov a v priemere 198 litrov. Rekord v produkcii mlieka za laktáciu je nad 550 litrov. Dojná perióda trvá 162 dní. Ovce plemena sarda patria k najlepším plemenám z hľadiska dojiteľnosti (ľahko sa doja, minimálny podiel strojového a ručného dodojku). Vemeno je dobre upevnené, mäkké, špongiózne, elastické a dobre tvarované. Jahňatá pri narodení vážia 3,5 až 4 kg, sú veľmi životaschopné a rýchlo rastú. Čo sa týka reprodukčných parametrov oplodnenosť je 96 % a plodnosť na úrovni 110 až 150 %.

Plemeno comisana

Plemeno je odvodené od rôznych plemenných typov oviec mediteránnej oblasti a bolo vyšlachtené na Sicílii. Ľahká aklimatizácia tohto plemena bola príčinou jeho rozšírenia aj do iných krajín mediteránnej oblasti (okrem Talianska). Ovce sú vhodné pre extenzívne aj intenzívne systémy chovu, s využitím moderných

Obr. 6 Bahnica plemena comisana

technológií. Je mliekového úžitkového zamerania so stredne veľkým telovým rámcom. Živá hmotnosť bahníč je 60-70 kg, baranov 80 kg. Hlava je ľahká, bezrohá, tehlovočerveného sfarbenia, s bielym pruhom na temene a nosovej časti hlavy. Plodnosť oviec je 180 %, oplodnosť 95%. Produkcia mlieka na prvej laktácii je 120-220 litrov, na ďalších laktáciách 170-260 litrov. Najlepšie bahnice produkujú viac ako 500 litrov. Dojná perióda trvá 162 dní. Astruc a kol. (2004) uvádzajú, že v kontrolovanej populácii bahníč plemena comisana v Taliansku (697 kontrolovaných stád a 83 749 bahníč v kontrole mliekovej úžitkovosti) bola produkciu mlieka po odstave jahniat pri bahniciach mladších ako 18 mesiacov 106 litrov, starších ako 18 mesiacov 193 litrov a v priemere 188 litrov. Obsah tuku v mlieku je 6,5 až 7 %. Významným zdrojom príjmov pri tomto plemene je aj produkcia mäsa, ktorá súvisí s vysokou plodnosťou. Jahňatá majú pri narodení cca 4 kg a v 90-tých dňoch dosahujú hmotnosť 20 – 25 kg. □

Z PROSTREDIA EÚ

Výsledky rokovania v rámci Preskúmania stavu SPP (Health Check)			
Pôvodný návrh Komisie	Pozícia SR	Prijatý kompromis	Dopady kompromisu na SR
Návrhu Nariadenia Rady, ktorým sa stanovujú spoločné pravidlá režimov priamej podpory pre poľnohospodárov v rámci SPP a ktorým sa zavádzajú niektoré režimy podpory pre poľnohospodárov			
Dodatočná modulácia Článok 7 ods. 1 Všetky sumy priamych platieb, ktoré sa majú poľnohospodárom poskytnúť v danom kalendárnom roku a presahujú 5 000 € sa až do roku 2012 každý rok znižujú o tieto percentá: a) 2009: 7 %, b) 2010: 9 %, c) 2011: 11 %, d) 2012: 13 %.	SR považuje navrhované zvyšovanie modulácie za príliš vysoké. Zvyšovanie o 2% navrhujeme znížiť len o 1% ročne. Aj keď návrh EK vychádza z potreby financovania nových a pokračujúcich výziev, ktorým čelí poľnohospodárstvo rozvoj vidieka je iba jeden z možných nástrojov pre zaoberanie sa týmito výzvami a treba hľadať aj ďalšie možnosti.	Celkový nárast modulácie o 5 % rozdelený na štyri kroky so začiatkom v 2009. 2009 (rozpočtový rok 2010) + 2%, t.j. 5 + 2 = 7% celkovo 2010 (rozpočtový rok 2011) + 1%, t.j. 5 + 3 = 8% celkovo 2011 (rozpočtový rok 2012) + 1%, t.j. 5 + 4 = 9% celkovo 2012 (rozpočtový rok 2013) + 1%, t.j. 5 + 5 = 10% celkovo	SR víta postupné zvyšovanie modulácie a zároveň aj jej zníženie oproti pôvodnému návrhu.
Progresívna modulácia Článok 7 ods. 2 Zníženia uvedené v odseku 1 sa zvyšujú pre: a) sumy od 100 000 € do 199 999 € o 3 %, b) sumy od 200 000 € do 299 999 € o 6 %, c) sumy rovné 300 000 € a vyššie o 9 %.	SR zásadne nesúhlasí s progresívnou moduláciou, nakoľko to povedie k deleniu podnikov, komplikácii systému a zvýšenej administratívnej záťaži. SR žiada odstránenie všetkých selektívnych kritérií z modulácie.	Jediný prah, - nad 300 000 EUR: 4%	SR víta výrazné zníženie progresívnej modulácie, ale má stále výhrady k zavedeniu tohto prvku do priamych platieb. Predpokladané dopady na 229 fariem v objeme 4 mil. € sa môžu do roku 2012 zmierniť reštrukturalizáciou fariem.

Osobitné pravidlá pre moduláciu v NČŠ			
Článok 10 1. Modulácia sa vzťahuje na poľnohospodárov v NČŠ v ktoromkoľvek danom kalendárnom roku, len ak úroveň priamych platieb uplatniteľných v uvedenom ČŠ na daný kalendárny rok podľa článku 110 nie je nižšia ako úroveň v ČŠ iných ako NČŠ pri zohľadnení zníženia v dôsledku modulácie. 2. Ak sa modulácia vzťahuje na poľnohospodárov v NČŠ, príslušné percento dodatočnej modulácie je obmedzené na rozdiel medzi úrovňou priamych platieb uplatniteľnou voči nemu podľa článku 110 a úrovňou v ČŠ iných ako NČŠ pri zohľadnení zníženia v dôsledku modulácie. 3. Ak sa modulácia vzťahuje na poľnohospodárov v NČŠ neposkytnú sa im žiadne dopĺňajúce vnútroštátne priame platby.	SR zásadne nesúhlasí so zavedením modulácie v NČŠ už od roku 2012. ako aj so zavedením progresívnych prvkov do modulácie, SR nesúhlasí s odstránením doplnkových národných platieb už od roku 2012 nadväzujúce na uplatnenie modulácie v NČŠ, nakoľko boli zavedené v Zmluve o prístupí a ich predčasné zrušenie vnímame ako zásadnú zmenu podmienok, ktoré boli dohodnuté. Išlo by už o zásadnú reformu SPP z a nie o preskúmanie stavu.		Uplatňovanie modulácie v NČŠ od roku 2012, kedy úroveň priamych platieb v NČŠ sa vyrovná so SČŠ (90%).
Článok 68 - Zvláštna podpora			
Článok 68, ods. 1, ods. 4 1. ČŠ sa môžu najneskôr do 1. augusta 2009 rozhodnúť, že od roku 2010 využijú až do 10 % svojich vnútroštátnych stropov na poskytnutie podpory poľnohospodárom: a) na: (i) zvláštne druhy poľnohosp., ktoré sú dôležité na ochranu alebo zlepšenie životného prostredia, (ii) zlepšenie kvality poľnohosp. výrobkov alebo (iii) zlepšenie odbytu poľnohosp. výrobkov, b) na riešenie osobitných nevýhod, ktoré majú vplyv na poľnohospodárov v odvetviach mlieka a	SR považuje znenie za nedostatočné, administratívne náročné, ťažko uplatniteľné a príliš restriktívne. SR požaduje flexibilnejšiu úpravu vo vzťahu k sektorom, ktoré možno touto formou podporiť, ako k možnosti robiť zmeny každoročne. SR zásadne nesúhlasí so stanovením jednorazového termínu k 1.8.2009 na prijatie rozhodnutia na úrovni ČŠ o využití možností tohto článku.	Finančné stropy pre viazané platby Strop pre viazané platby ods. 1 písm. a), b) a e) je 3,5% vnútroštátnych stropov v prílohe VIII. Rozhodnutie o využití čl. 68 ČŠ sa môžu rozhodnúť do 1. augusta 2009 alebo 1. augusta 2010 alebo 1. augusta 2011, že použijú až do 10% svojich vnútroštátnych stropov pre čl. 68.	Finančné stropy pre viazané platby SR víta pokrok z 2,5 % na 3,5 %, ale požadovala úroveň 5 %. Rozhodnutie o využití čl. 68 SR víta túto zmenu, pretože je v súlade s požiadavkou SR.

mliečnych výrobkov, hovädzieho mäsa, ovčieho a kozieho mäsa a ryže v hospodársky alebo ekologicky citlivých oblastiach, c) v oblastiach, na ktoré sa vzťahujú programy reštrukturalizácie a/alebo rozvoja s cieľom zabrániť opusteniu pôdy a/alebo riešiť osobitné nevýhody, ktorým čelia poľnohospodári v týchto oblastiach, d) formou príspevkov na poistné na plodiny v súlade s podmienkami uvedenými v článku 69, e) vzájomné fondy pre choroby zvierat a rastlín v súlade s podmienkami v čl. 70. 4. Podpora v rámci opatrení uvedených v odseku 1 písm. a), b) a e) sa obmedzuje na 2,5 % vnútroštátnych stropov uvedených v článku 41. Členské štáty môžu stanoviť čiastkové limity na jednotlivé opatrenia.	SR zásadne nesúhlasí s obmedzením podpory na úrovni 2,5% z vnútroštátnych stropov v prípade podpôr v písmene a), b) a e). Podpora z čl. 68 by mala byť prednostne využívaná na riešenie dopadov odviazania platieb od produkcie, preto SR navrhuje zvýšiť limit pre podpory mimo Green Box na 10% z vnútroštátnych stropov. SR navrhuje vytvoriť možnosť pre ČŠ v prípade nevyčerpania finančných možností v tomto článku v danom roku presunúť zostávajúce finančné prostriedky do nasledujúceho roka. SR navrhuje, aby financovanie nástrojov v písmenách d (poistenie plodín) a e (vzájomné fondy) neobsahovalo spolufinancovanie zo strany členských štátov, nakoľko by bola narušená filozofia I. piliera, ktorý je financovaný zo zdrojov EÚ. Finančná obálka vo výške 10% z vnútroštátnych stropov pre priame platby je obmedzujúca pre NČŠ v nadväznosti na postupné zavádzanie priamych platieb. SR podporuje stanovenie 10% vnútroštátneho stropu z úrovne 100% priamych platieb. Samotná výška 10% z vnútroštátnych stropov by podľa názoru SR mohla byť na úrovni 15% ak sa umožní každoročné predhodnotenie.	Rozsah platieb pod čl. 68 (1)(b), znevýhodnené odvetvia Úprava textu: „na riešenie osobitných nevýhod v odvetviach mliečnych výrobkov, hovädzieho a teľacieho mäsa, ovčieho a kozieho mäsa a ryže v hospodársky alebo ekologicky citlivých oblastiach, alebo v tých istých odvetviach pre ekonomicky citlivé druhy farmárstva.“ Financovanie opatrení ohľadom životného prostredia bez ohľadu na maximum viazaného stropu 3,5% Umožňuje ČŠ financovať opatrenia s dodatočnými agro-environmentálnymi výhodami nad rámec agro-environmentálnych opatrení v 2. pilieri bez rešpektovania celkového limitu 3,5% vnútroštátnych stropov, ale v rámci celkového limitu 10%. Komisia schvaľuje tieto opatrenia. ČŠ môžu tiež aplikovať opatrenia dôležité pre ochranu alebo posilnenie životného prostredia bez týchto podmienok v rámci 3,5% limitu a bez schválenia Komisiou. Financov. podpory typu -blaho zvierat v rámci stropu 3,5% V čl. 68 1(a) je blaho zvierat pridané ako štvrtá oblasť.	Rozsah platieb pod čl. 68 (1)(b), znevýhodnené odvetvia Touto úpravou ide o rozšírenie pôsobenia čl. 68 ods. 1 písm. b, čo je v prospech SR. Financovanie opatrení ohľadom životného prostredia bez ohľadu na maximum viazaného stropu 3,5% Táto úprava umožňuje financovanie opatrení v súvislosti so životným prostredím nad maximálny viazaný strop 3,5 % a v rámci celkového limitu 10 %. Tieto opatrenia musia ísť nad rámec povinnej legislatívy. Financov. podpory typu -blaho zvierat v rámci stropu 3,5% SR víta túto zmenu umožňujúcu podporiť opatrenia pre blaho zvierat v rámci limitu 3,5%.
--	--	--	---

Krížové plnenie Článok 113, ods. 4 Plocha, na ktorú sa vzťahuje režim SAPS Všetky poľnohospodárske pozemky, pre ktoré existuje nárok na vyplácanie platieb v rámci režimu SAPS, sa udržiavajú v dobrom poľnohospodárskom a ekologickom stave. Každý poľnohospodár, ktorý dostáva platby v rámci režimu jednotnej platby na plochu, dodržiava základné požiadavky týkajúce sa správy uvedené v prílohe II v súlade s týmto harmonogramom: a) požiadavky uvedené v bode A prílohy II sa uplatňujú od 1. januára 2009, b) požiadavky uvedené v bodoch B a C prílohy II sa uplatňujú od 1. januára 2011.	SR podporuje predĺženie prechodného obdobia na uplatňovanie časti C v rámci zákonných požiadaviek na hospodárenie až od roku 2013.	Bod C prílohy II (blaho zvierat) sa uplatňuje od 1. januára 2013 pre EÚ-10 a od 1. januára 2016 pre EÚ-2.	SR víta dosiahnutý pokrok v uplatňovaní bodu C, prílohy 2, čo znamená pre nás oddialenie uplatňovania bodu C v rámci krížového plnenia. Pre farmárov to znamená odklad uplatňovania krátenia alebo vylúčenia z priamych platieb v rámci krížového plnenia pre normy týkajúce sa blaha zvierat.
		Financovanie článku 68 od 2010 (rozpočtový rok 2011) – nový bod NČŠ si môžu počítať čiastky na financovanie opatrení pod čl. 68 na základe čiastok v prílohe VIII pre 2013/2016 (rozpočtové roky 2014/2017), t.j. keď je proces postupného zavádzania ukončený. Okrem toho čiastky pre NČŠ v prílohe VIII sú zvýšené o celkovú čiastku 90 miliónov EUR na rok, ktorá je rozdelená medzi NČŠ úmerne k čiastkam v prílohe VIII.	SR víta, že EK prvýkrát oficiálne uznala, že existuje rozdielna úroveň platieb medzi ČŠ a že je potrebné kompenzovať NČŠ. Obálku 90 mil. € považuje SR len za náznak solidarity, ale nie za solidaritu. Ak by sa vychádzalo z plnej obálky mala by SR 22 mil. € za 3 roky a nie 11, 55 mil. €. Hlavnú výhradu má SR k tomu, že ČŠ uplatňujúcim SPS sa umožnilo použiť nevyčerpané zdroje z priamych platieb až do výšky 4% na čl. 68 alebo PRV.

Návrh Nariadenia Rady o úpravách SPP zmenou a doplnením nariadení č. 320/2006, č. 1234/2007, č. 3/2008 a č. [...] /2008			
Mechanizmy trhovej intervencie			
Článok 12 Otvorenie štátnej intervencie, ods. 2 Štátnu intervenciu pre mäkkú pšenicu môže Komisia pozastaviť bez pomoci výboru uvedeného v článku 195 ods. 1, ak cena pšenice s minimálnym obsahom bielkovín 11 % „Rouen delivered“ je vyššia ako referenčná cena. Komisia ju znovu otvorí, bez pomoci výboru uvedeného v článku 195 ods. 1, ak sa viac neuplatňujú ustanovené podmienky. Článok 18 Intervenčné ceny, ods.1 Intervenčné ceny a množstvá prijaté na intervenciu pre výrobky uvedené v článku 10 písm. a), d), e) a f) stanoví Komisia prostredníctvom postupov verejného výberového konania. Za osobitných okolností môžu byť postupy verejného výberového konania obmedzené na ČŠ alebo región ČŠ, alebo intervenčné ceny a množstvá prijaté na intervenciu môžu byť stanovené pre ČŠ alebo región ČŠ základe evidovaných priemerných trhových cien.	SR nesúhlasí so zavedením systému verejnej súťaže pre intervenčný nákup potravinárskej pšenice. Vysvetlenie Komisie nie je zakladané na skutočných skúsenostiach alebo existujúcich právnych predpisoch (návrhoch) a po prvých zmenách v intervenčnom systéme tento návrh považujeme za príliš komplikovaný a rozbúrajúci záchrannú sieť intervenčného mechanizmu. Referenčnú cenu v Rouene nemôžeme akceptovať, vzhľadom na to, že nereprezentuje skutočné ceny v ostatných ČŠ. SR zastáva názor, že zachovanie doterajšieho systému pre potravinársku pšenicu prispieje dostatočne k stabilizácii trhu v prípade nepriaznivej trhovej situácie.	Intervencia na potravinársku pšenicu sa bude konať počas intervenčného obdobia od 1. novembra do 31. mája na úrovni intervenčnej ceny 101,31 EUR/t až do maximálneho množstva 3 mil. t. Keď sa toto množstvo dosiahne, intervencia sa bude uskutočňovať nákupom cez tender. Deklarácia Komisie „Komisia poukazuje na čl. 13(1) a (3) ako aj na čl. 18(1) v jednotnej spoločnej organizácii trhov, ktoré umožňujú Komisii použiť všetky potrebné opatrenia, aj na regionálnej úrovni, na podporu trhu s obilninami vrátane kukurice.“	Systém verejnej súťaže pre intervenčný nákup pšenice SR víta zvýšenie stropu nákupu potravinárskej pšenice z 2 na 3 mil. ton, ale nesúhlasí s tým, aby pokračoval intervenčný nákup formou tendrovania. Ide o systém, ktorý rozbúra intervenčný mechanizmus. Deklarácia Komisie Uvedené články sa vzťahujú na cukor (čl. 13) a na intervenčnú cenu obilnín (čl. 18), ktoré sú v tomto kontexte nereálne pre výkon Komisie. Deklarácia by sa mala odvolávať na článok 47 NR č. 1234/2007. Predpokladáme, že táto chyba bude odstránená.
Článok 8 ods. 1 a) Nariadenia Rady č. 1234/2007 Referenčné ceny 1. V prípade výrobkov, ktoré podliehajú intervenčným opatreniam uvedeným v článku 6 ods. 1, sa stanovujú tieto referenčné ceny: a) pokiaľ ide o sektor obilnín: 101,31 EUR/t s týmto mesačným zvýšením: ...	SR navrhuje prehodnotiť výšku intervenčnej ceny na úrovni 101 EUR/t, ktorá už nezodpovedá aktuálnej situácii.		

Intervencia - Bravčové mäso Článok 4 Nariadenie č. 1234/2007 sa mení a dopĺňa takto: (1) Písmeno b) v článku 8 ods. 1 sa vypúšťa. (2) Článok 10 sa mení a dopĺňa takto: a) Odsek 1 sa mení a dopĺňa takto: i) písmeno a) sa nahrádza týmto: „a) mäkká pšenica, jačmeň, kukurica a cirok;“ ii) písmeno b) sa vypúšťa; b) Odsek 2 sa vypúšťa.	SR nesúhlasí so zrušením intervencie v sektore bravčového mäsa, nakoľko považuje tento systém za súčasť záchranej siete. Aj keď nebol tento systém 25 rokov využívaný, neznamená to, že by nemohol byť efektívne využitý v budúcnosti. Dôležité je, že je vytvorený právny rámec pre prípadné spustenie intervencie. Nízke nákupné ceny jatočných ošípaných a vysoké náklady na kŕmne zmesi spôsobili prudký pokles stavov v SR.		
Prechod k ukončeniu kvót na mlieko Príloha I Návrhu Nariadenia Rady o úpravách spoločnej poľnohospodárskej politiky zmenou a doplnením nariadení č. 320/2006, č. 1234/2007, č. 3/2008 a č. [...] /2008 V prílohe I sú uvedené vnútroštátne kvóty: množstvá (tony) na dvanásťmesačné obdobie pre každý ČŠ na roky 2008/2009 až 2014/2015 – ročné zvýšenie kvót o 1%.	SR navrhuje pred ďalším rozhodnutím o zvýšení kvót zhodnotiť dopady 2% zvýšenia v kvótovom roku 2008/09 a následne až navrhnuť systém opatrení na postupné zrušenie kvót v roku 2015.	Mlieko Úprava kvót/Dodatočné poplatky za nadprodukciiu 2009/2010 a 2010/2011/úprava tuku a) Zvýšenie kvót Kvóty sú zvýšené ako bolo navrhnuté Komisiou t.j. päťkrát po 1% v 2009, 2010, 2011, 2012 a 2013. Pre Taliansko bude 5% nárast už v roku 2009.	Mlieko SR nesúhlasí so zvýšením kvót a žiadala každoročné prehodnotenie dopadov začínajúc rokom 2009 (správa v júni 2009). SR považuje 5% zvýšenie kvót pre Taliansko od roku 2009 za nerovnaký prístup k ČŠ a nesúhlasí s takýmto postupom.

Článok 72 Nariadenia Rady č. 1234/2007 Prípady nečinnosti , ods. 2 V prípade, že výrobcovia počas aspoň jedného 12 mesačného obdobia neuvedú na trh aspoň 70 % svojej individuálnej kvóty , ČŠ môže rozhodnúť, či a za akých podmienok sa celá nevyužitá kvóta alebo jej časť vráti do národnej rezervy.	SR navrhuje zvýšiť prahovú hodnotu využitia kvót jednotlivými výrobcami zo súčasných 70% na 85% . Táto zmena by prispela k efektívnejšiemu využívaniu pridelených kvót a k vstupu nových prvovýrobcov na trh.	Nevyužitie kvóty Číslo v čl. 72(2) je zvýšené zo 70% na 85%.	Nevyužitie kvóty. Navrhuje sa zvýšenie hranice nevyužitia kvóty zo 70% na 85%. SR víta túto zmenu, nakoľko bola jej iniciátorom.
		12. Budúcnosť SPP po roku 2013 Rada viedla diskusiu v Annecy 23.9.2008 o budúcnosti SPP po roku 2013. Všetky aspekty SPP vrátane otázok priamych platieb budú v pravý čas prehodnotené a prediskutované na základe návrhov Komisie. Táto diskusia bude taktiež príležitosťou na prediskutovanie rozdielnych budúcich modelov priamych platieb napr. úroveň priamych platieb medzi ČŠ. Deklarácia Rady a Komisie: „V rámci diskusie, ktorá začala v Annecy 23.9.2008 o budúcnosti SPP po 2013 a bez zaujatosti k novej finančnej perspektíve pre nové obdobie Rada a Komisia sú zaviazané dôkladne preskúmať možnosti rozvoja systému priamych platieb v Spoločenstve venujúc sa rôznym úrovniam priamych platieb medzi ČŠ.	SR víta, že EK oficiálne prvýkrát deklarovala, že sa bude pri diskusii o podobe SPP po roku 2013 záväzne zaoberať aj otázkou rozdielnej úrovne priamych platieb medzi ČŠ.

Koza liečiteľka

Tento článok som začal písať v deň, keď naša dcéra mala 13 rokov, ako poďakovanie jednému dosť zaznávanému domácemu zvieraťu – koze.

Manželke, keď čakala našu dcéru, lekár nasadil hormonálne lieky, ktoré asi neboli tie správne, pretože začala rapídne priberať. Čo bolo ale oveľa horšie, po narodení dcéra mala veľké zdravotné problémy – keď ju manželka dojčila, teličko maličkaj sa začalo zvijať v kŕčoch, tvrdlo jej bruško, na tele sa objavil ekzém a začali sa otvárať rany do živého mäsa, ktoré sa nedali vyliečiť. Dieťa prežívalo veľké bolesti. Opakovane sme navštevovali detskú lekárku a hľadali spôsob, ako vyliečiť dcéru, ako ju vôbec „bezbolestne“ nasýtiť (hneď, ako dostala niečo do úst, začali bolesti, všetko, čo zjedla, iba cez ňu „prešlo“...). Nepomáhali žiadne lieky a ani masti. Nikto nevedel, v čom je problém. Až napokon si jedna známa detská lekárka spomenula na manželkine tehotenstvo a dala urobiť ďalšie rozbor, ktorými sa ukázalo, že v materskom mlieku sú mnohonásobne prekročené hormóny. Okamžite sme prešli na umelé náhrady mlieka z lekárne. Prvé dva-tri dni to vyzeralo, že sa stav zlepšuje, ale na tretí problémy v plnom rozsahu sa vrátili. Vyskúšali sme aj kupované mlieko, domáce kravské mlieko, ale stále to bolo to isté. Nakoniec sme dali na radu manželkinej vyše 90-ročnej babky, aby sme vyskúšali kozie mlieko, že to je vraj všeliek. Nemali sme čo stratiť a tak sme začali zháňať odporúčané mlieko. Nevedeli sme o nikom v okolí, kto by choval kozu. Boli sme rozhodnutí chovať aj vlastnú kozu (hoci sme nemali ani poňatia, ako sa to robí). Naša babička, ktorá sama dlhé roky chovala kozu, sa pokúšala nám nejakú dobrú dojku zohnať (vtedy sme ani netušili, o čom hovorila) – no nepodarilo sa jej to.

Mali sme šťastie, že sme už druhý rok bývali na dedine. Zrazu náš sused, ktorý vedľa nás má chalupu, priviedol kozy, že chce vyskúšať ich chovať kvôli chorľavému vnukovi. Presvedčili sme ho a stali sme sa jeho odberateľmi. To, čo sa udialo asi po dvoch týždňoch pitia kozieho mlieka, bolo ako malý zázrak. Pri pití prestá-

vali kŕče, dcéra sa začala skludňovať, rany sa začali zaceľovať a asi po mesiaci začal miznúť aj ekzém.

Detská lekárka, keď sa pri návšteve v ordinácii dozvedela, že dcéra pije kozie mlieko, sa na nás vykričala, ako sme sa vôbec opovážili jej začať dávať kozie mlieko, či chceme malej ešte viac ublížiť. Preto sme sa rozhodli zmeniť detskú lekárku a urobili sme veľmi dobre – tá po oboznámení sa so zdravotným stavom dcéry a s priebehom liečby (ako aj všetkými liečebnými experimentmi), nám to schválila a doporučila pokračovať v podávaní kozieho mlieka ďalej.

Dcéra ho pila do dvoch rokov, kým sused neukončil chov. Dcéra je dnes zdravá mladá slečna, ktorá chodí do športovej triedy a jej stravovací apetít je obdivuhodný.

Keď sme sa rozhodli ísť bývať na dedinu (s manželkou sme totiž mestské deti), tak sa nás známi pýtali, čo tam budeme robiť. Zo žartu sme všetkým hovorili, že „kozy chovať“. Vtedy sme ani netušili, že sa to stane skutočnosťou. Po našej životnej skúsenosti s podávaním kozieho mlieka dcére sme sa nakoniec po niekoľkoročnom váhaní stali aj my chovateľmi kôz. Rozhodnutie prišlo ako znamenie. Manželka sa pri práci stretla s dlhoročným chovateľom kôz, ktorý nám skoro pri každom stretnutí rozprával o kozách, až došlo k tomu, že sme povedali, že keď nejaká dobrá koza bude na obzore, tak nech ju dovedie. Nemysleli sme si, že ten deň „D“ tak skoro príde. V pondelok zavolať, že v stredu privezie kozu (bývali sme v novostavbe bez hospodárskych budov. Tak sme v utorok doviezli materiál a v stredu, keď volal, že už je na ceste k nám, sme ešte len objali postavenú kostru drevom. V telefóne ale naznačil, že je nejaká malá zmena. Z auta (zo škodovky zo zadného sedadla) vystúpili namiesto jednej super produkčnej dojky totiž kozy dve! Dudaška, ktorá v tom roku prvý raz rodila a Dadaška – malá kozička.

Že vraj tieto kozy sú veľmi dobré, tak nám chcel urobiť radosť, aby sme si vychovali. Začali sa teda naše praktické skúsenosti s chovom. V živote sme nikdy nedojili – báli sme sa dokonca, či jej tým ťahaním neublížujeme. Pretože obaja chodíme do práce, hľadali sme spôsob, ako ich pásť počas dňa (pozemok sme totiž nemali ohraďený). Začali sme teda s pašou na našej záhrade klasickým spôsobom – uviazali sme ich o otočný kolík. Bolo to dosť nepraktické a tak sme hľadali spôsob, ako to vyriešiť aby kozy mali voľnosť, ale aby zároveň nezničili záhradu. Vyriešili sme to zakúpením a natiehnutím elektrických oplôtkov, ktoré napájame zo siete na 220 voltov. Zrazu sme prišli na to, že máme doma dve fantastické kosačky a vyžínačky rôznych výhonkov. Zarastená záhrada začala vyzerať k svetu aj bez nášho pričinenia...

Dudaška nám na začiatku dávala 2,5 – 3 l mlieka denne, čo pre našu rodinu bolo len tak-tak (bežne sme kupovali 2-4 l na deň). Okrem toho sa v rodine sa vyskytol zdravotný problém. Synovcova dvojročná dcéra bola stále bledá, mala drobné vyrážky, problémy s trávením – nakoniec je zistili jej celiakiu. Tak sme

sa s mliečkom začali deliť. Aj jej mlieko úžasne pomáhalo, po mesiaci jej detská lekárka skonštatovala, že ona len môže naďalej doporučiť piť čerstvé kozie mlieko. A tu je začiatok toho, ako z jednej kozy máte hneď štyri – pretože mlieka bolo pre všetkých málo, poprosili sme nášho „dodávateľa kôz“, či nám ešte zoženie k tým dvom jednu, ale naozaj dojku v plnej produkcii. Takže o niekoľko dní s Milou (inak 7-litrovou kozou) k nám docestovala aj jej kámoška z paše – desaťročná Čaja (vraj iba na istý čas do úschovy, nepôjde do klobás). Čaja bola už dva roky zasušená, prišla k nám v hroz-

nom stave – srst jej vypadávala, koža chrastavá, mala mastitídu... Zavolali sme zverolekára, ktorý nám ukázal, čo máme robiť – zrazu sme sa stali aj ošetrovateľmi. A ako to skončilo? Samozrejme, že klobásky sa nekonali, v jeseni sme aj Čaju pripustili a už ďalšie tri roky sa z nej tešíme (a každý rok v jari aj z jej troch kozliatok). Je to jediná naša úžitková koza, pretože z vďaky k týmto úžasným zvieratám sme sa rozhodli plne im venovať a aspoň trošičku vrátiť im ich stratené dobré meno. Všetky naše ostatné kozy sú plemenné, sú pod stálym veterinárnym dohľadom, mlieko si vo vlastnom záujme

dávame pravidelne vyšetrovať (naša rodina odmieta piť prevarené mlieko, preto ho pijeme zásadne surové). Naše kozenky nás naozaj vedia uživiť – okrem fantastického mlieka máme perfektné kozie maslo, kozie jogurty, syry (od pomazánkových až po parmezán), tvaroh, bryndzu, žinčicu, acidko či kefir.... Sú to úžasné (a pritom nenáročné) zvieratá, ktorým naozaj patrí pozornosť. Pozornosť a starostlivosť dokážu nádhorne opätovať. Sú to naozaj „členovia“ rodiny.

Autor: Ing. Ján Mularčík, Záborské

Recepty už takmer zabudnuté...

MŇAM – MŇAM

Baranina (skopové)

Baranie mäso je po hovädzine najsilnejšie a najživnejšie; je ľahko stráviteľné, ale bez oja, lebo loj je ťažký, skoro stydne a potom razí. I slabší ľudia a rekonvalescenti môžu jesť baraninu, keď je dobre pripravená. Prvotriedne mäso je zo stehien a z chrbta, druhotriedne z pliec, t. j. z lopatiek, tretotriedne rebrá a štvrtotriedne nohy a hlava. Baranina sa väčšinou tak dá pripraviť ako hovädzina.

Barania polievka

V lete, zvlášť na dedinách, kde nedostatok hovädziny, vítané je i baranie mäso, keď je nie zo starého a chudého kusa. Baranina sa môže tiež variť na polievku, ako i hovädzina, lenže je chuť iná. Pre starých a slabých je hovädzia polievka záživnejšia, ale v núdzi sa i z baraniny dajú chutné polievky pripraviť. Polievka varí sa celkom tak, ako hovädzia, nehodí sa tak do nej miesené cesto, ako hodí sa rýža, krúpky, žltá kaša a pohanky, rozličné knedlíky a halušky. Keď sa varí žltá kaša, pridá sa kúsok cesnaku do polievky. V jesen nabýva baranina ostrej lojovej chuti, túto odstránime keď soberieme loj z mäsa a keď mäso, prv než ho postavíme, obaríme odvarom šťubrika (saturejky).

Baranie stehno (kýta) na spôsob diviny

1. Zo stehna soberie sa šetek tuk a podľa možnosti i blanky. Pošúcha sa korením, soľou a borievkami (tľenými) a vloží do hlinenej nádoby a zaleje sa vreľým, s vodou smiešaným oc-

tom. Pridá sa ešte pokrúpaná cibuľa, mrkev, kto chce, citrónové kôrky a bobkový list. Za 2–3 dni nechá sa v tomto moridle stáť. Keď sa má piecť, vyloží sa pekáč lístkami slaniny a kože. Na to položiť pečienku, podliať troška moridlom a nechať v rúre piecť. Občas podlievať moridlom. Ostatná polievka môže sa po upečení pridať; niečo múky a kyslej smotany k tomu svariť a preceďiť na pečienku, ktoré sa na pekné kúsky pokrája a na misu ukladá.

2. Stehno zbaví sa oja a kožtičiek, naklope sa a zakrúti sa do šaty vo vínovom alebo inom octe namočenej. Skôr ešte môžeme sa obložiť korením podľa dobrozdania: bobkovým listom, tarkanom (rebríčkom), borievkami atď. V tej šate (kuchynský uterák alebo starší servítk), zavesí sa na prievan, ale musí sa každý deň octom navlhčiť. Deň pred pečením popreťahuje sa slaninou; ešte na 24 hodín položí sa do mlieka. Za tým sa osuší, nasolí, na masť do mäčka udusí a na hneď pripeče. Omáčka sa môže prihotoviť podľa vyššie uvedených predpisov, ale môže sa aj len sama pečienková šťava poliať na pokrúpanú pečienku.

Baranie stehno na iný spôsob

Predošlý predpis je dobrý tam, kde treba zachovať mäso na viac dní. Kto ale potrebuje hneď prepraviť pečienku, môže to takto urobiť: Očistí sa z kožtičiek a loja, našpikuje slaninou a posolená vloží do hlbokkej rajnice na masť, na ktorej dusí sa cibuľa; k tomu pridá sa čierne a nové

korenie, bobkový list, mrkev, zeler, a petržľan. Zakrytá nechá sa dusiť pri podlievaní a potom pripečená na tmavo, konečne do šťavy pridá sa za lyžičku múky, rozpustí polievkou alebo vínom a pridá sa kyslej smotany podľa ľubosti.

Baranie kotlety na rýchlo.

1. Baranie kotlety sa od kosti obrežú, poklopú, zaokrúhlia a posolia. Na rajnici rozpraží sa masť, do nej sa dá cibuľa; kde je do poly usmažená, dajú sa kotlety a na prudkom ohni nechajú sa na obe strany pripečiť. Potom sa masť zleje, miesto nej sa dá z kostí pripravenej polievky a v tej polievke sa nechajú dovariť.

2. Naklopané kotlety sa posolia, obalia do múky, vajička a rožkových omrvínok a vyprážajú sa v horúcej masť.

3. Kotlety s kapustou. Na spodok hlbokkej rajnice sa dajú lístky slaniny, na to vrstva novej kapusty, kelu, na kapustu naklopané, košťalov zbavené kotlety, ktoré sa posolia a tľeným korením a rascou posypú. Na kotlety kapusta atď. Na samý vrch sa dajú tenké lístky olúpaných surových zemiakov, ktoré sa tiež posolia a zalejú kyslou smotanou. Rajnica sa dá do vriacej vody a zakrytá nechá sa variť asi dve hodiny.

4. Baranie rebierka vyprážané. Baranie rebierka sa v slanej vode uvaria, potom sa vyberú, nechajú sa vychladnúť, košťale povyberajú – mäso pokrája sa na štvorce, obaľá sa v múke, vajičku a omrvinkách a vypráža sa v horúcej masť.

Zdroj: Kuchárka T. Vansovej

Potláčanie nežiaducich baktérii v hrudkovom syre vyrobenom zo surového ovčieho mlieka

Za normálnych hygienických podmienok sa do vydojeného ovčieho mlieka znášajú – dostanú technologicky užitočné a ochranné baktérie mliečného kysnutia, ktoré sa zvláštne rozvinú a pomnožia v následne vyrobenom hrudkovom syre. Od chorého stáda oviec, nehygienickým spôsobom dojenia ovčieho mlieka a následne vyrobeného hrudkového syra sa znášajú – dostanú aj technologicky škodlivé baktérie a baktérie vyvolávajúce ochorenia ľudí. Do vydojeného ovčieho mlieka a následne vyrobeného hrudkového syra sa môžu dostať technologicky škodlivé baktérie a choroplodné baktérie aj od nezdravých pracovníkov, ktorí nedodržiavajú hygienu a sanitáciu pri dojení ovčieho mlieka a pri jeho spracovaní na hrudkový syr.

Z predchádzajúcich poznatkov je zjavné, že v záujme rýchlejšieho množenia a rastu technologicky užitočných a ochranných baktérii mliečného kysnutia a potlačenia technologicky škodlivých baktérii, vrátane choroboplodných baktérii- patogénov, treba dodržať: 1. Zoohygienické predpisy týkajúce sa chovu dojných oviec 2. Zdravie pracovníkov, ktorí chovajú ovce, ich doja a vydojené mlieko spracúvajú na hrudkový syr 3. Technologický postup, zvláštne tepelné podmienky a časy pracovných úkonov pri dojení ovčieho mlieka, jeho spracovaní na hrudkový syr 4. Hygienické a sanitačné požiadavky na výstavbu a prevádzkovanie budov, výrobných priestorov, kde sa chovajú dojné ovce, kde sa vydojené ovčie mlieko spracováva na hrudkový syr 5. Dodržať veterinárne predpisy o schvaľovaní salašov určených pre výrobu hrudkového syra podľa zákona č.39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti. Baktérie mliečného kysnutia sú nezávislé a samostatné živé bunky so svojou vlastnou výmenou látok – metabolizmom a sú schopné autoreprodukcie, vlastného množenia a rastu. Ide o nepretržitý opakovaný prenos genetických informácií, z generácií na nasledovné generácie, ktoré sú zakódované do bunky v molekulách nukleových kyselín. Vedec-ké bádania dokázali, že dnes známe baktérie sa

vyvíjali už pred miliardami rokov. Ku zmene genetickej informácie dochádza prirodzenou mutáciou nových usporiadaní nukleových kyselín. Okrem prirodzenej mutácie vedeckí pracovníci vypracovali metódy cieľenej mutácie, ktorou sa zaoberá génové inžinierstvo. V priebehu miliárd rokov existencie bakteriálnych buniek sa menilo životné prostredie, ktorému sa bunky prispôbovali. Zdá sa, že prispôbovanie buniek prostrediu sa dosahovalo vytvorením nových génov. Tieto nové gény vznikali v mimojadrovom – v extrachromozómalnom priestore buniek. Niektorí vedci ich považujú za nestále a blúdiace gény. Slovenská horská príroda, vrátane oblasti Tatier, vynútila vývoj špecifických génov v bunkách baktérii mliečného kysnutia, ktoré z nich svojimi enzýmami rozkladajú aj bielkovinu a tuk v syre. Baktérie mliečného kysnutia a baktérie, ktorých enzýmy rozkladajú aj mliečnu bielkovinu a tuk sa vyvinuli na rastlinách a následne prechádzajú do ovčieho mlieka, hrudkového syra a do slovenskej bryndze. Slovenské špecifické acidoproteolytické baktérie výskumom objavil prof. Dr. Otakar Laxa, ktorý začiatkom 20.storočia prednášal mliekarstvo na Karlovej univerzite v Prahe. Najúčinnejšiu odrodu slovenských baktérii nazval Cocus Carpaticus. O výskum Laxu požiadal nadaný

a úspešný bryndziar a bankár Peter Makovický z Ružomberka. Makovický financoval výskum slovenských syrárskeho špecialít vrátane mikrobiológie slovenskej bryndze. Na výsledky výskumu Laxu nadviazali pracovníci Výskumného ústavu mliekarenskeho v Žiline, ktorí sú autor-mi vývoja slovenských čistých ovčích mliečnych kultúr. Používanie baktérii mliečného kysnutia na potláčanie choroboplodných a znečisťujúcich baktérii v hrudkovom syre a v slovenskej bryndze, vplyvom baktérii mliečného kysnutia, skúmala Ing. Jarmila Prekopová, CSc., výskumníčka na Výskumnom ústave mliekarenskom v Žiline roku 1977. Výsledky bádania Görnera a výskumu Prekopovej do praxe zavádzali vtedajšie Stredoslovenské mliekarne, národný podnik so sídlom vo Zvolene, ktorý v tom čase bol jediným exportérom slovenskej bryndze. Mechanizmus potláčania technologicky škodlivých a znečisťujúcich baktérii, potláčania choroboplodných – patogénnych baktérii je založený na vytvorení vzťahu jednotlivých baktérii mliečného kysnutia. V prírodných podmienkach tvoria baktérie zložitú biocenózu, pri ktorej sú mikroorganizmy v určitom vzťahu voči ostatným mikroorganizmom, tiež k rastlinám a živočíchom. Spomenuté vzťahy môžu byť rozmanité. V zásade sa môžu rozdeliť na symbiózu, antibiózu a metabiózu. Symbióza. O symbióze sa hovorí vtedy, keď dva mikroorganizmy žijú spolu a obidva z toho majú úžitok. Symbiotický vzťah mikroorganizmov možno rozdeliť na: 1. symbiózu mikróbov s mikroorganizmami 2. symbiózu mikroorganizmov s rastlinami 3. symbiózu mikróbov so živočíchmi. Príkladný symbiotický vzťah pri výrobe syrov prebieha tak, že streptokoky vytvorenou kyselinou mliečnou podporujú podporujú množenie laktobacilov, ktoré tvorením aminokyselín podporujú rast streptokokov. Antibióza. Antibióza je antagonistický – protichodné pôsobiaci vzťah medzi mikroorganizmami, pri ktorom jeden mikrób produkuje škodlivé látky, ktoré tlmia, potláčajú množenie a rast iného mikróba. Prípadne odoberá živiny jeden mikrób inému mikróbu. V surovom ovčom mlieku, následne v hrudkovom syre a v slovenskej bryndzi, za normálnych hygienických podmienok, sa pomnožia ochranné baktérie mliečného kysnutia a acidoproteolytické baktérie, ktoré vytvárajú účinné látky tlmiace a potláčajúce množenie, rast choroboplodných, znečisťujúcich a škodlivých baktérii zhoršujúcich kvalitu hrudkového syra a slovenskej bryndze. Ochranné antibiózne látky. Kyselina mliečna pôsobí tromi rôznymi spôsobmi: 1. Odštiepaním vodíkových iónov a zvýšením kyslosti, poklesom

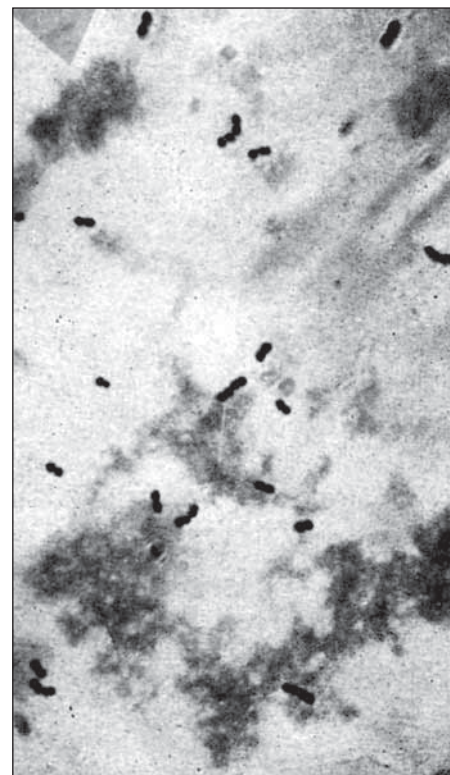
Výkup ovčieho hrudkového syra na Orave v roku 1978

Dievča v dobronivskom kroji propaguje ovčí syr pred zrušením chovu oviec v Dobrej Nive Ing. J. Ukropom – predsedom JRD

pH priamo brzdí rast plynatvorných technologických nežiaducich baktérií Colli aerogenes, maslového kvasenia hnilobných baktérií, ktoré majú optimálne pH okolo neutrálneho bodu. 2. Baktericídny účinok aniontov kyseliny mliečnej na mnohé baktérie, vrátane choroboplodných. 3. Antibakteriálnym pôsobením nedisociovej kyseliny. Niektoré druhy baktérií mliečného kysnutia produkujú antibiotiká, ktoré potláčajú množenie a rast podmienene patogénnych a patogénnych baktérií, ktoré

vyvolávajú ochorenie ľudí. Ďalším produktom metabolizmu niektorých baktérií mliečného kysnutia, zvlášťne laktobacilov, pôsobiacim na potlačenie nežiaducich baktérií je peroxid vodíka H_2O_2 . Vyprodukovaný peroxid vodíka môže mať priamy zničujúci účinok na nežiaducu mikroflóru a tiež na rast streptokokov nepravého mliečného kysnutia. Laktoperoxidázovým systémom sú usmrcované koliformné baktérie, Pseudomonas, Salmonella a Shigella. Baktérie mliečného kysnutia produkujú aj ďalšie bližšie neobjasnené látky, ktoré sa zúčastňujú inhibície – spomaľovania množenia a rastu niektorých nežiaducich baktérií v ovčom mlieku, následne v hrudkovom syre a v slovenskej bryndze. Inhibičné vlastnosti má aj D-luceín produkovaný niektorými druhmi a kmeňmi streptokokov mliečného kysnutia. V tom smere pôsobia aj niektoré enzýmy, ktoré vytvárajú baktérie mliečného kysnutia a acidoproteolytické baktérie. Sem sa zaraďuje tiež CO_2 , ktorý vzniká kysnutím mliečnych baktérií. Medzi spomaľovače choroboplodných a technologicky nežiaducich baktérií sa zaraďuje rada prirodzených látok nachádzajúcich sa v ovčom mlieku. Ide o špecifický účinok aglutinujúcich látok, imunoglobulínu, lyozymu, laktoferínu a ďalších. Metabióza. Metabióza je vzájomný vzťah medzi mikroorganizmami, pri ktorom predchádzajúci druh mikrobov vytvára vhodné životné podmienky pre nasledujúci druh mikrobov. Matabiálny vzťah sa predovšetkým uplatňuje pri výrobe, kysnutí a zrení ovčieho hrudkového syra, ktorý sa používa na výrobu slovenskej bryndze. V zásade ide o veľmi zložitý biochemický proces, ktorý pre každý druh vyrábaného syra má svoje špecifické zvláštnosti. Pri výrobe ovčieho hrudkového syra je veľmi dôležité dodržiavať nasledovné teploty: 1. v syrárni má byť teplota 18 až 22 °C,

Streptococcus lactis

2. pri scedzovaní hrudiek syra zo srvátky, pri ich kysnutí počas 3 až 4 dní má byť teplota 20 až 25 °C. Overené teploty kysnutia a čas kysnutia treba dodržať predovšetkým vtedy, keď ovčí hrudkový syr ide na priamy predaj. Ďalej sa doporučuje vykysnutý ovčí hrudkový syr v nepriedušnom vrecúšku z umelej hmoty uložiť najmenej na 24 hodín do chladničky o teplote 2 až 8 °C. Vychladením sa zastaví uvoľňovanie srvátky a syr nadobudne jemnú konzistenciu.

Autor: MVDr. Ján Selecký, Dobrá Niva

Na bitúnkoch podľa humánnejších pravidiel

EÚ vo svojom návrhu na ochranu zvierat vyzýva k zmenám spôsobu, akým sa na bitúnkoch zabíja hovädzí dobytok, ošípané, hydina a ostatné zvieratá.

V zmysle nových pravidiel sa na bitúnkoch budú musieť zvieratá po umŕtvení sledovať, aby sa zabezpečilo, že sa pred konečným zabíjaním nepreberú.

V EÚ sa každoročne pre mäso usmrť takmer 360 miliónov ošípaných, oviec, kôz a hovädzieho dobytku a niekoľko miliárd kusov hydiny. Ďalších 25 miliónov zvierat sa usmrť pre kožušinu a v liahňach zabijú okolo 330 miliónov jednodenných samcov kurčiat. V posledných rokoch došlo vinou vtácej chrípky a slintačky a krívačky k vyradeniu ďalších miliónov zvierat z chovu.

Na bitúnkoch sa musí minimalizovať bolesť a utrpenie zvierat tak, že sa pred zabíjaním umŕtvia. Ale pravidlá tohto postupu sa od roku 1993 nezmenili, takže v súčasnosti už nezodpovedajú vedeckému a technologickému vývo-

ju, ani nezmierňujú obavy o životné podmienky zvierat.

Pri umŕtvovaní sa používa elektrický prúd, plyn alebo mechanická sila (napríklad tlaková pištoľ), vo ktorých zvierata upadne do bezvedomia. Žiadna z týchto metód nie je 100-percentne účinná, takže niektoré zvieratá sa v posledných minútach pred zabíjaním preberú.

Tento návrh žiadnu zo súčasných metód umŕtšovania nezakazuje, ale obmedzuje používanie niektorých technológií. Na jednej strane uznáva, že vedci majú výhrydy k humánnosti dvoch metód umŕtšovania, a to oxidom uhličitým a elektrifikovanými vodnými kúpeľmi, ale zároveň konštatuje nedostatok rentabilných alternatív.

Súčasťou návrhu sú aj tieto opatrenia:

- Na bitúnkoch budú musieť zamestnávať pracovníka zodpovedného za životné podmienky zvierat.
- Pracovníci budú musieť absolvovať primeranú odbornú prípravu a pravidelne získavať

osvedčenie z oblasti životných podmienok zvierat.

- Výrobcovia budú poskytovať návod na účinné ovládanie umŕtvovej techniky.
- Bitúnky sa budú projektovať s ohľadom na životné podmienky zvierat.
- V jednotlivých štátoch vzniknú referenčné strediská na pomoc úradníkom zodpovedným za inšpekciu bitúnkov. Inšpektori majú totiž často ťažkosti zhodnotiť účinnosť zložitých systémov umŕtšovania.
- Orgány sa budú musieť viac zodpovedať verejnosti. Celoplošné zabíjanie zvierat počas epidémie slintačky a krívačky mnohých ľudí pobúrilo. Táto choroba nepoškodzuje ľudí a zriedkakedy je smrteľná pre zvieratá.

Na prijatie opatrení je potrebný súhlas vlád všetkých 27 členských štátov EÚ. Podobné pravidlá by museli dodržiavať bitúnky v krajinách mimo EÚ, ktoré do Únie vyvážajú.

Zdroj: <http://ec.europa.eu>

Významné medzníky života zosnulého Jána Juríka:

Narodil sa dňa 30. októbra 1919 v Pribyline, okres Liptovský Mikuláš, kde ho rodičia s láskou vychovávali spolu s jeho ďalšími štyrmi bratmi.

Po ukončení piatich tried Ľudovej školy v Liptovskom Hrádku, v roku 1934 ukončil trojtriednu Meštiansku školu v Liptovskom Mikuláši. V rokoch 1934/35 absolvoval Štátnu hospodársku školu v Liptovskom Hrádku a v rokoch 1935/1937 dvojročnú Roľnícko-dobytkársku školu v Brezne.

Odborné vzdelanie si doplnil štúdiom na Strednej poľnohospodárskej technickej škole v Trnave.

Do zamestnania nastúpil na Majetku lesníckej školy v Liptovskom Hrádku.

V roku 1937 bol prijatý na Expozitúru Zemeľskej rady v Trebišove, ako asistent pre kontrolu úžitkovosti chovu hovädzieho dobytku a ošípaných.

V roku 1939 bol prijatý do služieb Ministerstva hospodárstva v Bratislave.

V decembri 1939 bol preložený na Majetok odbornej hospodárskej školy v Novom Meste nad Váhom a v roku 1941 na Výskumný ústav ovčiarsko – vlnársky v Martine.

Po tomto období vykonal vojenskú prezenčnú službu od roku 1941 do roku 1943 na vojenských hospodárskych majetkoch v Zamutove a v Podtúrni.

Po ukončení vojenskej služby nastúpil na Výskumný ústav ovčiarsko – vlnársky v Martine.

V roku 1944 sa oženil s manželkou Margitou a v tom istom roku sa im narodil prvorođený syn Ján a o štyri roky neskôr mladší syn Pavol.

V máji 1952 sa s rodinou presťahoval do Vígľaša.

V roku 1953 bol prijatý na inšpektorát pre plemenitbu hospodárskych zvierat v Bratislave, ako vedúci referátu oviec a kôz.

V roku 1956 sa natrvalo presťahoval aj s rodinou do Bernolákova, kde žil dodnes.

Od januára 1957 pracoval na Povereníctve pôdohospodárstva v Bratislave, od januára 1959 na správe štátnych plemenárskych staníc v Bratislave.

V roku 1964 mu zomrela prvá manželka Margita.

O päť rokov sa po druhý krát oženil, s manželkou Tatianou. V roku 1971 sa im narodila dcéra Ľudmila a v roku 1975 syn Tomáš. V roku 2000 druhý krát ovdovel.

Od roku 1969 pracoval v Štátnom plemenárskom podniku – na generálnom riaditeľstve v Bratislave.

V roku 1981 odišiel do dôchodku, ale napriek tomu sa naďalej venoval práci tajomníka Slovenského zväzu chovateľov a ostatným činnostiach spojených s chovom oviec a kôz.

Bol dopisovateľom viacerých časopisov ako: Chovateľ, Roľnícke noviny, Náš chov, Pravda, Chov oviec a podobne. Bol uznávaným odborníkom v tejto činnosti. Vydal aj niekoľko publikácií pre ošetrovateľov a chovateľov oviec a kôz.

Bol držiteľom „Pamätnej medaile SNP k 20. výročiu“ a „pamätnej medaile SNP k 30 výročiu“.

Bol držiteľom vyznamenania „Zaslúžilý pracovník poľnohospodárstva“, „Zaslúžilý pracovník plemenárstva“ a „Zaslúžilý chovateľ Československého zväzu drobných chovateľov“ a rôznych iných vyznamenaní a medailí za svoju dlhoročnú oddanosť svojej práci a odbornosť.

Svojej práci sa venoval do posledného dňa svojho života. Smrť ho zastihla na ceste do Liptovského Hrádku kde sa mal zúčastniť ukončenia ovčiarskej sezóny Demeter 2008, poriadanej Ministerstvom pôdohospodárstva SR a Zväzom chovateľov oviec a kôz na Slovensku. .

Češť jeho svetlej pamiatke.

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

